

ВЕЛИКА СРБИЈА

НОВИНЕ СРПСКЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ
СПЕЦИЈАЛНО ИЗДАЊЕ

БЕОГРАД, ЈУЛИ 1998. ГОДИНЕ
ГОДИНА IX, БРОЈ 3-4
ЦЕНА 3 ДИНАРА

**УСТАНАК У СРБИЈИ ПОЧЕО ЈЕ 31. АВГУСТА 1941.
КАДА ЈЕ ПОТПУКОВНИК ВЕСЕЛИН МИСИТА
ОСЛОБОДИО ЛОЗНИЦУ**

ОСЛОБОДИЛАЦ ЛОЗНИЦЕ

ПОТПУКОВНИК ВЕСЕЛИН МИСИТА
19.3.1904 - 31.8.1941

ВЕЛИКА СРБИЈА

Београд
Француска 31

НОВИНЕ СРПСКЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ

Оснивач и издавач:
др Војислав Шешел

Издање приредили:
Бранислав Савић и Огњен Михајловић

Главни и одговорни уредник:
Синиша Аксентијевић

**Заменик главног
и одговорног уредника:**
Душан Весић

Редакција:

Рајко Горановић, Момир Марковић,
Мирослав Васиљевић, Наташа Јовано-
вић, Јадранка Шешел, Дејан Аћуш,
Александар Вучић, Рајко Ђурђевић,
Коста Димитријевић, Јасна Олујић,
Весна Арсић, Јана Живаљевић,
Драгољуб Стаменковић, Вељко Дукић,
Димитриј Јанковић, Огњен Михајловић

Лектор:
Зорица Илић

**Технички уредник, компјутерски
прелом и дизајн корица:**
Драган Перић, Емил Бели

Секретар редакције:
Љиљана Михајловић

Карикатуре:
Синиша Аксентијевић

Председник Издавачког савета:
др Ђорђе Николић

Потпредседник Издавачког савета:
Петар Димовић

Издавачки савет:
Томислав Николић, Маја Гојковић,
Драган Тодоровић,
Ратко Гонди, др Никола Поплашен,
Стево Драгишић, Зоран Красић,
Милован Радовановић,
Јоргованка Табаковић,
Ратко Марчегић, Владимир Башкот

Шеф дистрибуције:
Зоран Дражиловић

Штампа:
НИГП „АБЦ - ГРАФИКА“ д. д.
Влајковићева 8, 11000 Београд

Редакција прима пошту на адресу:
"Велика Србија", Француска 31,
11000 Београд

Рукописи се не враћају

Новине „Велика Србија“ уписане су у Регистар средстава јавног информисања Министарства за информације под бројем 1104, од 5. јуна 1991. године.

Министарство за информације Републике Србије 19. августа 1991. године дало је мишљење број 413-01-551/91-01 да се „Велика Србија“ сматра производом из Тарифног броја 8, став 1, тачка 1. алинеје 10, за чији промет се плаћа основни порез по стопи од 3%.

ИСТИНА О ТРЕЋЕМ СРПСКОМ УСТАНКУ

Још увек се у Србији слави мучко убиство двојице жандара у Белој Цркви. Проглашавајући датум овог злодела за државни празник некадашња власт ударила је печат на све оно што је исфабриковала у ратном времену.

Послератни прагаоци комунистичке пропаганде имали су пред собом веома тежак задатак: требало је испрати сваку српску свест понаособ и то посебно у Србији, јер ту има највише Срба.

И тако, док државе настале из тела некадашње Југославије данас славе неке нове датуме, Србија се још увек држи Жикице Јовановића Шпанца као да се ништа није догодило. Као да се братство и јединство одавно није показало као братство и убиство.

А Срби и Србија имају своје јунаке који су их заиста повели у борбу против окупатора. Зато што је то патриотска обавеза, зато што је отаџбина била у опасности а не зато што је то поручила нека политичка партија.

Тако је ослобођена Лозница, прво веће место у окупираној Европи, чијим улицама су спроведени први заробљени Немци.

Тог 31. августа 1941. године, ослобађајући Лозницу, погинуо је потпуковник Веселин Мисита, командант устаничких снага.

Командовао је четницима, српским борцима за слободу који никада не предају оружје. Нису га предали ни када је потписана капитулација, само су чекали да их неко поведе у борбу. Тај неко, дошао је са Равне Горе и звао се Веселин Мисита. По чину је био потпуковник али нешто друго је било много важније сељацима тога краја: Мисита је био њихов командант. За њим и у ватру и у воду, ту нема поговора. Нити су знали шта је то комунизам, нити су чули за реч партизани. Њихов командант је био последњи човек који би погазио официрску реч и ставио се у службу било које политичке опције. Био је то прави витез, који је војнички позвао непријатеља на предају и који се према заробљеним војницима односио са поштовањем. Сигурно због тога, после ослобођења Лознице није уследила окупаторска одмазда, што је Србија и те како осетила у сличним ситуацијама током Другог светског рата.

Зато данас, уз систематско заборављање Мисите и четника, неукусно звуче покушаји да се најмлађи потпуковник војске Краљевине Југославије посмртно прогласи комунистом и партизаном. Његова каријера била је толико часна и чиста као и његова личност, да потоњи кројачи истине нису могли да се ухвате ни за једну мрљу у његовом животном веку. Кад нису успели да га оцрне, мајсторски су покушали да га преведу на своју страну. Он сам и његово дело били су толико снажни да се нису усудили да му заметну трагове и прекопају гроб. Зато су искористили његову рану погибију да пласирају тезу о Мисити који би сигурно био партизан да је поживео.

Тако се историјска наука у случају ослободиоца Лознице претворила у гатку, уместо да се озбиљно позабавила чињеницама везаним за његову погибију. Миситина смрт остаје обавијена велом тајне. Док су сећања била свежа, сведоке нико ништа није питао, нити су смели да спомену било шта у вези са својим командантом Миситом. Зато је вероватно да су младог потпуковника убили они на чију страну није хтео да пређе.

Исти они који су послали Шпанца да пуца на Србе.

Огњен Михајловић

Комплетан материјал за овај специјални број „Велике Србије“ припремио је Бранислав Савић, новинар из Лознице.

ВЕЛИКА СРБИЈА

Београд
Француска 31

НОВИНЕ СРПСКЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ

Оснивач и издавач:
др Војислав Шешел

Издање приредили:
Бранислав Савић и Огњен Михајловић

Главни и одговорни уредник:
Синиша Аксентијевић

**Заменик главног
и одговорног уредника:**
Душан Весић

Редакција:

Рајко Горановић, Момир Марковић,
Мирослав Васиљевић, Наташа Јовано-
вић, Јадранка Шешел, Дејан Анђус,
Александар Вучић, Рајко Ђурђевић,
Коста Димитријевић, Јасна Олујић,
Весна Арсић, Јана Живаљевић,
Драгољуб Стаменковић, Вељко Дукић,
Димитриј Јанковић, Огњен Михајловић

Лектор:
Зорица Илић

**Технички уредник, компјутерски
прелом и дизајн корица:**
Драган Перић, Емил Бели

Секретар редакције:
Љиљана Михајловић

Карикатуре:
Синиша Аксентијевић

Председник Издавачког савета:
др Борђе Николић

Потпредседник Издавачког савета:
Петар Димовић

Издавачки савет:
Томислав Николић, Маја Гојковић,
Драган Тодоровић,
Ратко Говди, др Никола Поплашен,
Стево Драгишић, Зоран Красић,
Милован Радовановић,
Јоргованка Табаковић,
Ратко Марчетић, Владимир Башкот

Шеф дистрибуције:
Зоран Дражиловић

Штампа:
НИП „АБЦ - ГРАФИКА“ д. д.
Влајковићева 8, 11000 Београд

Редакција прима пошту на адресу:
"Велика Србија", Француска 31,
11000 Београд

Рукописи се не враћају

Новине „Велика Србија“ уписане су у Регистар средстава јавног информисања Министарства за информације под бројем 1104, од 5. јуна 1991. године.

Министарство за информације Републике Србије 19. августа 1991. године дало је мишљење број 413-01-551/91-01 да се „Велика Србија“ сматра производом из Тарифног броја 8, став 1, тачка 1. алинеје 10, за чији промет се плаћа основни порез по стопи од 3%.

ИСТИНА О ТРЕЋЕМ СРПСКОМ УСТАНКУ

Још увек се у Србији слави мучко убиство двојице жандара у Белој Цркви. Проглашавајући датум овог злодела за државни празник некадашња власт ударила је печат на све оно што је исфабриковала у ратном времену.

Послератни прегоаци комунистичке пропаганде имали су пред собом веома тежак задатак: требало је испрати сваку српску свест понаособ и то посебно у Србији, јер ту има највише Срба.

И тако, док државе настале из тела некадашње Југославије данас славе неке нове датуме, Србија се још увек држи Жикице Јовановића Шпанца као да се ништа није догодило. Као да се братство и јединство одавно није показало као братство и убиство.

А Срби и Србија имају своје јунаке који су их заиста повели у борбу против окупатора. Зато што је то патриотска обавеза, зато што је отаџбина била у опасности а не зато што је то поручила нека политичка партија.

Тако је ослобођена Лозница, прво веће место у окупираној Европи, чијим улицама су спроведени први заробљени Немци.

Тог 31. августа 1941. године, ослобађајући Лозницу, погинуо је потпуковник Веселин Мисита, командант устаничких снага.

Командовао је четницима, српским борцима за слободу који никада не предају оружје. Нису га предали ни када је потписана капитулација, само су чекали да их неко поведе у борбу. Тај неко, дошао је са Равне Горе и звао се Веселин Мисита. По чину је био потпуковник али нешто друго је било много важније сељацима тога краја: Мисита је био њихов командант. За њим и у ватру и у воду, ту нема поговора. Нити су знали шта је то комунизам, нити су чули за реч партизани. Њихов командант је био последњи човек који би погазио официјерску реч и ставио се у службу било које политичке опције. Био је то прави витез, који је војнички позвао непријатеља на предају и који се према заробљеним војницима односио са поштовањем. Сигурно због тога, после ослобођења Лознице није уследила окупаторска одмазда, што је Србија и те како остепила у сличним ситуацијама током Другог светског рата.

Зато данас, уз систематско заборављање Мисите и четника, неукусно звуче покушаји да се најмлађи потпуковник војске Краљевине Југославије посмртно прогласи комунистом и партизаном. Његова каријера била је толико часна и чиста као и његова личност, да потоњи кројачи истине нису могли да се ухвате ни за једну мрљу у његовом животном веку. Кад нису успели да га оцрне, мајсторски су покушали да га преведу на своју страну. Он сам и његово дело били су толико снажни да се нису усудили да му заметну трагове и прекопају гроб. Зато су искористили његову рану погинућу да пласирају тезу о Мисити који би сигурно био партизан да је поживео.

Тако се историјска наука у случају ослободиоца Лознице претворила у гатку, уместо да се озбиљно позабавила чињеницама везаним за његову погинућу. Миситина смрт остаје обавијена велом тајне. Док су сећања била свежа, сведоке нико ништа није питао, нити су смели да спомену било шта у вези са својим командантом Миситом. Зато је вероватно да су младог потпуковника убили они на чију страну није хтео да пређе.

Исти они који су послали Шпанца да пуца на Србе.

Огњен Михајловић

Комплетан материјал за овај специјални број „Велике Србије“ припремио је Бранислав Савић, новинар из Лознице.

КАКО ЈЕ ПОСЛЕРАТНА СРПСКА ЈАВНОСТ ПРВИ ПУТ ЧУЛА ЗА ВЕСЕЛИНА МИСИТУ, ПОТПУКОВНИКА КРАЉЕВСКЕ ВОЈСКЕ, КОЈИ ЈЕ 31. АВГУСТА 1941. ГОДИНЕ ОСЛОБОДИО ЛОЗНИЦУ, ПРВО ВЕЋЕ МЕСТО У ОКУПИРАНОЈ ЕВРОПИ

ТУЖНА ПРИЧА СА ЛОЗНИЧКОГ ГРОБЉА

Када је писање о свему што није комунистичко проглашавано за јерес, у Шабачком „Гласу Подриња“ од 15. јануара 1970. године књижевник Драгиша Пењин писао је о хероју под кокардом који је ослободио Лозницу. Писао је на начин тога времена али ипак покушавајући да читаоцу покаже коме је припадао потпуковник Веселин Мисита. У причи са лозничког гробља много више може се прочитати између редова

Сва гробља на свету су тужна, а нарочито наша, балканска. Тако је и лозничко на Тичару, завејано снегом и са непроходним стазама. Плачу људи у црнини. Свеће се повијају на ветру. Испод крстова, некима, као да су живи, оставили цигарете, колаче и остале понуде, а на једној хумци стоји пул тањир печења, чак и са реном у шољи. Испод петокрака, понеки давно увели букет цвећа, натрули венац са црвеним тракама, допет ко зна када, и ништа више.

Са главне капије, поглед привлачи партизанска спомен костурница, а са западне стране огроман обелиск у виду тријумфалне капије, са немачким крстовима. Ту су и мали камени латински олтар, камене клупе за седење. Спомен су подигли Аустроугари својим војницима погинулим на Церу и у Подрињу, али гробље коначно није обликовано, јер су под нападом српских трупа са Солуна Аустријанци морали да се повуку из Лознице.

На том снегом непроходном међупростору, између гробнице партизанских бораца и аустроугарских војника, ћути усамљена биста политичког комесара Лозничке партизанске чете Вује Матића и хумка из које вири натруо крст. На њој и комесаровој хумки нема ни цвећа, ни свећа, ни понуда. Са крста су се већ одавно избрисала и писмена. Гробар нам је рекао да ту лежи неки Мисита.

Веселин Мисита. Зар је могуће? Активни артиљеријски потпуковник бивше Југословенске војске, човек који је ослободио Лозницу од Немаца, у недељу 31. августа 1941. године. Ко би рекао да ће га град који му од те већ давне, августовске, окупиране Србије, дугује тако рану слободу, заборавити?

„Па ето“, каже нам Илија Голубовић,

Он је почео борбу против Немаца:
потпуковник Краљевске војске Веселин Мисита

председник Комисије Општинског Савеза бораца, која се стара о борацким гробљима и историјским споменицима. „Потпуковник Мисита погинуо је ослобађајући Лозницу и лежао је са осталим нашим изгинулим друговима на Партизанском гробљу. У част 25. годишњице устанка, хтели смо и њега, са осталима, да пренесемо у заједничку спомен костурницу, али су неки другови рекли да је најбоље да остане ту, где јесте, јер можда је незгодно што је погинуо као командант четника за Јадар”.

Морају да му признају

„Погинуо је као патриота, то је историја забележила”, тврдимо.

„Признају му то наши другови. Али ето, сматрају да је незгодно што је био под кокардом”.

Зар су важне етикете и зар су потребне истинским родољубима? Ко су ти екстремни политички чистунци којима сметате, потпуковниче? Извините за слободу, што Ваш прах, после толико година узнемиравам, али сећам се хвалоспева који Вам је у својим успоменама, посветио Ваш ратни друг, генерал

потпуковник ЈНА Ратко Мартиновић: „Потпуковник Мисита рекао ми је у Тронуши у четири ока: Слушај земљаче! У души сам за ову комунистичку акцију, народ је прихватио, а не за господина пуковника који на Равној гори прима Немце у госте... Одговорио сам господину Михаиловићу да не могу више да чекам, а он ме позвао на рапорт, на Равну гору. А када сам му рекао да, ако шта жели, дође овамо, запретио ми је Војним судом и смеђивањем”.

То за Вас и Ваш посмртни прах, поштовани потпуковниче, знам да није важно, али је важно за родољубље, за слободаре који су журишали и гинули за ову земљу, не мислећи притом на етикете, које ће им после разна необавештена надлештва, у ослобођеној земљи прилепити.

„Зар није то тужно, друже Илија? Чији је потпуковник Мисита? Ни четнички, ни партизански, а живот је дао за слободу”.

„Тужно је. Ето, ви новинари, треба да се прихватите да се неправда исправи.”

Не кажем да је потпуковник био комуниста. Господин потпуковник то није могао, бар у почетку, те четрдесет и

прве, ни да буде. И зар је то важно? Али је био родољуб”.

Ретки пламичци свећа лелујали су се у зимском сумраку. Хумка потпуковника Мисите, са натрулим крстом, без свећа, без цвећа, без понуда, без трошног венца, без увелог букета, још тужније је изгледала. Заборављена.

Тако је пре три деценије, први, о Мисити и неиспуњеном дугу према њему размишљао и написао књижевник Драгиша Пењин, тада новинар-уредник, а данас пензионер шабачког „Гласа Подриња”. Десет година радио сам са њим у истој редакцији, код њега сам полагао новинарски приправнички испит и учио занат у коме је најсветија истина. Када сам га, већ оронулог од инсулин зависног дијабетеса, позвао у мају 1998. године, рекао ми је да читав „специјалац” може да се напише о неприликама које је имао због овог новинског записа са Лозничког гробља, због скромних редова о првом српском витезу тога времена. „Запиши и нагласи”, замолио ме, „да сам о Мисити писао први, у време кад се то није смело”. Драги мој колега и учитељу Драгиша, није се смело, све до данас и овог новинског издања.

Бранислав Савић

Споменик ослободиоцу на лозничком гробљу

КОМУНИСТИЧКИ ИЗВОРИ О ПОТПУКОВНИКУ ВЕСЕЛИНУ МИСИТИ

КРОЗ ЛАЖИ ДО ИСТИНЕ

Подаци о потпуковнику Мисити су врло шкрти. Партизански извори га спомињу само узгред и у контексту који њима одговара. Тако су 1968. године „Вечерње новости“ објавиле фељтон у којем генерал потпуковник ЈНА Ратко Мартиновић даје своје виђење припрема и саме битке за Лозницу. Иако писан у класичном агитпроповском маниру, фељтон открива неколико детаља о Веселину Мисити па зато и објављујемо изводе који могу макар делимично да помогну у осветљавању овог важног историјског лика

У својим сећањима објављеним под насловом „Од Равне горе до Врховног штаба“ генерал потпуковник Ратко Мартиновић, који је почео своју војничку каријеру као поручник Краљевске војске, даје низ произвољних и нетачних података.

Тако је, по њему, Веселин Мисита Банаључанин иако је у овом граду само службовао неколико година. Ипак, његово писање од пре три деценије има извесну вредност јер спомиње његове сусрете са Миситом. О разговорима у којима су комунисти покушали да за своју страну придобију будућег ослободиоца Лознице, Мартиновић говори у три наставка свог фељтона. Објављујемо целокупан текст сва три наставка који почињу разговором аутора са Филипом Кљајићем:

Питао ме зашто не останем у Србији. Јесам ли чуо за партизанске нападе, борбу код Лајковца. Биће овде ратовања „на претек“. Србија на ноге устаје. Неће бити лако, али српски народ је по традицији устанички, не подноси окове и ропство. А онда се онако из срца топло и срдечно насмешио:

„Ех, лепо је бити Србин, али и тешко“!
Био је то Филип Кљајић, који ми тада није рекао и своју функцију: члан Главног штаба народноослободилачких партизанских одреда за Србију. Борац са Кордуна, који је у Београду постао члан Партије, тада један од организатора устаника у Србији.

Брат је мио...

Са Фићом Кљајићем растао сам се пријатељски. Када је видео да немам дувана, извадио је кутију, пребројао цигарете и одвоји половину: „Да поделимо братски“.
Запамтио сам последње Фићине речи, које су ми касније звучале некако проро-

Због заслуга у борби против окупатора потпуковник Веселин Мисита посмртно је унапређен у чин пуковника и одликован Карађорђевог звездом са мачевима.
На слици је са сестром Вуком

Пола века комунисти су се трудили да четницима одузму све заслуге у борби против окупатора

чански, а тад сам их једва схватио:

„Стигао до Босне или не, немој никада дићи пушку на брата. А брат је мио - које вере био“!

Кренуо сам из Буковца под утиском овог разговора с овим необичним човеком, разговара који ће за мене значити много.

Маршруту смо подешавали према селима и ноћењу. Нисмо се успут задржавали, осим колико да се нахранимо. Дража Михаиловић нам није дао новац, а у овом крају већ је било уобичајено да сељаци хране „војску“. У једном од првих села, за вечером, мој домаћин, старији сељак, био је зачуђен што смо се задовољили качмаком и млеком.

Рече нам да ми као да нисмо с Равне горе. Њему, вели, долазе почесто по неколико њих, кућа му је на удару, па траже „господску храну“, доста меса и ракије. Пописали су их у некакве спискове, у „име краља и отаџбине“, с тим да чекају наредбе пуковника Драже Михаиловића. Понеког већ познају.

Мени је као официру понудио свој кревет, али сам му се захвалио. Преноћио сам те топле августовске ноћи у стаји, на селу овог домаћина, који се нама отворено жалио на „равногорце“. Својом сељачком бистрином, ваљда, оценио је некакву разлику између нас, моје групе и оних које су већ тада звали „гибаничарима“.

Што смо даље одмицали од рејона Равне горе, све више смо слушали о партизанима.

Сусрета са партизаном се нисам бојао. Ни раније, а поготову после разговора са Фићом Кљајићем и споразума са партизанском патролом у селу Буковцу. Уосталом, тих дана, око 20. августа, није било никаквих сукоба између партизана и „четника“, како су у неким селима називали „равногорску војску“. „Војска“, која је постојала на „списковима“, уз нешто официра на Равној гори, које сам тамо оставио. Заиста, приликом мог одласка од Драже Михаиловића, знао сам само за две или три групе у формирању, од по десет-двадесет људи, под командом појединих официра.

Био је леп, сунчан дан, кад смо избили у једну удолицу, благо испресецану брелуцима и шумом.

У манастиру Трноши

Угледао сам манастир, порту, црквени део и конак. Зауставио сам своју „босанску групу“ пред улазом у Трношу.

На вратима се појавио један старији калуђер који ме је, мислио сам, повео код игумана. Он ме је, међутим, довео у конак и кроз неки ходник у коме се чула тамбурица, увео у једну собу где је седео калуђер, ногу преко ноге и свирао у „прим“. Зачудио сам се - брадат калуђер са тамбуром. Скочио је и представио се:

„Ја сам Цица“!

Који тренутак касније, појавио се на

вратима други свештеник, риђоград - Влада Зечевић. Лепо су ме примили а две жене, манастирске куварице, одмах су сервирале такво мезе, какво од пре рата нисам окусио.

Чим сам им рекао да доводим двадесетак људи, побринули су се за смештај и из суседне собе довели тројицу официра: потпуковника Веселина Мисигу, неког капетана и поручника Лазара Савића, иначе мог класног друга.

У кратком разговору могао сам осетити извесно неслагање између официра и попа Владе Зечевића, кога су сви уважавали. Овај свештеник, како сам то тада гледао, понашао се у односу на тројицу официра самоуверено, па ми се на тренутке чинило, да се он усуђује да се заповеднички обраћа чак и једном потпуковнику - Веси Мисиги. Мени је то помало било тад чудно, јер нисам знао у чему је ствар. (Потпуковник Мисита био је висок, снажан, спортски тип, а по нарави плаховит и више него што треба, импулсиван до те мере да је био човек-варница, а поп Влада Зечевић ситан и жгољав. Могао га је и буквално носити у зубима и његово „заповедничко“ понашање према потпуковнику би се, за тили час, завршило бар шамарчином због непристојности. У сред Бања Луке где је службовао, пред кафаном, Мисита је знао да муслиману са фесом међу ноге потури сабљу и саплете га, не би ли га изазвао и изударао, па Мартиновићева прича овде добија димензије

невероватне агитпроповске лакировке - у славу дрчног комунистичког попа - примедба аутора).

„Истина” о Равној гори

После смештаја мојих војника у манастиру Троноша, већ је пао мрак. Вечерали смо посебно: поп Влада Зечевић, потпуковник Мисита и ја. Претпостављам да су од мене хтели што више да чују о Дражи Михаиловићу, код кога је Мисита био само један дан, а Зечевић га није уопште видео, нити имао ма какву везу са њим. (Опет Мартиновићев агитпроп: Лазар Савић и по њему овде присутан, већ се био вратио са Равне Горе, где је уз Дражу провео пуне две седмице и о њему је већ свима испричао све што их је интересовало. Сем тога, било би у најмању руку неважњатано да на вечеру не позову и поручника Савића, а не да седну за сто само набројани: много важни поручник, од кога ће постати комунистички генерал, згољави поп који ће „израсти” у комунистичког министра и потпуковник, кога ће већ кроз који дан мучки убити, како би му име и дело отишли у заборав - примедба аутора).

Био је то занимљив разговор, који се завршио мојом коначном одлуком да из Србије не пређем у Босну.

Потпуковник Веселин Мисита, Бањалучанин као и ја, био је упућен од Драже Михаиловића у Лозницу, да организује војску и чека наређења с Равне горе. Свештеник Влада Зечевић - поп-политичар, који је био хапшен од Немаца, предрат-

ни опозиционар, „одметнуо се од окупационих власти”, спремао се за борбу.

Одмах је било очигледно да је потпуковник Мисита, заједно са осталим равнорским официрима, потпуно немоћан у овом крају, без помоћи овог бунтовног попа, који није признавао капитулацију и окупацију. (Мисита се по доласку у Лозницу јавио поручнику Савићу, чија му је породица нашла стан, а богата трговачка породица Савића свакако је била познатија и цењенија од свештеника који је служио у Крупњу, па је тврдња да Мисита без њега није могао да мрдне у непознатом крају, још један агитпроповски трик. Уосталом, логичније је да се потпуковник ослони на поручника-мелптанина, који у сопственом завичају познаје људе и они њега и сваку стазу и богазу. Али, поп-распопа и комунисту је требало у историју лиферовати са ореолом кога није објективно имао - примедба аутора). Влада Зечевић је био омиљен у својој парохији и познат у народу, а официри су били „странци”, придошлице, без икаквог утицаја на овај крај и људе. (Ето још једног примера како се Титов генерал неозбиљно поиграва чињеницама, убеђен да ће му се у сваку веровати. Јер ако је Мисита био „странац” у Јадру, како Савић и „неки капетан” да у родном крају буду „странци” који га не познају? - примедба аутора)

Кад је већ почео разговор за вечером, мени као госту дали су реч да испричам шта се догађа у „Штабу” на Равној гори и шта намерава Дража Михаиловић.

„Равноротци уопште немају намеру да се боре”, почео сам ја, „већ су се тамо оку-

пили да не би отишли у ропство. Не пада им ни на памет да гину, већ само да крају и дочекају крај рата да би преузели власт”.

Упознао сам Зечевића и Миситу са свим оним што сам на Равној гори видео, од убиства поручника Пајине и још једног поручника, до Дражине наредбе: „Чекај, још није време” до његове везе са Ђоштићем, доласцима Немаца у цивилу и псовкама против „антидржавних комунистичких елемената”, који нападају окупациону власт и Немце.

У потпису испод фотографије манастира Троноша, уз горе наведен текст у „Вечерњим новостима” дословце стоји дрски и бестијални историјски фалсификат који као устанике у Лозници означава само Мартиновића и Зечевића, и гласи:

„У манастиру троноши код Лознице, у августу 1941. године, поп Влада Зечевић и поручник Ратко Мартиновић договорили су се о заједничкој борби са партизанима против окупатора”. Агитпроповски до коске, нема шта!

Народ жељан борбе

Потпуковник Мисита је разрогачио очи, а свештеник Зечевић ме је с пажњом слушао. А онда је плануо:

„Видиш, Мисита, не чекам ничију команду, него крећем одмах против Шваба”.

Испричао је како је „комесар за избеглице” Тома Максимовић, из Београда, послао четницима неке паре. А он, поп Зечевић, опсовао га је онако српски и од-

Кућа у Лозници на чијем спрату је 1941. године становао потпуковник Веселин Мисита

Дража Михаиловић разгледа топ који су четници заробили у борбама са Немцима

говорио да његову главу не може нико никаквим парам платити, да се он не бори за паре, него за народ.

Био сам презадовољан што су Зечевић и потпуковник Мисита од мене, први пут, сазнали истину о Равној гори.

Колико сам ја, својим сведочењем о Дражи Михаиловићу, утицао на потпуковника Миситу, па и Владу Зечевића, толико су они на мене деловали да останем са њима. Нарочито свештеник Зечевић, који ми је говорио да већ има своје наоружане људе и да сада, пошто партизани већ воде борбе, све снаге треба ујединити, нападати, водити борбу, распламсавати је.

На Зечевићево наговарање, којем се и Мисита придружио, одлучио сам да останем са њима, како сам говорио, „у земљи Србији“, тако да засад не идем у Босну.

Био је то пресудан тренутак, пресудна одлука у мом животу.

Истина, Влада Зечевић тих дана ми се допадао својом отвореношћу, импозантним борбеношћу, угледом код сељака и логичким расуђивањем, а потпуковник Мисита рекао ми је у Трноши у четири ока:

„Слушај земљаче! У души сам за ову комунистичку акцију, народ је прихвата, а не за господина пуковника, који на Равној гори прима Немце у госте...“

Овај виши официр Краљевине Југославије понекад ме је доводио у недоумицу својим изјавама, тако да је било тренутака кад нисам знао шта да мислим: да ли он то говори зато што тако мисли, или из неких других разлога. Ускоро ће та моја недоумица бити разјашњена, за непуних десет дана.

Саопштио сам своју одлуку о остајању у Србији мојој групи. Ко хоће, може да остане.

Протествовао је једино жандармеријски наредник Митровић, онај кога је потпуковник Драгослав Павловић, начелник равнорског „Горског штаба“, накнадно убадио у моју „босанску групу“. Реч по реч са њим, потегао сам пиштољ. Наредио сам му да се губи! Кома није право, може с њим. Пошло их је неколицина, па сам тако остао без оних који нису били спремни да ступе у борбу ту где се налазе.

Остао сам у Трноши са нешто више од десетак људи.

(Наредник Митровић је отишао право у Лозницу, Пећанчевим четницима, онима који су седели у граду покрај Немаца и с њима сарађивали. Касније је постао батинаш и кољач. Ухваћен је и јавно стрељан у јесен 1941. године)

После разговора са свештеником Владом Зечевићем, још увек нисам знао шта нас очекује, осим да ћемо се борити, као што то већ увелико чине партизани. Комунисти, како сам их тад звао. Нејасно ми је, наима, било: где су људи и оружје. Тад ми је поп Вlado кратко рекао:

„За људе не брине, поручниче. Народ је жељан борбе.“

Пошао сам са Владом Зечевићем од села до села, са два-три пратиоца. Мислим да је на позив владе Зечевића однекуд у један мах дошло више од педесет људи. Преко Борање, зашли смо у крај где су Владу Зечевића знали у свакој кући и засеку.

На састанцима, скуповима и зборовима, говорило се о борби, ступању људи у

одред. Сећам се и сада једног збора на коме сам поред Владе Зечевића и ја говорио. Не знам да ли је то било поводом неке црквене славе или неке врсте сеоског вашара, не знам тачно ни у ком селу је то било, али знам да кад сам почео да говорим, да се чуло из масе:

„Четник... четнички официр!“

Објаснио сам одмах окупљеним људима да нисам никакав четник, већ официр, поручник југословенске војске, који се није предао окупатору од дана капитулације, да капитулацију не признајем, а што носим браду, то је зато што сам се сам себи заклео да је нећу обријати док не истерамо окупаторе из наше отаџбине.

Затим сам иступио оштро против разних четника, против свих оних који тврде да сад није време за борбу, да треба чекати, а потом описао ситуацију на Равној гори, где седи пуковник Дража Михаиловић и штурује с окупационим властима и Немцима.

Мислим да треба нагласити да је тих августовских дана још увек владала права збрка у називима. „Четницима“ су називане разне војводе, самозване или под командом Косте Пећанца, предратног председника четничког удружења. То су били „шубараша“ са мртвачком главом, изукрштеним реденицима на грудима и камом.

Групе које су почеле да стварају официри Драже Михаиловића са Равне горе, имале су назив „горске чете“, али пошто су и тој, „званичној“ југословенској војци у отаџбини (како је Дража титулисао), приступале поједине четничке групе, почели су и њих називати четницима.

Српски Чича разговара са једним од најмлађих четника

За разлику од свих њих требало је дати неки назив нашем одреду, чији сам постао командант.

Војно-четнички одред

У то време партизани су већ имали чете, батаљоне и одреде у овом и другим крајевима Србије. Сретали смо се често са групама из Ваљевског партизанског одреда и кад су нас питали ко смо, коме припадамо, одговорили смо:

„Војно-четнички одред Зечевића и Мартиновића“!

„Добро, другови, под чијом сте командом“?

„Под својом“!

„А јесте ли за борбу“?

„Јесмо и то заједничку, са вама, против окупатора“!

Били су то срдачни и пријатељски разговори, мада сам понеком партизану запазио неверицу у очима кад је посматрао моју дугачку браду и краљевску кокарду.

Како смо дошли до тог назива „војно-четнички“ за наш одред, појма немам. Ваљда смо хтели да се разликујемо од оних Пећанчевих, Дражиних. Углавном, окупило се више од 150 наоружаних људи, већином сељака, под нашу команду. Захваљујући неуморној агитацији попа Владе Зечевића и његовом ауторитету у овом крају, сваком даном се понеко јављао с пушком. У сеоским разговорима, наш одред је добијао много веће размере, за нас се било рашчупало све до самог Ваљева.

Потпуковник Веселин Мисита остао је у Трноши са нешто људи. Он је још увек био „делегат за лознички крај“, послат од Драже. Стизали су му курири са Равне горе, доносили поруке: „Организо-

вати се, прикупити што више људи и чекати наређења из Горског штаба“.

Срео сам се са Миситом крајем августа. Рекао ми је љутито:

„Одговорио сам пуковнику Михаиловићу да не могу више да чекам, а он ме је позвао на рапорт на Равну гору. А кад сам му јавио да ако шта жели дође овамо, запретио ми је војним судом и смењивањем“.

Опсовао је и Равну гору и Дражу Михаиловића.

Сустрет на Мачковом камену

Био је крај августа, ударила је нека плаха летња киша. Налазили смо се на планини Јагодњи, на Мачковом камену, где се у Првом светском рату 1914. године одиграла крвава битка, прса у прса, српске и аустро-угарске војске.

Киша је већ била престајала и огрејало сунце, почело је пећи. Ту смо се срели са друговима из штаба Ваљевског партизанског одреда: Милошем Минићем-Црним, Здравком Јовановићем, затим Чедом Милосављевићем и потпоручником Мишом Дудићем, комесаром и командантом рањевског партизанског батаљона.

Почео је, као и увек с партизанима, пријатељски и срдачан разговор. Поред Владе Зечевића и мене, са нама је било још неколико наших људи. Главну реч водили су Милош Минић и Владо Зечевић.

Неко ме је од партизанских руководилаца упитао какав је мој став у погледу борбе против Немаца. Одговорио сам кратко:

„Ја сам за борбу, а когод није, треба га одмах разоружати и оружје дати онима који ће тући Швабе“.

Разговор је текао неусиљено, без дневног реда. Милош Минић, како су га тад његови другови звали Црни, питао је попа Зечевића и мене шта смо по политичком убеђењу. Зечевић је одговорио да је леви демократа, наглашавајући оно „леви“, што у први мах нисам знао шта тачно значи.

Како је погинуо Мисита

Како да одговорим на Минићево питање? Напао сам се на муци. Прећутао сам, не знајући, у ствари, шта да кажем. Нико на то није обратио пажњу, већ на моје излагање о Равној гори и ситуацији у штабу Драже Михаиловића. Категорички сам тврдио да је то официрска група која нема намеру да се бори против окупатора, јер сматра „да није време“, да сад убрзава организовање, због партизанских акција, које их узнемиравају, стварају код њих панику.

Сећам се да су се другови из Ваљевског одреда интересовали да ли је Дража ухватио радио везу са Лондоном. „Није“, одговорио сам, „бар док сам ја био тамо, до пре две недеље“.

Разговор на Мачковом камену са руководиоцима из Ваљевског партизанског одреда претварао се полако у договор о заједничкој борби, заједничкој офанзивној акцији. У једном тренутку Милош Минић је мени и Влади Зечевићу поставио, по прилици, овакво питање:

„Добро другови, ако се у Београду формира некаква „српска влада“ и она позове народ и четнике да се врате својим кућама, гарантујући да им се ништа неће десити, шта ћете вас двојица урадити“?

Одговор Зечевића и мој био је потпуно јасан:

„Нема мирена с окупаторским слугама, борићемо се с вама заједно, до коначне победе“.

Будући да сам иступао оштро против Драже Михаиловића и Љотића и предлагао хитне и оштре мере против жандарма, онако брадат, са краљевском кокардом, почешће су ме загледали они други партизани.

Изненада, Милош Минић, који није заборавио да сам му остао дужан одговора, поново ме је упитао какво је моје политичко убеђење. Одсекао сам „као на пању“:

„Ја сам, друже, социјалиста“.

Нисам тачно знао шта то значи бити социјалиста, а понајмање да је то, тада, било ни мало симпатично политичко убеђење. Али тако рекох. Хтео сам да изразим своју блискост са ставовима комуниста, као официр, па сам веровао да ћу то успети да објасним ако кажем да сам социјалиста.

На састанку смо се срдачно опростили, заказавши следећи састанак ради договора о заједничком нападу на Крупањ.

Са речи, требало је прећи на дела. Радовао сам се борби, нападу на место у коме се налази немачки гарнизон.

Силазили смо са Мачковог камена, кад нас је пристигао наредник Милош Шучковић, са још неколико људи. Мој добар пријатељ, са којим сам заједно напустио Равну гору, одржао је реч. Обећао је да ће доћи негде око Крупања и дошао је. Довео га је један наш човек, који нам је донео вест да је Лозница ослобођена. Ко је ослободио Лозницу?

„Потпуковник Мисита је напао на Лозницу“!

Истовремено, саопштио нам је тужну вест: Мисита је у овом нападу погинуо.

У Лозници је уочи напада остао мањи

број Немаца, око двадесетак. Већина их је отишла да ојача гарнизон у Бања Ковиљачи. Са мање од сто људи и нешто „беспушара“, потпуковник Мисита изненада је припуцао и упао у Лозницу.

У том нападу, у једној старој кафани, затекли су се двојица немачких војника. Потпуковник Мисита је упао у кафану. Немци су подигли руке у вис. Наредио је кафеџији Лази да их разоружа, узме пиштоље. Међутим, тај Лаза је, вадећи Немцу пиштољ из кубуре, потегао и убио потпуковника Миситу. (Зашто би то урадио пред упереним оружјем потпуковника Мисите и кад би стигао да то уради, а да Мисита, или неко од његових, први не пуца? Кад је около тренутало од борбе устаника и Немаца, зашто би мирни кафеџија убио брата-Србина и то вишег официра који је, очигледно, ослобађао град? Зашто баш тад и са којом надом да ће пред својима проћи некажњено? Где је ту логика, где истина, кад су Немци држали подигнуте руке пред упереним оружјем, из кога је сваког тренутка могао да полети куршум и кад је сам чин разоружавања значајно заробљавање, а не убиство, па кафеџија није имао потребе да убије, да би одбранио животе своја два госта која је, истини за вољу, као кафеџија морао да прими и угости? - примедба аутора)

Касније је Лаза кафеџија из Лознице ухваћен и стрељан. (Тако је, у ствари, нестало његово сведочење - примедба аутора)

Тако је потпуковник Краљевске војске, Веселин Мисита, својим животом доказао да је за борбу против окупатора. Био је то срчан, храбар човек, родољуб. Противно наређењу Драже Михаиловића, који му је претио војним судом и наређивао му „да чека“, кренуо је у борбу и у првој борби погинуо и то од руке Срби-

на-издајника, који га је убио да би, као кафеџија, заштитио „своје добре муштерије“ - немачке војнике. (Ако је и од Титовог генерала, што је много - много је: бесмислица је да би кафеџија, Србин, убио српског високог официра да „заштити“ муштерије којима сем заробљавања, никаква друга опасност није претила! - примедба аутора)

Мисита је нападом на Лозницу престао да буде официр Драже Михаиловића, одрекао му је команду.

Кад смо сазнали да је 31. августа 1941. године Ваљевски партизански одред напао немачку посаду, разбио је и ослободио рудник Столице, Владо Зечевић и ја смо већ завршили припреме за заједничку операцију на Крупањ. Најиме, наш Војно-четнички одред смо попунили људима и оружјем, одредили командире чета.

Под Крупањем

Највећу чету ставили смо под команду Рајка Марковића, бившег финанса. Другу чету добио је наредник Милош Вучковић и, ако се не варам, неки подофицир Митар командовао је трећом четом. Тако смо се како-тако организационо учвршћивали, па је чак било одређено да на спајкачама носимо „тробојку“. Неки су поред те тробојке задржавали краљевске кокарде, а други, на пример командир чете, наредник Вучковић - петокраке.

На нашем терену наишли смо, неочекивано, на тридесет-четрдесет Пећанчевих четника под командом „војводе“ Сретен Дражинског. Признао нам је да признаје више Дражину, него Пећанчеву команду. Нисмо знали шта да радимо са овим „војводом“. Прво смо хтели да га разоружамо и те четнике „шубараше“ ра-

Народ који је запамтио злочине Аустроугарске војске листом се одазвао на позив за ослобођење Лознице

зјуримо. Међутим, будући да смо били пред „крупњакском операцијом“ - како сам тад био назвао предстојећи заједнички напад с партизанским снагама на Крупњак, претпостављали смо да ће бити боље, ако макар више силом него милом, придружимо нашем одреду и ову добро наоружану групу под Сретеном „Дринским“.

„Војвода“ је лако могао оценити наше намере па није имао куд. Пристао је и са нама пошао под Крупњак. Да смо знали да ће нам се то осветити, сигурно је да бисмо га разоружали, а не повели са собом.

Зечевић и ја сместили смо се у селу Баневцу. Били смо под непосредним утисцима ослобођења Лознице и Столице, захваћени одушевљењем, неком полетном борбеном грозницом. Са пет пушкомитраљеза и око четири стотине пушака, још сто или две стотине људи без оружја, пуни самопоуздања, известили смо штаб Ваљевског партизанског одреда, који је био са друге стране Крупња, да смо спремни за напад. Тачније, послали смо нашег курира са планом-предлогом за ослобађање Крупња, који сам на брзу руку написао“.

Тако је у „Вечерњим новостима“ писало те 1968. године. Фелтон генерала Ратка Мартиновића имао је запажен одјек, али, на исеченим странама сачуваним у породици Симовић, обележена су дискутабилна и сумњива места, на која смо и ми указали. А у антрфилеу горе цитираног броја „Новости“ од последњег дана фебруара 1968. године, стоји:

Влада Зечевић о Мисити

Доносимо сведочење друга Владе Зечевића о потпуковнику Мисити, који је погинуо у нападу на Лозницу, последњих дана августа 1941. године:

„На једном збору код манастира Троноше, потпуковник Мисита је заједно са мном говорио о потреби оружане борбе против окупатора. После тог збора, питао ме је да ли сам комуниста. Рекао сам му да сам свештеник, да нисам комуниста, али да хоћу да се борим против окупатора, да пошто се комунисти већ боре, заједно ћу са њима. Значи, рекао ми је, ви не признајете команду пуковника Драже Михаиловића. Одговорио сам му да нити знам тог пуковника, нити хоћу да за њега чујем. Из тог разговора остало ми је у сећању да је овај потпуковник, насупротив другим официрима са Равне горе, прихватио позив Комунистичке партије за оружани устанак“.

„О Миситином расположењу за борбу, о његовој спремности да заједно са нама ратује против окупатора известио сам и штаб Ваљевског партизанског одреда. Нападом на Лозницу хтео је, верујем, да нас изненади и да нам докаже да се отргаво од команде Драже Михаиловића, против чијег наређења је извршио овај напад. (Смешно звучи да је један генералштабни потпуковник хтео да се докажу партизанима, па зато предузео напад на град, уз претходни ултиматум и по свим правилима војне тактике и стратегије. У односу на њега, партизани су били дилетанти

па је смешна тврдња о његовом доказивању њима, уз заборављање истинских, виших циљева, као што су слобода и заклетава свом краљу и отаџбини - примедба аутора) Да потпуковник Мисита није том приликом погинуо, верујем да би остао са нама. Јер, онакав каквог сам га знао - патриоту, борбеног, поштеног - био је против било какве равноргорске комбинаторике и Дражине политике чекања“.

Додајемо овом сведочењу податак да је на саслушању и јавном суђењу у Београду после рата Дража Михаиловић признао да је био изненађен нападом потпуковника Мисите на Лозницу, који је извршио без његовог наређења иммо наредбе „да још није време да се окупатор на-

пада“.

Као што се из објављених текстова у „Вечерњим новостима“ види, а они су из књиге „Од Равне горе до Врховног штаба“ Титовог генерала Ратка Мартиновића нигде се не помиње да је Веселин Мисита, заједно са Георгијем Бојићем-Цицом, игуманом манастира Троноша, а према „најновијим сазнањима“ Станка Младеновића, аутора књиге „Поп Влада Зечевић“, покушавао да од попа Владе направи издајника, „као што су и они сами“. Поп Влада о Мисити, чак, све најлепше. У опшцају су, најжалост, званично штуре приче Ратка Мартиновића и Владе Зечевића и то је сва званична историја о потпуковнику Веселину Мисити.

Потпуковник Веселин Мисита до последњег тренутка је остао веран заклетви

ИСТИНА СЕ НЕ ДА САКРИТИ

ПО НАРЕЂЕЊУ ГОРСКОГ ШТАБА

Шта је званична историја писала о Лозничком устанку и потпуковнику Веселину Мисити у другој књизи „Јадар у прошлости”, изdatoј 1990. године, као издање Музеја Јадра и Самоуправне интересне заједнице основног образовања, културе, физичке културе и информисања из Лознице. Књигу је писала група аутора

Публициста Драгослав Пармаковић из Шапца аутор је поглавља под насловом:

Четници и устанак

До краја августа 1941. године у шабачком округу била су формирана три четничка одреда. Два од тих одреда, Церски и Јадарски, били су у саставу четничке организације која је тада себе називала: „Четнички одреди југословенске војске”, под командом „Горског штаба број 1”, на челу са командантом Дражом Михаиловићем. Трећи четнички одред, под командом војводе Будимира Церског, припадао је четничкој организацији Косте Пећанца”.

Генералштабни пуковник Драгољуб Дража Михаиловић, на челу групе од око 30 људи-официра, подофицира и војника бивше југословенске војске, дошао је половином маја на Равну гору (ограњак планине Суворор) и одатле почео да успоставља везе са официрима који су избегли заробљеништво, са представницима грађанских политичких странака, са Миланом Аћимовићем и такозваном „комесарском владом”, са Димитријем Љотићем и организацијом „Збор”, са официрима који су се већ били ставили у службу окупатора, са немачком обавештајном службом, а преко нарочитих изасланика и са избегличком владом. Он је настојао да обезбеди себи и свом „Горском штабу број 1” руководећу и одлучујућу улогу у стварању четничке организације.

Официри, изасланици Драже Михаиловића, носили су са Равне горе поруке и наређења о устројству четничке организације и њеним задацима. Ти изасланици нарочито су истицали наређење да се не сме долазити у сукоб са окупатор-

ским војницима, да није време за оружану борбу, да треба чекати погодан момент, а дотле потпуно извршити организацију. Она ће, кад се побеђени окупатор буде повлачио из Југославије и са Балкана, преузети власт и предати је краљу. До тог часа четничка организација мора да очисти „српске земље” од несрпског становништва, ради обезбеђивања доминантног положаја Велике Србије у будућој Југославији. У складу са таквим задацима чекања и одржавања организације по сваку цену и свим средствима (осим борбом), па и издајом, сарадњом са окупатором и домаћим слугама окупатора и борбом против устанка, спровођен је систем четничке организације.

Писање емиграције

Четнички емигранти доста су писали о организацији и општим задацима четничке организације Драже Михаиловића, неки су посебно наглашавали једну „специјалност” Драже Михаиловића коју је он и сам истакао на суђењу 1946. године. Мајор Живан Кнежевић је рекао: „Искусни обавештајцац, Дража Михаиловић, дошао је на идеју о оснивању организације која би деловала на обавештајно пропагандном плану”. У Вашингтону Ж. Кнежевић је рекао о Дражи Михаиловићу: „Он је одличан познавалац метода рада у обавештајној служби. Био је два пута војни изасланик, а сем тога, био је дуго година шеф обавештајне службе у дивизијском и армијском штабу”. Тактику и методе рада четничке организације Дража Михаиловић је одредио по правилима шпијунаже. „Бескрупулозно тактизирање са окупатором и противницима. Наношење удараца унутрашњем непријатељу код сваке оружане прилике”.

Дражини захтеви

Кад је у Србији почео устанак и учествовали гласови о партизанским акцијама, а истовремено почеле да се шире и гласине о „генералу Дражи”, који је окупио „силну војску”, негде у планинама, дошло је до самоиницијативног стварања прве четничке организације у шабачком округу. У суседним деловима Јадарског и Рађевског среза, на подручју између Лознице и Крупња, почели су поп Влада Зечевић и јеромонах Георгије Бојић-Цица заједнички да организују оружану „војно-четничку” јединицу. Влада Зечевић, родом из Лознице, а свештеник у Крупњу, припадник Демократске странке и њен кандидат за посланика на листи Удружене опозиције (на изборима 1938. године) био је добро познат у том крају. Центар је био у манастиру Трноши, где је Георгије Бојић Цица био игуман. После свега урађеног, пише Влада Зечевић - у августу почели су долазити официри-курири са пуномоћјима и објавама потписаним од пуковника Драже Михаиловића. Тако је код Зечевића и Бојића дошао активни поручник Нешко Неђић и тражио да се цео рад око организације народног устанка укључи и стави под команду Драже Михаиловића.

Долазак Мисите

И Георгије Бојић Цица је у истрази, после хватања од стране партизана утврдио: „Пошто сам ја већ организовао чету за борбу против окупатора, дошао је у августу месецу потпуковник Веселин Мисита, кога је послао са Равне горе Дража Михаиловић да организује четничке одреде”.

(Записник о саслушању Георгија Бојића званог Цица, рађено у ОЗНИ у

Шапцу, 31. децембра 1945. - Музеј Јадра).

После тога је Дража Михаиловић распоредио и са Равне горе послао у шабачки округ неколико официра. Као главни организатор и командант ових „горских чета“ у шабачком округу дошао је у Трношу генералштабни потпуковник Веселин Мисита. Са неколико подофицира стигао је на Цер артиљеријски капетан прве класе Драгослав С. Рачић, као командир „Горске церске чете“. Упућен са Равне горе у Босну, приспео је у Трношу и поручник Ратко Мартиновић, са 20 подофицира и војника. Сви су они, новоименовани четнички команданти, имали изричито наређење да не започињу борбу против окупатора у Србији, већ да пређу у Босну и да се боре против усташа.

Има неких података да су Мисита и Рачић радили на организацији четника Драже Михаиловића у Подрињу скоро од почетка јула 1941. године. Тако мајор Војислав Пантелић, четнички командант

- сада у емиграцији, пише да је Мисита био упућен с Равне горе у Јадар пре четвртог јула. Рајко Филиповић, земљорадник из Милине, причао је аутору да је Рачић први пут прошао кроз Милину „око Петровдана“, то јест око 12. јула. Четнички поручник Лазар Савић послат је са Равне горе 20. јуна. „По доласку у Лозницу, изјавио је Лазар на саслушању после рата, затекао сам Веселина Миситу, потпуковника, који је био командант целог овог сектора“. Четнички капетан и свештеник Драгомир Обрадовић каже да се 27. јула на Церу састао са Рачићем, који га је послао Мисити у Трношу.

(Записник о саслушању Драгомира Обрадовића, рађено у ОЗНИ у Шапцу 11. 12. 1945“).

Са потпуковником Миситом био је и генералштабни мајор Бошко Тодоровић. По задатку са Равне горе, он је прикупио људство за одлазак у Босну, где је и сам убрзо прешао. По наговору Владе Зечевића и уз сагласност Веселина Ми-

сите, Ратко Мартиновић је остао у Србији. Последњих дана августа Влада Зечевић и Ратко Мартиновић су свој „војно-четнички“ одред образовали од људства из села око Борање и Мачковог камена. (Изјава Владе Зечевића, „Борба“ 27. 11. 1941).

У наставку текста Мисита се помиње и на 365. и 366. страни другог дела књиге „Јадар у прошлости“, из пера Драгослава Пармаковића, а под већ наведеним насловом „Четници и устанак“.

„Од Милоша Поповића добио је штаб Подрињског НОП поуздана обавештења из прве руке. После неколико дана поднео је Милош Поповић писани „Извештај о раду Церског четничког одреда“. Као изворни документ, каквих је мало из тог периода, настао на лицу места, као сведочење непосредног учесника, који се стицајем околности нашао у средишту четничке акције у овом крају, а на збивања гледао очима комуниста, овај извештај заслужује да буде објављен у ширем изводу:

„Церски одред је образован од Церске чете око 15. августа. Церска чета је формирана одмах након капитулације и бројала је 25 људи. Први радови вршени су у највећој тајности и систем организације је следећи: устанички планински одред је војна четничка организација као саставни део бивше оперативне војске бивше Краљевине Југославије. Командант свих планинских одреда је Дража Михаиловић, са седиштем на Суворору, главни организатор генералштабни мајор Тодоровић и потпуковник Мисита.

(Непрецизно. Вероватно се мисли да су Мисита и Тодоровић „главни организатори“ у Подрињу).

Старешински кадар сачињавају активни и резервни официри Југословенске војске који су одлучили да наставе борбу са непријатељем четничким методама до коначног уништења. Као платформа служи нека краљева прокламација за коју се тврди да је бачена из авиона. У тој се прокламацији истиче да још није време за општи народни устанак, а кад буде, народ ће добити оружје из авиона-падобранима и потребан новац“.

Истина је да су краљ, избегличка влада и председник владе, генерал Душан Симовић, од маја 1941. године у више наврата давали изјаве у којима се ниједном речју не помиње отпор према окупатору, а само се изражава вера у победу савезника. Карактеристичан је говор Душана Симовића од 12. августа 1941. године преко Радио Лондона упућен „браћи Србима“: „Имајте стрпљења и мирно са чекајте одлучни час победе, који се већ указује на видику“. Штаб Драже Михаиловића је на свој начин препричавао овај уговор, умножио га и растурао: „Краљевска влада зна да шака несавесних људи данашњом прераном акцијом наноси тешке патње народу. Невине жртве, које данас Немци стрељају, биће исто тако освећене и на рачун Немаца и на рачун оних који чине да те жртве падају. Час слободе је близу, а права влада у Лондону даће сигнал када ће отпочети поновно борба за слободу“.

Младим официрима није било лако да поштују Дражино наређење о чекању повољне прилике за напад на непријатеља

„РЕВИЈА 92“ ОД 6. СЕПТЕМБРА 1991. ГОДИНЕ, УЗ ФОТОГРАФИЈУ
СКРОМНОГ СПОМЕНИКА НА ЛОЗНИЧКОМ ГРОБЉУ, У СВОМ ИЗВЕШТАЈУ СА
ЊЕГОВОГ ОСВЕЋЕЊА НА ЦЕЛОЈ СТРАНИ ПИШЕ:

ВРАЋЕН ДУГ МИСИТИ

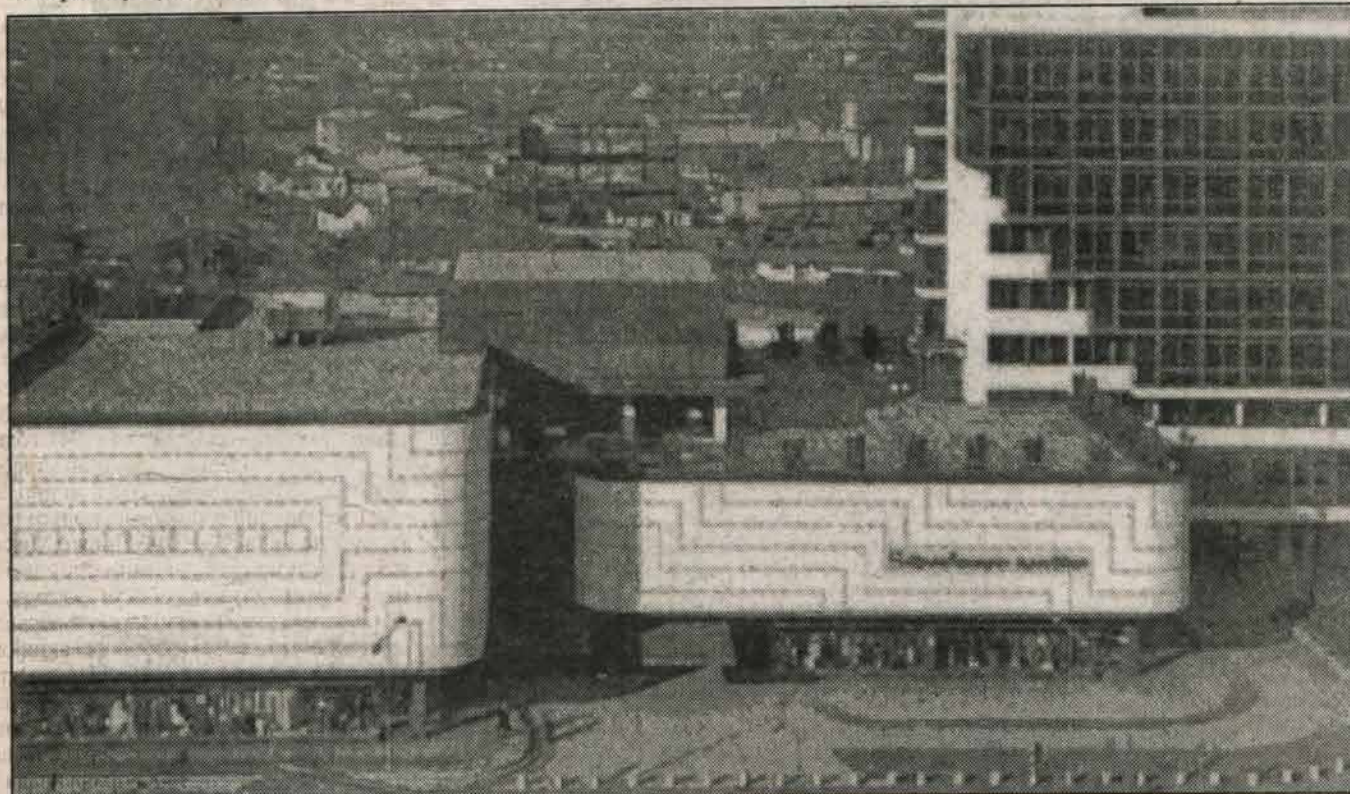
Са закашњењем од 50 година, Лозница се одужила свом првом ослободитељу, потпуковнику Веселину Мисити, чије су име и подвиг били избрисали неки потоњи првоборци. Миситин устанак и прво ослобођење Лознице, последњег дана августа 1941. године, били су чин патриоте, а због касније поделе устаника на четнике и партизана, његово име било је осуђено на заборав

Пола века држана је под кључем истина о првом ослобођењу Лознице од Немаца у устанку 1941. године, које се догодило последњег дана августа те године. Пет деценија званична историја је сугерисала Лозничанима да славе 23. септембар, у знак поштовања на тај дан 1944. године, када су, у завршници Другог светског рата, Лозницу коначно ослободили борци Четврте војвођанске бригаде.

Тај дан се и даље слави, али се бар више не скрива истина о правом ослобођењу, када је Лозница постала први град у Европи ослобођен организованом борбом родољуба. Ту истину откривају нам данас бивши борци НОР, дугогодишњи истакнути функционери и комунисти. Међу њима је, као најпознатији, и Станимир Марковић-Чика. Његови суграђани су, 31. августа ове године, уз звоњаву црквених

звона која су пратила свечаност, требали да открију скромну спомен плочу на месту погибије четничког команданта ослобађања Лознице, потпуковника Веселина Мисите, али пара за њу није било, па је само подигнут и освећен споменик на лозничком гробљу, изнад скоро заборављене хумке.

Пре тога, кости Веселина Мисите пренете су са места уз гробљанску огра-

Лозница, град који је ослободио потпуковник Веселин Мисита 31. августа 1941. године

ду на партизанско гробље, коју десетину метара даље, где је овом родољубу подигнут скромни војнички споменик, са епитафом испод кога су потписани грађани Лознице.

Организован општениародни устанак

Ко је био Веселин Мисита? О томе нам говори адвокат Драгољуб Исаиловић, један од оних који су покренули акцију да се Миситине кости пренесу на гробље ратника и да му се подигну споменик и спомен плочу.

Потпуковник Мисита је рођен у Буни, Херцеговина, 1904. године, а Гимназију је завршио у Бања Луци. Његов патриотизам одвео га је да погине далеко од родног краја.

„Миситини борци били су из свих друштвених слојева и разних националности“, каже адвокат Исаиловић. „Поред Срба, под његовом командом борили су се Цигани, муслимани, па чак и Немци, као и један Енглец, чије име нисмо успели да сазнамо, али су га у четницима звали Чика Пера. Он је са Југословенском војском у отаџбини био све до краја 1943. године, у Горњим Кошљама код Љубовије.

Мада су већину Миситиних бораца чинили сељаци, међу њима су били и један поп, па чак и два игумана. Игумани су били Георгије Бојић-Дица из манастира Троноша, и игуман манастира Петковица, засад непознатог имена. А поп је био потоњи познати партизан и комунистички министар, лознички свештеник Влада Зечевић, каснији Титов пратилац (под Титом био министар Унутрашњих послова, Грађевина и председник Савезног већа Народне Скупштине Југославије). Са Миситом је био и адвокат Драгољуб Поповић, који је касније погинуо у партизанима, а у лозничком Општинском суду данас стоји коровом заклоњена његова биста.

„Све то говори да је Миситин устанак био општениародни, подигнут на патриотској а не на политичко-страначкој основи, оцењује наш саговорник.

Окупација је Миситу затекла у Бања Луци, као 37. годишњег вишег официра у чину потпуковника. Није остао да брани ни Мостар, ни Бања Луку, већ је кренуо трагом устаничких путоказа у дотада му непознату западну Србију.

Име у историји

Име потпуковника Веселина Мисите је убележено у књиге о историјским збивањима, али и у саму историју. Што се првог тиче, помиње га генерал-пуковник у пензији Ратко Мартиновић, аутор мемоарске књиге „Од Равне горе до Врховног штаба“. У њој Мартиновић говори о томе како је напустио Равну гору и кренуо према источној Босни, где се мајор Јездимир Дангић већ борио за опстанак Срба, али га је у манастиру Троноша од преласка Дрине одвратио Влада Зечевић, који је и сам био Миситин четник.

Њих двојица су основали своју јединицу која је касније прешла на страну партизана под именом Војно-четнички одред Мартиновић-Зечевић. Мартиновић у својој занимљивој књизи написаној и издатој у време непоредиве партијске арбитраже над спорним питањима историје, представља Миситу у сасвим повољном, најповољнијем светлу.

Први првоборци

Други помен, онај у историји, такође оцењује Миситу као часног борца, родољуба. Историчар Бранко Петрановић помиње га у вези са ослобођењем Лознице, наводећи да је том приликом заробљено 100 Немаца.

„Ми располажемо податком да је у Лозници заробљено 96 непријатељских војника и официра, убијено 17, а већи број је рањен“, додаје адвокат Исаиловић. „Немачки гарнизон у Лозници био је јак, састављен од око 250 људи. Мисита се није борио само за своје, као што је чинио жандармеријски мајор Јездимир Дангић, који је са својим борцима ослободио 11 средова у Источној Босни, али се највише кретао око Братунца, где је рођен. Он је чак и свог брата довео из Љубовије, на

Скромни споменик ослободитељу откривен је тек 1991. године

другој обали Дрине, да се бори за свој крај. Мисита је, по задатку који је добио од Драже Михаиловића, отишао на место које је било стратешки међу најважнијима”.

О Веселину Мисити и ослобађању Лознице причао нам је и београдски пензионер Лазар Савић, син чувеног лозничког трговца Душана Савића, човек који се борио заједно са Миситом и у време ослобађања Лознице био је активни поручник бивше Југословенске војске:

„Био је храбар, правдољубив и велики родољуб, човек неисцрпне енергије и изванредних војничких и организаторских способности. После Драже, био је први по чину у Југословенској војсци у отаџбини. Нису први првоборци у овом крају били неки садашњи генерали у пензији, већ потпуковник Веселин Мисита, као и ја, Лазар Савић, уз још неке, који су касније пришли партизанима, а у судбоносним данима 1941. часно су се нашли уз Миситу.

Мисита је завршио Војну академију и Вишу војну академију у Београду, и већ у 35-ој години стигао до чина потпуковника. Припадао је групи од 25 официра која није хтела да се преда Немцима, не признајући капитулацију. Средином маја 1941. године стигао је на Равну гору, где је примио команду над војском у западној Србији. После месец дана, стигао је у манастир Трношу и уз помоћ игумана Георгија Бојића-Цице, повезао се са угледним људима припремајући устанак. Од грађана је прикупио оружје и муницију, а

само два месеца касније организовао је војни одред с којим је 31. августа 1941. године кренуо на Лозницу и ослободио је.

„Погинуо је на самом почетку битке, коју је изузетно тактички осмислио, пред кафаном Лазе Хајдуковића. Немци су га убили мучки, с леђа, пуцајући из кафане. Била је у питању издаја, због које је Ратко Мартиновић стрељао кафецију Хајдуковића”, прича нам Лазар Савић.

Захваљујући Миситином ослобођењу Лознице, после само 11 дана, основана је Лозничка партизанска чета, у коју је прешао већи број његових бораца, а међу њима и адвокат Драгољуб Поповић, затим свештеник Влада Зечевић и Дражин поручник-првоборац, Ратко Мартиновић. Њих двојица су касније основали сопствени одред.

Разлаз са „другима”

Миситин заменик је био Драгослав Рачић, чији би ратни пут можда другачије изгледао да је уз њега и даље био Мисита, који је на једном збору, пред више стотина Лозничана рекао: „У нама струји партизанска крв, а у партизанима је наша крв. Покушавају да нас заваде, али то трећима неће успети. Нека партизани буду које хоће политичке припадности, за нас је важно само да су заједно са нама, против Немаца”.

У каснијем нападу на Бању Ковиљачу, под командом капетана Рачића, бори-

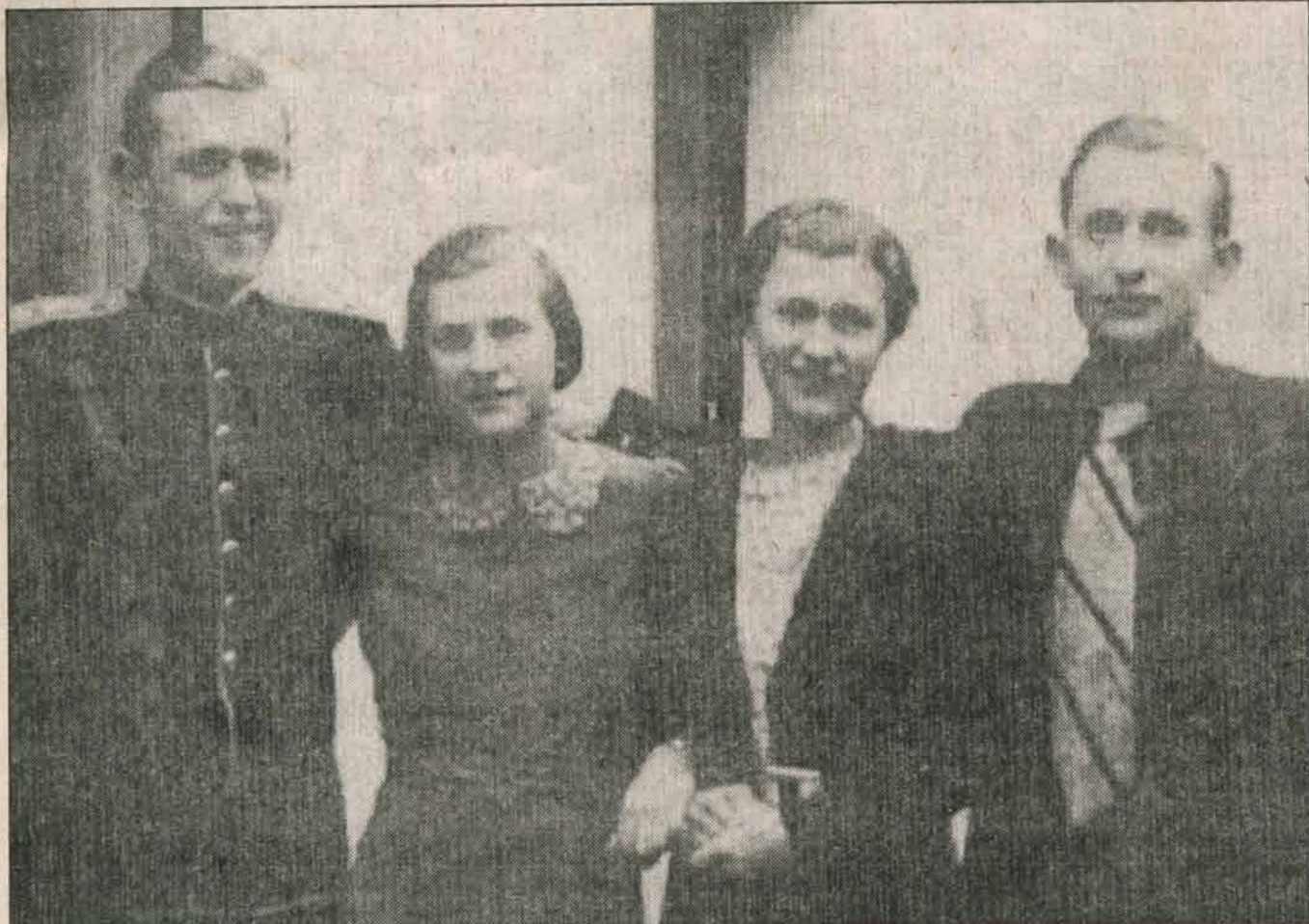
ла се и група мачванских партизана. Ови борци су потом, под Рачићевом командом, напали и на Шабац.

Све то говори да 1941. година у Подрињу није имала политичке, већ родољубиве мотиве. Битка за Лозницу и њено ослобођење подсетили су Немце на 1914. годину и безглаво бекство преко Дрине Ка унд Ка регименти Оскара Поћорека, а сличне, мучне утиске, имало је и око 700 усташа из Босне, који су протерани из Бање Ковиљаче. Због почетних неуспеха у Западној Србији Немци су били принуђени да повуку две дивизије са Источног фронта.

Тако је било устаничке 1941. године, када је храбри Мисита говорио „да трећима неће успети” да заваде устанике. Али часни ратник није рачунао да ће то успети „другима” из ове приче.

Свечаност

Поводом откривања споменика потпуковнику Веселину Мисити на лозничком гробљу одржан је помен овом родољубу. Парастос су служили архимандрит Антоније, игуман манастира Трноша и група лозничких свештеника. Обреду је присуствовала и сестричина легендарног Мисите, Мирјана Симовић. О храбром официру казивали су свештеник Милојко Бабић и некадашњи Миситин ађутант Лазар Савић.

Лазар Савић (први слева) ађутант потпуковника Веселина Мисите

ЈОШ ЈЕДНО ПИСАЊЕ „РЕВИЈЕ 92“: ДИГЛИ СПОМЕНИК ДА БИ ИСТАКЛИ СЕБЕ. ОДЈЕЦИ НАКОН НОВИНСКОГ ЧЛАНКА О ВЕСЕЛИНУ МИСИТИ

МИСИТИ ЈОШ ЈЕДАН ДУГ

На чланак „Враћен дуг Мисити“ реаговали су чланови Одбора за подизање споменика првом ослободилацу Лознице, неким умесним примедбама, али не водећи рачуна о томе да пијетет према храбром борцу налаже да се превазиђу чарке и зађевице. И то је дуг према Мисити

У књизи о лозничкој комуни, издатој у време заувек октроисаних историјских истина, у поглављу о историји, каже се отприлике, овако: неколико дана после ослобођења Лознице - крајем августа 1941. године, формирана је Лозничка партизанска чета. А како се то уклапа у тврђу званичне историје да су Лозницу ослободили партизани, то нико тада није смео ни да упита, а камоли да каже, иако су Лозничани добро знали: Лозницу је већ првих дана устанка, са својим борцима из Југословенске војске у отаџбини, ослободио потпуковник Веселин Мисита, равногоорски официр, задужен за борбу против Немаца у западној Србији.

Са бојаљивом предострожношћу, неко је то, ипак рекао: генерал Ратко Мартиновић, Дражин поручник, који је прешао на партизанску страну, у својим мемоарима „Од Равне Горе до Врховног штаба“, указао је на Миситин патриотски чин, али званична историја (иако су јој паранеторијски извори значајно налазиште грађе) није се дотицала тог врућег кромпра.

Пад идеолошке диктатуре скинуо је окове и са истине о Мисити, па су захвални Лозничани решили да му одуже дуг после пола века. О томе смо објавили напис нашег дописника из Лознице Бране Савића „Враћен дуг Мисити“. На тај чланак реаговали су неки Лозничани из Одбора за подизање споменика Веселину Мисити, тврдећи да у њему има много неистине.

Околности да је у чланку наведено име члана Одбора Драгољуба Исаиловића, иако у њему има седам чланова, други чланови Одбора (у име којих се испод дописа нашој Редакцији потписао Божидар Јосиповић) виде као - неистину.

Морамо да кажемо ово: према подухвату Лозничана да се одуже човеку за служном за њихов град, гајимо само поштовање, али наш циљ није био да подижемо споменик онима који Мисити подижу споменик и да се бавимо поједино-

стима организације (у то, зар не, спада и списак чланова Одбора), већ да истакнемо само - Миситу!

Премакла нам је омашка да је на месту Миситине погибје подигнута споменична плоча, а реч је о споменику на Миситином гробу, који је померен у ред суседних гробова, на истом месту где је био, само зато да преко његовог гроба не прелази стаза гробљанска“ (цитат из дописа чланова Одбора), па је, дакле, Одбор у праву да Миситине кости нису пренете на партизанско гробље, што би, признајемо, било мало незгодно.

Одбор указује на то да су се чланови договорили да посебно не истичу никога између себе. То је, свакако, лепо (јер, рекосмо, Мисита је тај који се истиче). Али, оно што важи за Одбор, не важи за новине. Оне, по правилима свог заната, морају да имају живог саговорника. То је, у овом случају, био Миситин саборац, један од лозничких првих првобораца, господин Лазар Савић, предатни официр Југословенске војске.

Позната трговачка породица Савић спадала је пре рата у крем лозничког грађанства (Мајка господина Лазара Миленија је из познате мостарске и херцеговачке породице Гордић, која је у сродству - по женској линији, са мајком Веселина Мисите), па није нимало случајно што је Лазар Савић, у расколу грађанског рата, одмах одабрао ону страну која је кренула да брани националне вредности (због тога му нису признате ни године проведене у официрској служби пре рата, па зато данас у Београду живи од скромне пензије).

Потписник дописа, господин Јосиповић, каже да је задужен члан Одбора, после верског обреда на парастосу, прочитао говор, а „после тога, сам је себи дао реч, без претходне најаве организатору, господин Лазар Савић, а потом и свештеник Милојко Бабић и на крају госпођа Мирјана Симовић, сестричина потпуковника Веселина Мисите“.

Та појединост, међутим, и није могла

да буде предмет нашег написа, који је настао пре парастоса на лозничком гробљу. Али, није то био једини разлог што се њоме не бисмо бавили и да смо били видовити, па је унапред знали, јер не желимо да се мешамо у ствари организације и међусобних односа међу организаторима.

Има још један (суштински важнији) разлог што је у земљи Србији било раскола, па зар онда да га подгревамо и у редовима једне странке, а нарочито на гробу истакнутог борца и саборца. Из пијетета, макар, требало би превазићи чарке и зађевице, или их, бар, одложити за други пут.

Лазар Савић је изјавио нашој ревији да је кафеџију Хајдуковића, који је, по свему судећи, издао Миситу Немцима, убио Ратко Мартиновић. Господин Јосиповић каже да су господин Савић и господин Мартиновић класни другови из Војне академије, али су се касније разишли, па је „ово вероватно разрачунавање“. Вероватно или невероватно - у то не улазимо.

У инсинуације спада то да је Брана Савић „описао до у ситнице шта је рекао његов рођени стриц Лазар Савић“. И новинари, ето, по срећи или несрећи, како се узме, као и други људи имају родбину, па се деси да неки сродник учини нешто што јавност занима. За нас, међутим, није најважније ко је коме шта, већ да ли је истина оно што тај „ко“ каже.

А на тему сродника... Новинари нису без игде икога, као јаничари који, уосталом, и нису били баш неки људи.

И на крају, прецизности ради, и целе истине, део текста, под насловом „Свечаност“ није из пера Бранислава Савића, већ је само придодат као дневна вест преузета из Танјугове информације објављене у „Политици“.

Тако је Павле Павловић „отписао“ потписнику дописа упућеног Редакцији „Ревиије 92“, а који је, показала је провера у Лозници, непостојећа личност, па, ето, потписник у име Одбора ни сада није имао храбрости да се идентификује.

ПИСМО РОЂАКА ВЕСЕЛИНА МИСИТЕ

Веселин Мисита (други слева) са родитељима, браћом и сестрама

ДА МИСИТА ОСТАНЕ ПОТПУКОВНИК МИСИТА

Као што се из писама редакцији „Ревиие 92“ види, потпуковника Миситу су многи, пола века после трагичне смрти, због значаја дела које је учинио, хтели да присвоје и предстве као „једног из својих редова“ - саборца, заговорника исте идеје, несуденог партизана и комунисте.

Због тога је у име родбине и фамилије Веселина Мисите, високо захвална Мирјана Симовић, кћерка рођене сестре, Вукосаве-Вуке Шкоро“ отворено писмо упутила Одбору за подизање споменика, Управи лозничког гробља и Комуналном јавном предузећу „Наш дом“ из Лознице, бранећи га од постхумних насртаја и присвајања. Захвална због подизања споменика, али и огорчена због других ствари које су ишле уз то, Мирјана Симовић пише:

„Наш рођени брат, ујак и стриц Веселин Мисита, потпуковник Југословенске војске, рођен 1904. године у Бунји код Мостара, као командант Устаничке народне војске, погинуо је 31. августа 1941. године у борби против немачког окупатора, када је први пут ослобођена Лозница.

Пошто није имао директних потомака, ми, као његова најужа родбина и фамилија, дубоко смо захвални народу и грађанима Јадра и Лознице, који су из својих средстава подигли споменик и на-пр-

авили опсег околу гроба на гробљу у Лозници, где је сахрањен наш брат, ујак и стриц, потпуковник Веселин В. Мисита.

По нашем мишљењу, споменик је врло леп у сваком погледу, што се величине тиче, а такође и крст са венцем и ликом уклесаним у јабланичком мермеру, нашег покојног Веселина В. Мисите, као и пушка и текст, који је написан на овоме споменику.

Мислимо да споменик одражава у потпуности наше жеље као родбине и фамилије, а и времена у коме је наш покојни брат, ујак и стриц, Веселин В. Мисита, живео, радио и када је храбро погинуо за слободу своје отаџбине.

Посебно је леп и нама као родбини веома драг зато што га је подигао народ Лознице и Јадра, у знак високе захвалности, поште и дуга према своме ратном команданту, његовом јуначком делу и његовој жртви у веома младим животним годинама.

Дубоко смо захвални (што искрено и овим путем изражавамо) Одбору за подизање споменика, грађанима и народу Лознице и Јадра, који су уложили средства и труд да се овај споменик подигне и на тај начин да се осветли лик нашег драгог, покојног Веселина В. Мисите.

Овим се захваљујемо и Комуналном

јавном предузећу „Наш дом“ и Управи гробља у Лозници што сте Вашим актом број 521/1 од 6. септембра 1991. године гроб и споменик нашег покојног Веселина уврстили у ред историјских споменика и преузели бригу на себе, да га чувате и одржавате, а и зато што сте га ослободили од плаћања таксе-гробарине.

Уједно вас молимо да се никоме не дозволи (било појединцу или странки) да на споменику на гробљу у Лозници шта додаје или одузима, јер су сви споменици, па и овај, народна светиња. Ово истичемо зато што наш брат, ујак и стриц, потпуковник Веселин В. Мисита, као виши официр Југословенске војске, није био члан ниједне политичке странке и партије, већ је био само велики патриота и као такав је и погинуо.

Зато мислимо да у садашње време страначких надметања и спекулација, нисмо сагласни, као родбина и фамилија, да се он користи за убирање политичких поена појединих странака.

Најлепше Вас на крају молимо да се ово писмо заведе, да се о овоме зна и да о овоме постоји документ и писани траг.

И на крају Вам се још једном захваљујемо и стога Вас поздрављамо.

У Београду, 1. октобра 1991. године”.

СВЕДОЧЕЊЕ МИЛОРАДА БАЊАНЦА, САБОРЦА ПОТПУКОВНИКА МИСИТЕ

ОСЛОБОЂЕЊЕ И ПОГИЊБИЈА

О устанку, погибији команданта Мисите, о ослобађању Лознице, Зајаче и Бање Ковиљаче, о ноћном јуришну капетана Рачића и погибији његових 40 кадроваца од електричне струје на жичаним препрекама у Бањи Ковиљачи

Милорад Бањанац, потпуковников саборац и често домаћин, пише:

„Уочи напада на Лозницу дођем на зборно место у Троношу. Беше се већ скупило око две стотине људи, подигнута војничка тробојка, Георгије Бојић, касније у четницима звани Дидо, старешина манастира и поп Влада Зечевић врше заклетву. Преко радио станице говори се о устанцима Срба против Турака. Нажалост, већ су била почела политичка препуцавања између четника и партизана: ко је за краља, ко је против. У Чокешини је био капетан Рачић, а била је и група војно неукних партизана, па се то почело и овде осећати. Командант, потпуковник Мисита, одржао је кратак говор и рекао да он има тачан увид у ситуацију Немаца у Лозници и околини, да има разрађен војно-стратегијски тактички план, да је извршио припрему војне организације, да ноћас треба спровести мобилизацију, сутра ударити на Лозницу, ослободити је од Немаца. Партизани немају ту снагу и организацију. Само би изазвали Немце на одмазду према становништву. Он је, иначе, сигуран да ће се Немци пре одлучити на предају нама, предвођеним као регуларна војска, него партизанима, познатим као комунистима. Свима је издао наређење где ће коме бити зборно место. Мени заповест: зборно место школа у Тришћу. „Послаћу ти једног официра“, рекао је.

У ноћи беше у селу игранка. Кућно слеме код Божидара Марјановића. Чим стигнем, објавим: народе, прекидај! За све војне обвезнике зборно место је школа. Курири одмах да крену по кућама, за мобилизацију. Дођем кући и питам је ли печена кокош? Спремај у војничку торбу. Уђем у подрум и напуним војничку чутуру љутом ракијом и одмах, правац - школа. Око поноћи стиже поручник Мика Вујић и кад је формирао 20 тројки, креће с њима да блокира путеве према Лозници, од Зајаче и од Бање Ковиљаче, да исече телефонске везе. Мени наређе-

ује: са сто људи правац - Шанац и тамо сачекати команданта, потпуковника Миситу.

Мисита је на Шанац стигао са прањом, на коњима, рано ујутро. Пошто на прву поруку Немцима није било одгово-

ра, командант Мисита је упутио писмени ултиматум, који је састављен у колиби Вlade Зечевића, више Шанца. Опет нема одговора. Поручник Вујић са својим тројкама већ је блокирао прилазе Лозници и исекао телефонске везе. Прис-

Биста потпуковника Мисите, рад академског вајара Остоје Горданића

На месту Робне куће у Лозници била је кафана Лазара Хајдуковића, где је, највероватније, убијен потпуковник Мисита

тижу још понеки из града, са понеким обавештењима. У десет сати грунуше звона на лозничкој цркви. Почиње напад.

Спустили смо се низ Шанац, прешли преко Штире и избили на Горњу Луку, али смо се због јаке митраљеске ватре из зграде гимназије морали вратити према речници Штири, па низ речницу набујалу од кише. Опет митраљеска ватра са чардака, позади кафане Лазе Хајдуковића, која је била поред ваљевског пута. Ми већ прегазили Штиру, хватамо заклон. Ја иза неке гомиле камења. Од правца шабачког пута, на ваљевски пут, преко Доње Луке наилази Мисита са раширеним шињелом на себи. Пљунге куршуми око њега. Гледамо и чудимо се. Сигурно са раширеним мангилом повећава мету и завава митраљесце. У пролазу поред мене добаја: „Шта је Раде, јеси ли се уплашио? Сад ћемо га ућуткати”. Узео је са собом само једног. Некога Суботића и продужи у правцу кафане. Митраљеска ватра не престаје. Мени пуна торба бомби „крагујевчанки”. Дајем их бомбашима и они погодише митраљеско гнездо. Престаје паљба. Немци силазе са чардака и предају се. На прелазу преко Доње Луке, код данашње робне куће, погибе нам Чедо Вујић, ступнички председник, а Живојин Филиповић и Видоје Капетановић - недељички и коренитски председници држе пиштоље, хватајући заклон. У то исто време пронесе се глас да нам погибе командант Мисита. Ја потрчим на прозор од кафане, да бих га изнео. Мислим: рањен је. Он пао на леву руку

и лежи мртав у локви крви испод себе. Дали га је погодио митраљески рафал са чардака, кроз прозор, да ли неко с леђа? После је стрељан Лаза Хајдуковић, као да га је он убио.

Немци из гимназије и Вуковог дома нису се предали све до појаве капетана Дрљаче, који је преузео команду и са постројеним водом затражио предају. Немци из Зајање, њих око 30, кренули су према Трбушници. Опазе их сељаци, пред њих испадну тршићке тројке поручника Вујичића и разоружају их. Из правца Бање Ковиљаче, на улазу у Лозницу, наиђе аутомобил са немачким официром. Пресретне га наша тројка, пуца у шофера, а официр се преда. То је, изгледа, био командант лозничке јединице који се враћао из Тузле. Сви заробљеници из Лознице и Зајаче спроведени су истог дана у затвор у Трноши. Сутрадан од правца санаторијума ударимо на Ковиљачу, али Немци одбијају да се предају. Пружају им подршку усташки минобацачи с друге стране Дрине. Једнога дана наши пошљају заробљеног немачког официра да оде у Бању, као да их приволи на предају. Али он, ослобођен, више се не врати, нити Немци прихватају да се предају. После четири дана, дође капетан Рачић из Чокешине, са својим кадровцима и у току ноћи удари на Јуриш у правцу Пилане, али су Немци, заштитиени жицом, кроз зелену ограду пустили струју у жицу и ту од електричне струје изгуби живот од 40 младих људи. Сви су сахрањени

у заједничку гробницу у бањском борјаку. Немци су се те исте ноћи, под усташком заштитом, преко мостобрана извукли из Ковиљаче преко Дриће у Босну”.

Јадар у пламену и крви Милорад Бањанац нешто касније пише још једно сведочанство у којем, вероватно из страха, о погибљи команданта устаника говори другачије:

„Одмах по уласку Немаца у Лозницу, Фелд команда је издала наређење да из сваког села морају ићи у Лозницу по два виђенија човека и тамо остати код њих 24 сата, као таоци, јер у наредби је било обнародовано да ако погине један Немац, биће стрељано сто Срба, односно талаца, који су већ били на окупу. Видевши ово, народ је почео да се грчевито припрема на оружани устанак. Тако су једног кишног дана, у јуну месецу, код мене свратила два непозната лица да би се склонили од кише. Одмах, чим су сели и били послужени, започели су разговор. Прво су започели са децом о историји, јер су деца била пошла у школу. Разговор је скренут на Карађорђевог устанак.

Мене су упитали где ми је пушка, зашто је не виде на зиду у соби? Ја сам им одговорио питањем - како ћу да држим пушку на зиду када Немци путем поред куће пролазе свакога дана? Они су ми, затим, рекли да то није правилно, јер по целој Шумадији не може се наћи кућа у којој нема оружја.

Забринула ме је посета оваквих гостију и још више наш разговор, јер су се били почели проносити гласови о томе

ко се немачки фолксдојчери пресвла-
у цивилна одећа и иду по селима, ра-
шпијуирања. Зато нисам смео наши-
ко да разговарам са њима, страхујући
тога да имам посла са фолксдојчери-
јер их нисам познавао, а поготову за-
што сам имао склоњена три караби-
и један пушкомитраљез „збројовка“
но и већу количину муниције. По за-
шеним разговорима, моји гости су поже-
ли да иду. Испратио сам их показавши
пут за Трношу, а затим за њима не-
ажан кренуо да их пратим, докле иду
де ће да скрену.
Тако сам ишао за њима све до манас-

је, како сазнајем, генерал мајор ЈНА.
Више пута, када сам долазио, састајао
сам се и са Владом Зечевићем.

Почетком августа 1941. године сазван
је збор свих војних обвезника код манас-
тира Трноше. На том састанку, поред
осталих, био је и потпуковник Мисита,
који је водио главну реч. Ту су одређени
задачи сваком - ко има шта да ради на
припреми устанка. Ја сам добио задатак
да обавестим војне обвезнике у Тршићу
да припреме пушке, муницију и бомбе.
После тога, једног дана био сам позван
у Трношу, где ми је саопштено да у току
ноћи позovem све војне обвезнике на зб-

ема Лознице, пут Лозница-Бања Кови-
љача и исећи све телефонске везе.

Лично је Мика Вујичић водио сваку
тројку и поставио је на место за које је
сматрао да је најбоље, као и да одговара
стратегји. Ја сам добио задатак да дођем
на место изнад Лознице, звано Шанац,
где треба да сачекамо команданта, са
официрима. Са собом сам имао око сто
људи.

Чим смо кренули, почела је да пада
киша. На Шанац смо стигли око седам
часова ујутро. Ускоро је стигао и коман-
дант Мисита, са осталим особљем, на
коњима. Чим је стигао командант, сти-

Само у Србији окупатор је стрељао стотину цивила за једног свог убијеног војника.
После ослобођења Лознице одмазда није уследила, јер је потпуковник Мисита читаву акцију извео војнички
а према заробљеницима је поступљено у складу са Женевском конвенцијом

ра Трноше, када су ушли у порту. Са-
као сам код послужбоца, док нисам до-
но одобрење да се могу састати са ста-
решинином манастира. Старешина ме је
примио у посебној просторији, где сам га
питао ко су ти људи, да нису, можда,
шпијунци? Он је одговорио да су то офи-
цири који трагају за тим колико има
оружја и припремају народ за устанак.
Затим ме је старешина позвао у собу код
њих и са њима ме упознао. Били су то по-
тпуковник Веселин Мисита и Лазар
Савић, поручник.

Ту сам од њих добио задатак да изви-
ним колико има склоњеног оружја код
војних обвезника, као и да напишем све
војне обвезнике. С обзиром на то да сам
добио овако деликатан задатак, састајали
мо се више пута, тако да сам се једном
прибликом упознао и са Ратком Марти-
новићем, тадашњим поручником, а данас

орно место код школе у Тршићу, где ће
доћи поручник Вујичић - било је то 30.
августа 1941. године. У току те ноћи, ради
распореда, Мисита ми је рекао да је дого-
ворено да ће Влада Зечевић са поручни-
ком Ратком Мартиновићем, истог дана,
у договору са партизанима, ударити на
Крупањ. У ноћи, тачно у заказано време
и на место, стигао је Мика Вујичић ради
распореда. На окупу су били сви војни
обвезници, а поред њих и два солунца:
Обрад Јанковић и Нинко Јовић. Мика
Вујичић је од њих двојице тражио да пре-
дају оружје и врате се кући, с обзиром
на то да су доста стари. Нису се хтели сло-
жити, већ су рекли да иду и они на
Лозницу, да ратују. Изашли су сви под-
официри и образоване су тројке, тако да
су били по два војника и један подофи-
цир. Образовано је око 20 тројки. Зада-
так је гласио: запосести Зајачки пут пр-

гли су и таоци из Лознице, као и сви жан-
дарми, јер им је раније било јављено да
ће почети борба на Лозници.

Командант је одмах упутио писмени
захтев Немцима да су опкољени и да се
предају. Прву поруку су добили и одбили.
Затим је послата друга порука, која је
гласила:

„Активни и резервни официри, под-
официри и редови, са својим учитељима
и свештеницима и целим околним гра-
ђанством траже предају града, при чему
вам се јемчи свака војничка част. Уколи-
ко не извршите предају града, ми ћемо
вас напасти и град отети. У том случају
немате шта да тражите од нас, а рок за
испуњење овога захтева је 30 минута.

Командант: Потпуковник Веселин
Мисита”

Чекали смо до девет сати. Никакав
извештај није стигао. Утом нама прист-

ижу три човека из Лознице. Неко рече да се Немци налазе у Вуковом дому и у гимназији и да су их видели како у гимназији свирају на хармоници и играју. Око десет сати ударише звона на цркви, што је био знак за напад на Лозницу.

Сишли смо низ Шанац, на дрвени мост, па даље, до данашње Економске школе, тадашње Јефтића куће. Немци су нас из гимназије толико тукли митраљеским рафалима, да смо се морали вратити натраг, па низ Штиру, до места где се данас налази Зелена пијаца. Ни ту нисмо могли остати, јер су нас Немци са неког чардака тукли из митраљеза. Чардак је био позади Хајдуковића кафане, где је данас гвожђара (срушена је и ту је данас робна кућа - примедба аутора). Прегазили смо од кише набујалу речницу Штиру и изађемо на улицу, где почиње ваљевски пут. Видели смо команданта Миситу како жури са раскопчаним мантилом преко брисаног простора Доње Луке, од шабачког ка почетку ваљевског пута. Мисита је са још једним војником из кафане тукао митраљесца на чардаку. Међутим, митраљез га је погодио кроз прозор, тако да, кад сам ја ушао, он је лежао на патосу, мртав. Ја онда са неколико другова бомбама ућуткам митраљесца и тројицу Немаца натерамо на предају. И остали Немци - било их је око једног вода, предали су се капетану Дрљачи, који је на том сектору преузео команду после Миситине смрти.

Заробљени Немци су одмах, са Немцима из Зајаче, спроведени у Трношу. Истог дана једна тројка у Бањском Шору пресрела је аутомобил једног немачког официра, који је пошао у Лозницу, и заробила га. Овог пута од устаника из Тршића није погинуо нико, док је из осталих села погинуло неколико устаника.

Сутрадан, из правца санаторијума, ударили смо на Ковиљачу. Када смо позвали Немце на предају, одговорали су нам да се боре за велики рајх. Четвртог дана почеше нас минобацачима тући и усташе преко Дрине, омогућивши Немцима да се извуку и побегну преко Дрине.

Заробљени Немци остали су код манастира Трноше све док није попустила опсада Шапца, јер одмах по одступању наших јединица, почела је да дејствује казнена експедиција по Мачви. Заробљени Немци су спроведени у манастир Чокешину и предати партизанима. Немце је из Трноше до Чокешине спровео Душан Букановић, резервни капетан, заједно са својим сином, који је тамо и погинуо. Одмах по спровођењу Немаца, бомбардована је Чокешина. Тамо је погинуо Душан Букановић из Костајника, заједно са својим сином. Приликом бомба-

рдовања изгинуло је и израњављено много Немаца-заробљеника. Рањени Немци су одмах пребачени у санаторијум у Бањи Ковиљачи и ту су остали на лечењу све док једнога дана Немци нису преишли преко Дрине, извршили покољ наших војника у вили „Подрине“, а затим одвели своје рањенике.

Миситина одлука о нападу на Лозницу, показано јунаштво, а поврх свега лична жртва, донели су му поштовање и похвале у том крају. После рата, нарочито у познијим списима и изјавама заснова-

отргао од команде Драже Михаиловића, против чијег наређења је извршио напад“. Ова сведочења се обично поткрепљују изјавом Драже Михаиловића, датом на суђењу у Београду 1946. године, да је био изненађен кад је сазнао да су делови његове војске без његовог наређења напали Лозницу. Одзив народа на борбу био је тако спонтан и широк, да су учесници напада у народу називани устаницима. У називу је била садржана жеља народа за истинском борбом против окупатора и за јединство у борби.

Иначе, како на споменику на лозничком гробљу стoji, Веселин Василија Мисита рођен је 1904. године у Буни код Мостара. Име његовог оца и рођачка имена се понављају и у роду Мисита који су остали у Кијеву Дољу и који су род мајин др Војислава Шешеља, попут др Василија Мисите, офталмолога из Београда.

Када је реч о Миситиној погибљи, у претходном напису су дата два казивања Милорада Бањана о истом догађају, у коме је потпуковник-командант устанка и погинуо. Што се тиче његове погибљи ни сам Милорад није сигуран да ли је он погинуо из немачког митраљеза или куршумом с леђа. У једном од других учесника у догађају, његова смрт се приписује експлозији бомбе од које је погинуо и Мијага Зечановић, испред Хајдуковића кафане. Милорад Бањанац је категоричан да га је смрт стигла у кафани, а времена за неку истрагу или сумњу због које би она била спроведена није било, јер је битка трајала. Каснија категорична твђења Мире Симић да је њен ујак убијен, а не погинуо - из маја 1998. године, упућују на то да је

Војвода Доброслав Рачић

Милорада Бањана у време писања горе изнетог још увек страховао за себе и своје бројно потомство, изнесећи истину о смрти потпуковника Мисите коју је очигледно знао и само после дужег познанства рекао најближој потпуковничковој родбини. Уосталом, у првим разговорима ни госпођа Симић о томе није желела да разговара, категорички инсистирајући да тај део историје прескочимо, да би нешто касније исто тако категорички тврдила да јој је ујак убијен, а не погинуо у борби од немачког куршума. Отуда, свакако, две сличне, а опет различите, приче о Миситиној смрти. Једно је сигурно, а према тврдњи Буре Савића, који је окупао и за сахрану припремио мртво Миситино тело: он је имао једну рану и никако га није покосио рафал из митраљеза из кога се пуцало док је био фиксиран, а не у покрету, па је растур зрна био мали и тело погинулог би по логици било изрешетано.

Слично пише и Влада Зечевић у својим сећањима. Обојица се наметљиво труде да одавно мртвог Миситу „преведу“ на своју страну и прикажу га, још у то доба, левичарем, наклоњеном комунистима, што он ни у ком случају никада није био.

„Нападом на Лозницу, Мисита је хтео да нас изненади и да нам докаже да се

НИКО ОД РОДБИНЕ НИЈЕ ГА ИСПРАТИО НА ВЕЧНИ ПОЧИНАК, ДЕЦЕНИЈАМА ЈЕ БИО УСАМЉЕНА, СКОРО БЕЗИМЕНА ХУМКА НА ЛОЗНИЧКОМ ГРОБЉУ, КАЖЕ БУДИМИР САВИЋ, НЕКАДАШЊИ БОЛНИЧАР И ЧОВЕК КОЈИ ЈЕ ОКУПАО И ЗА ВЕЧНУ КУЋУ ПРИПРЕМИО ПОТПУКОВНИКА ВЕСЕЛИНА МИСИТУ

ОПАНЦИ И УНИФОРМА

Како је устанак на крају августа 1941. године упамтио тадашњи болничар и момак за све доктора Миленка Марина, оснивача и управника лозничке болнице

Са дистанце од скоро 57 година догађаји и ликови, извирући из сећања, другачије изгледају и нису онакви какви су заиста били. Оно важно ипак остаје у памћењу.

„Неке ствари боље би памтили кад би знали колико ће нам једног дана значити”, каже старина Будимир Савић. „Мисита је био човек који се памти и кад га први пут видиш без живота. Не видиш му поглед и не чујеш реч, пред тобом је, без живота, а као да је заспао”.

Кишно јутро над Лозницом

„Те ноћи, са суботе на недељу, 31. августа 1941. године, као да је и само небо плакало. Лило је као из кабла и грмело. И јутро је освануло кишовито. Овде, око болнице, све је било голо, као горе, на Лагатору. Горе, на ваљевском путу, видим два-три човека са пушкама и мислим да су ловци. Тамо где је сад грудно одељење, истерао сам на пашу свиње доктора Марина. Утом наиђе једна жена и пита за доктора, па уђе у кућу, где је он доручковао, спремајући се да иде у болницу. Не прође много, а докторова жена ме позва да враћам свиње у двориште, патке и живину, биће борба, вели. Док сам све позатварао, зазвонише црквена звона. Одједном, све се проломи. Одакле онај наоружан народ дође, не знам ни сам. Све је било опкољено. Кад сам чуо звона, мислио сам - недеља је. А звона су била уговорени знак за напад. Са свих страна чуло се: живео краљ Петар!

Поче борба, и није прошло два сата, кад покојни Драгић, болнички момак, донесе потпуковника Миситу. Не сећам се како су га довели, али као да сам гледам: на њему опанци-шиљкани, вунене клот чарапе. Ја сам тад био момак код Марина, нисам био болничар и интересовали су ме чиновни погинулог официра, за кога рекоше да је страдао код Хајдуковића кафана. Сви су викали да је пуковник. На себи је имао пелерину и кад сам му је скинуо, видео сам три звезде. Унели смо га у болницу, али помоћи није било. После тога сам га окупао и припремио за сахрану. Знао да му је рана била на грудима, али да ли га је погодило једно или више зрна, не сећам се. Прошло је скоро шездесет година, шта сам све видео после тога, није чудо што не па-

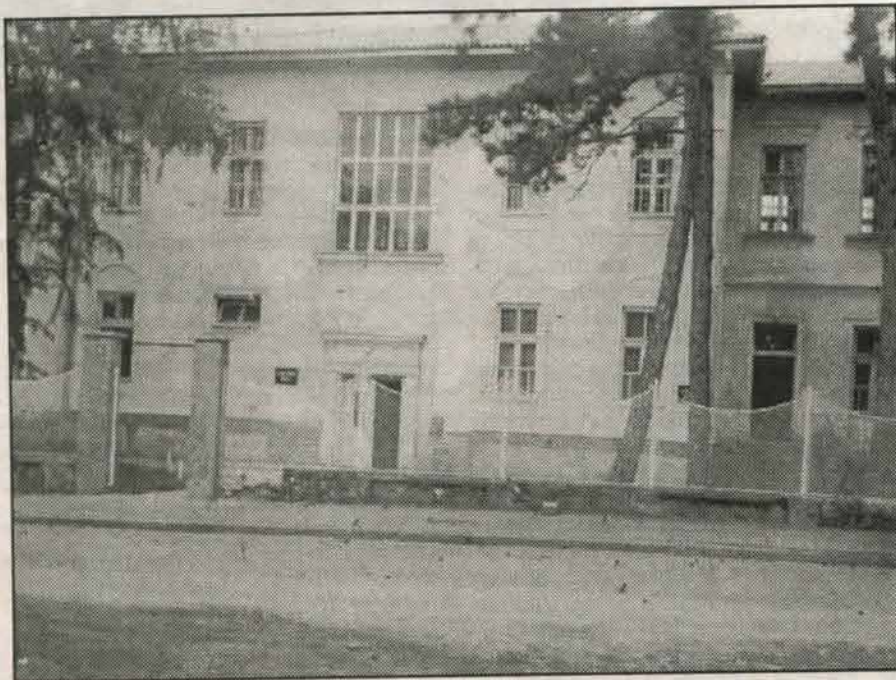
мтим. Касније нисмо имали ни довољно сандука, па смо их сахрањивали онако, у војничком одељу. Потпуковника Миситу смо положили у сандук и сахрањен је тек сутра, или прекосутра, не сећам се више. Све који нису имали своју родбину и нису били из Лознице, па није имао ко да их сахране, на гробље је одвозио својим таљигама кочијаш Фрућика. Он је одвезао и Миситу. Податке о умрлом или погинулом писали смо на картонима, сећам се да сам и Миситу испратио са тим картоном”.

Усамљени гроб

„Године 1944. завладао је тифус и по седам-осам их је умирало сваки дан. Било је дана када их је умирало по петнаестак. Тифусаре су сахрањивали на војничком гробљу, поред Мисите и била је срећа да је он сахрањен у сандуку и са крстом, на коме је било име, па му је гроб сачуван и није прекопан. После много година, како болница није имала крематоријум, сваких пет-шест дана сам носио и закопавао оно што је остало од побачаја или ампуација. Кад, видим у трњу крст

и пише Мисита. После месец дана, видим нови крст. Питам гробаре, кажу: дошла му родбина из Бања Луке и подигла крст. И мени је било драго да има неког, мученик, ко се о њему стара толико година после смрти. Касније је одатле премештен тамо где је сад и подигнут му је споменик. Шта ћеш, таква ти је људска и војничка судбина, да лежиш далеко од својих, неоплакан и цвећем неокићен, без сузе и руке најближег, да ти грудву земље баца на вечну кућу”.

На гроб потпуковника Веселина Мисите ипак је дошла сестра Вука, сестричица Мира, ађутант Лазар, саборци и лознички пријатељи. Усамљена хумка све је посећенија, није реткост да на њој понеко положи букет цвећа. И као да је судбина хтела, и не спутећи, Лозничани су 1991. године, око новоподигнутог споменика потпуковнику Мисити, засадили плави невен. Плави невен, омиљено потпуковничково цвеће. Када је сестра Вука хтела да га обрадује и дочека на ручак, кад год се могло, на столу је био плави невен. Невен се и данас плави на некад усамљеној хумци витеза племените душе и пламених осећања, официра и родољуба, Веселина Мисите.

Болница у Лозници у коју је пренето тело потпуковника Мисите

ИЗ ЗАПИСА, ПРЕПИСКИ И СЕЋАЊА МИЛОРАДА БАЊАНЦА ИЗ ВУКОВОГ ТРШИЋА, ПРЕМИНУЛОГ 10. СЕПТЕМБРА 1985. ГОДИНЕ У ТРШИЋУ, САБОРЦА И САРАДНИКА ПОТПУКОВНИКА ВЕСЕЛИНА МИСИТЕ

ЗАСЛУЖИО ЈЕ ОД ЛОЗНИЦЕ

Писмо Вуке Шкоро, сестре Веселина Мисите, Милораду Бањанцу, писано у Београду 1980. године:

Драги наш пријатељу Милораде, Захвалила сам Свемогућем кад сам примила твоје писмо и сазнала да сте сви живи и бар донекле здрави. Ја сам се два три пута јавила картом, али није било одговора, па сам посумњала да нешто није у реду. Баш ових дана пронашла сам адресу доктора Раје (др Радован Бањанец-неуропсихијатар, бивши управник Психијатријске болнице у Сокољу). Намеравала сам да му пишем, да бих од њега, вашег сина, бар нешто чула о вама. Моја Мира га је тражила на неки телефон, али га није добила. Молила бих Рају да се Мири јави на њен телефон. (Реч је о Мирјани Симовић, сестрици потпуковника Мисите). Што се тиче споменика нашем незаборављеном и драгом Вели, настојаћемо да по твој савету напишемо молбе. Теби, пријатељу Милораде, хвала на бризи око тога. Нарочито хвала и непознатом Вићентију, који

бисте сведочили и тиме нам олакшали бригу. Миру је спречила киша и неки лекарски прегледи да путује тамо ради промене крета, који је већ иструлео. Она је једина пре о томе бригу водила. Мени се нагомилале године - 85. ми је, па ми није лако доћи тамо, иако желим да бар још једном одем на гроб драгом брату Вели.

Срећна ћу бити ако нам успе да му споменик подигне Лозница, јер је он то од Лознице и заслужио. Изгубио је свој млади живот за њу. Ето, овај за нас несрећни рат однесе нам сва четири брата и две сестре, па и мог премилог сина Бору. Тежак је сваки губитак, али је најтежи свог доброг детета. Претпрошле године су нам били у гостима мој унук Данило, са својом вереницом, а прошле његова мајка, наша добра снајка и сестра из Аустралије. Почетком августа жени ми се унук Данило, па нас позива на свадбу у Енглеску. Намеравамо Мира и ја да

одемо, иако је далеко. Срећна сам да сам доживела то моје велико весеље, али и тужна што то није доживео мој драги син. Прошлог августа и Буцо нам се оженио. Биле смо на свадби, Винка, Мира и ја, па и његова најближа тетка - близнакиња његовог несталог оца, која је дошла из Аустралије. Све је било добро и лепо, али нам је зимус, на Младенце, Буцо једва остао жив. Увече му је пукао чир, па је срећа била да га је жена одмах одвела у болницу и сместа је био оперисан. Сад је, хвала Богу, добро. Јадник, имао је доста трзавица кроз свој млади живот, још од нестанка драгог оца. Ми сви остали смо добро. Ја сам претпрошле зиме преживела и четврто запаљење плућа. Био ми је живот у опасности. Три сам болнице променила у девет недеља. Још узимам лекове и чувам се. Морам да мењам и наочаре, али ипак се надам да ћеш моћи прочитати ову моју шкработину. При-

мите сви много поздрава од свију нас, са добрим жељама, нарочито од Вуке.

Писмо из Херцеговине

Анђелко Мисита из Тасовчића код Чапљине Божи Панићу, организатору групе грађана за подизање надгробног споменика потпуковнику Веселину Мисити у Лозници:

Како смо се неки дан телефоном договорили, покушаћу да дословно дешифријем, то јест препишем писмо везано за покојног Веселина Миситу, а које је адресирано на име Илија Мисита-Тасовчићи, задња пошта Чапљина, који већ тада није био међу живима. Умро је 1954. године. Наведено писмо је мени уручила Илијина кћерка, баш у оно вријеме када је у „Вечерњим новостима“ писано „Истина о Веселину Мисити“, а писао га је Милорад Бањац-Вуков Трипић код Лознице, 1971. године. Текст писма гласи:

„Драги, непознати пријатељу,

Пре десет дана, путујући аутобусом кроз Босну, нађох једну стару госпођу, сапутницу, из Мостара и запитах је да ли јој је познато презиме Мисита. Она ми је рекла да јесте. Замолио сам је да ми да адресе од старијих људи, да упоставим везу са овом чувеном и честитом херцеговачком фамилијом. Обраћам се вама и молим вас да ми одговорите да ли вам је блиска родбина покојни Веселин Мисита - потпуковник бивше Југословенске војске.

Покојни Веселин Мисита познат је у јавности и широм Европе, нарочито у Енглеској, као командант устанка 31. августа 1941. године на Лозници-Подриње у Србији, на Дрини. Он погине првог дана у борби са Немцима, у Лозници, око 11 часова, а увече око 22 часа радио Лондон јави за његову погинућу. Југословенска краљевска избегличка влада одликује потпуковника Веселина Миситу Карађорђевог звездом са мачевима Првог степена.

Сахранисмо га у војничком лозничком гробљу. Војну команду преузео је капетан Дрљача, родом Босанац и он је погинуо после три месеца, у Босни, у борби са усташама. Ослободили смо Лозницу, Бању Ковиљачу и рудник Зајачу. Ослобођење овога краја трајало је све до осмог октобра 1941. године.

Хитлерова Немачка упутила је своју 342. оклопну дивизију и огласила је казненом експедицијом. То је прва офанзива, како се данас предаје у школи. (Казнена експедиција уследила је после партизанског непромишљеног напада на Гајића стени, код Завлаке, када је само у селу Драгинцу за одмазду стрељано преко три хиљаде сељака, док ослобођење Лознице због поштовања Женевске конвенције и витешке војне акције ни-

је резултирало одмаздом над невинима - примедба аутора). Та непријатељска војска је починила тешке злочине над нејужним српским становништвом, који ће остати у историји српског народа као други пут почињени у овом веку у Подрињском крају.

Ја сада пишем спев у прози „Подриње у крви и пламену 1941. године“ и из штампе ће изаћи у част 30-годишњице устанка на Лозници, јер до данас сам од учесника устанка, који су још увек у живом, прикупио све што се могло о устанку, а по други пут помињем покојног Веселина Миситу, команданта устанка на Лозници. До сада је дневна штампа два пута писала о погинућу Веселина Мисите. Нажалост, преко 20 година његов гроб био је скоро изгубљен. Године 1966. његова сестричина Мира Симовић, кћи Вуке Шкоро, путујући у Тузлу службено, са бившим мужем, инжењером Војом Симовићем, купила је крст, свратила на гробље у Лозници и означила гроб. Тај крст је тако слаб да ће и он ускоро пасти. Протекле године су прекопавали војничко гробље и подизали заједничку партизанску костур-гробницу. Једна госпођа је тада спречила да се прекопа Веселинов гроб, јер је рекла да он има сестре и брата који ће гроб обновити и подигнути споменик. О томе сам исто и ја, известио његове сестре у Београду: Вуку Шкоро и Винку Радовић, са којима сам у вези још од 1951. године (Радовић - познати кошаркаш - примедба аутора).

Обе сестре и млађи брат Јово, говорили су да хоће да га пренесу у заједничку породичну гробницу у Бања Луци, али пошто још нису пронашли од два брата гробове, који су, исто, погинули у проклетом рату и револуцији, тако се отезало да се пренесу Велине кости у Бања Лу-

ку. По несрећи, и последњи брат Јово је прошле године умро и сахрањен је у Љубљани. Вукин син-јединац, Боро, неке године умре у Лондону, где је и сахрањен. Вука, стара и тешко ожалостљена, слабог имовног стања, путујући са кћерком Миром у Лондон, још је затекла сина у животу и заклопила му очи - црна мајка. Сестра Винка је тежак срчани болесник, старији јој син Душко - политички осуђен на 20 година робије, је на приморју. Једина сестра, која је била удата за лекара у Бања Луци, муж јој је умро. Још знам адресу за сестру Мару Сувајић - улица ЈНА број 41 - Сарајево. Пре осам месеци она ми је писала да не могу несретне сестре да сакупе кости сва четири брата у једну гробницу. Остадоше Велине кости тамо где је пролио крв своју и ко зна да ли ће се подићи скромни споменик над Велиним гробом. Од тада сам изгубио везу са сестрама и не знам да ли су данас и оне све у животу. Зато вас молим да ми ви одговорите ко је од ваше фамилије у најближем сродству са покојним Веселином Миситом, да се заузме и да дође код мене, па ћу се и ја заузети да се нешто новца сакупи, да помогнем да се покојном Веселину подигне споменик над гробом, док није сасвим ишчезао.

С поздравом

Милорад Бањац-Вуков Трипић код Лознице

Ово Милорадово писмо чувано је у Тасовчићима и преписано послато Божи Панићу.

Пошто је писмо делимично поцепано, наставља Анђелко Мисита своје писмо Панићу - и веома дотрајало, настојао сам да га што вјеродостојније препишем. Ту и тамо било је изгубљено неких ријечи, али сам на тим местима повезивао смисао реченице и слично. Као што сам вам телефоном јавио, нико од мојих Мисита није познавао, нити је чуо за име Веселина Мисите, све док нису „Новости“ објављивале у наставцима „Истина о Веселину Мисити“. Међутим, непобитна је чињеница, по мени, да смо једна лоза.

Наиме, по причању старих људи, негде између 1830. и 1850. године наши стари, то јест мој прадеда Трифко и брат му Сава, доселили су се из села Кијев До-Попово Поље, садашња општина Требиње. Истовремено, по тим речима, које су тачне, један брат је одселио у Мостар, а један у Бања Луку, из које породице потиче и Веселин. У постојбини, у Попову Пољу, Кијев До, има још мало старијих житеља, а млађи су се углавном населили у Требињу и Дубровнику, с обзиром на то да је овај дио херцеговачког крша неприступачан и пасиван, без перспективе. Уколико дођем до нових чињеница и сазнања везано за породицу Мисита, а посебно за Веселина, стојим на располагању.

Анђелко Мисита, својеручно

Вука и Веселин Мисита на дан њеног венчања

31. АВГУСТ 1941. ГОДИНЕ - ТРЕЋИ СРПСКИ УСТАНАК - СЕЋАЊА И СВЕДОЧЕЊА УЧЕСНИКА И САВРЕМЕНИКА

МОРАМО НАПАСТИ

Савременици и учесници ослобађања Лознице 31. августа 1941. године говорили су за специјалну емисију Радио Подриња, снимљену поводом евоцирања успомене на тај дан 1995. године. Документарну емисију припремила је Зорица Вишњић, новинарка Радио Подриња, а сама емисија је стидљиво емитована, па је није чула ни ауторка, нити је сачувана студијска трака, трака на којој је емисија монтирана и са које је емитована, мада се ради о аутентичним, документарним снимцима казивања већ старих људи, од којих већ сад неки нису међу живима. Ако ни због чега другог, због поштовања према њима и историји града, емисију је требало сачувати, као што је неписано правило за сличне материјале

Саво Јеремић, командир обезбеђења Лознице 31. августа 1941. године:

У време напада устаника на окупаторску војску у Лозници, у њој су биле мале немачке снаге - свега два вода, а два вода исте чете била су у Зајачи, док је у Бањи Ковиљачи била цела једна чета и још два вода неке треће чете, тако да су у Ковиљачи биле знатније немачке снаге. Под командом Георгија Бојића-Џице, игумана манастира Троноша, била је такозвана Јадранска горска чета, која је имала, по Џидиној изјави на суђењу, 150 наоружаних људи, који су већином били код својих кућа. У први мрак, Џица је послао курире у околна села, одређеним људима, који су одмах војне обвезнике послали у Троношу. Много их се и окупило у Троноши. Миладин Јовановић из Коренице, један од устаника, сећа се да му је Џица рекао: „Добио сам наређење да не седимо скрштених руку. Партизани су заузели Столице, а ми морамо напасти Лозницу. Кад њу заузмемо, онда идемо и на Ковиљачу“.

Опело пред бој

Божидар Панић, у време устанка петнаестогодишњи дечак, члан Одбора за подизање споменика Веселину Мисити 1991. године:

Рођен сам 1926. године, па сам у време устанка у Лозници имао 15 година. Непосредно пре напада на Лозницу, два-три дана раније, позивали су војне обвезнике да се јаве код манастира Троноша - 30. августа. Пошто су мој отац и стриц били војни обвезници, то су они пошшли, а ја сам као радознали дечак пошао са њима. Дошли смо горе, у планини Жижак изнад манастира Троноша, била је група официра и војних обвезника. Међу њима био је један, најкрупнији човек, официр. Ја онда нисам знао чинове, а мој отац и стриц су рекли да је најстарији по чину, да је потпуковник и зове се Веселин Мисита и он је као главни тамо. Тога дана су обавили заклетву војних обвезника и, кажу, опело пре боја. Рачунало се да ако неко погине, не буде сахрањен неопојан. Тада је тај потпуковник рекао да се наређење за напад на Лозницу очек-

Испунио је задатак због којег је и дошао у Лозницу: потпуковник Мисита је испланирао и предводио акцију којом је на савршен војнички начин ослобођен град

Дража Михаиловић био је изненађен брзином којом је потпуковник Мисита организовао устанике и ослободио Лозницу

ивало данима, а сада се чека у сатима и да сви војни обвезници буду приправни, када буду позвани.

Знао сам Миситу од раније

Милivoје Лазич, лични пратилац Георгија Бојића-Цице, игумана манастира Трноша:

Ја сам потпуковника Веселина Миситу знао од пре рата. Овде је он дошао као генералштабни потпуковник, пошто је као такав био на командантском пропуговању кроз овај крај, према Љубовији и Мачковом камену, да би се упознао са тереном на коме треба да подигне устанак. Он је као генералштабни официр овде послат од Врховне команде, да припреми народ за устанак против Немаца. Састао се и са мном и рекао да у устанку треба да учествујем и ја, пошто ме је знао од пре рата, када је код мене долазио и кући. Ја сам прихватио да се организује устанак и да обавестимо поједине породице о времену почетка устанка и да свака да по једног борца.

Милivoје Лазич после рата је осуђен на 20 година робије као припадник четничких формација Драже Михаиловића.

Предухитрити комунисте и спречити одмазду

Бошко Јосиповић: Уочи напада на Лозницу, Мисита нам је одржао говор у Трноши и позвао тројке, да обвезници дођу у манастир, на зборно место. И кад су дошли људи, он је рекао овако: „Из поузданих извора сазнао сам да кому-

нисти спремају напад на Лозницу. Ми то ни у ком случају не смемо дозволити, јер они могу напасти и убити неколико Немаца и побећи. Немци ће сутрадан кренути, покушати становништво и извршити одмазду. За сваког свог убијеног, убиће 100, а за рањеног, 50 Срба. Ми то морамо предухитрити. Одмах је одредио тројке, свуд по селима лозничког среза, да мобилишу људе и доведу их у манастир, па да се крене на Лозницу. Тако је било, људи су у току ноћи опколили Лозницу. Кад смо дошли на зборно место, он је Немцима написао и упутио ултиматум следеће садржине:

„Сви активни и резервни официри и подофицири и редови, са својим свештенством, учитељима и целим српским народом тражимо од вас предају града. Ако то учините, јемчи вам се свака војничка част. У противном, ми ћемо град на силу отети, а ви од нас немате право ништа тражити. Рок чекања: 30 минута”.

Никакав одговор од Немаца није стигао. Ми смо били у колиби Владе Зечевића, изнад Шанца, на улазу у Лозницу од Тршића и Трноше, преко Плоче.

Миситу покосила стројница

Бојо Милутиновић, у току рата припадник три војске-четничке, Недећеве и партизанске:

Подељени у три групе, наоружани четници су одједном напали на сва три немачка упоришта, а нападом су руководили Веселин Мисита - на кафану Лазара Хајдуковића, поручник Мика Комарчевић - на Вуков дом и Гоергије Бојић-Цица на гимназију. Једно одељење од 18 људи Ци-

ца је послао ка Зајачи, да изврши демонстративни напад на немачку посаду. Четници, који су кренули на Лозницу, поклали су веће између Лознице и Зајаче. Потпуковник Мисита храбро је журишао на кафану. Убацивао је бомбе кроз прозор, а када су се Немци почели повлачити из довала у дворштите, кроз прозор је ускочио у кафану. Ту је покотен рафалом из стројнице. Крај њега је пао и глумонем Мујага Зечановић. Лозничанин, са секиром у руци.

Мисита страдао од бомбе

Никола Марковић: Са Миситом сам био ја, тај Живојин Николић, зван Калаз. Напредовали смо у том правцу, према Лазиној кафани, која је припадала Сави Катини, али ју је овај држао под закупом. Код њега су се Немци хранили, а били су смештени у згради иза кафе. У време када смо ми нападали, они су били код Лазе у кафани. У близини куће, у којој су били смештени Немци, био је и један чардак. Са чардака, они су пуцали на нас, устанике. Ми смо ту упали, са нама је пошао и Мујага Зечановић, са мном, тим Николићем и потпуковником Миситом. Са чардака су припуцали Немци, а чини ми се да је ту негде био и Божа Палић. Мујага је био револтиран, он је носио ситару за сечење меса, није имао чак ни пушку. Он није био спреман за дизање устанка. Упали су тамо, и они су бацили бомбу. Мујага је трчао напред, са оном секиром, они су бацили према њему, ту је био један пролаз са капијом и ту је био Мисита, који је пуцао иза зида, а како је бомба пала, убила је Мујагу и Миситу...

Хајдуковић и Немци излазе

Поново **Божидар Панић**, сведок:

Из дечије радозналости, са једним другом дошао сам пред Лазину кафану, док су трајале борбе за ослобођење. Пошто су онда пуцали из митраљеза, после извесног времена дошао је Милан Суботић из Руњана, један од ослободилаца и чуо сам да тражи запаљиве бомбе, да запале кафану, јер је тако боље него да они гину. После минут-два, видео сам истакнуту белу заставу и изашли су Лазо кафеџија и група Немаца. Међу њима био је и Дако Тешмановић. Колико знам из прича, он је четири сата био у заробљеништву.

У наставку емисије следе казивања без представљања актера. Ми их цитирамо како се нижу на магнетофонској траци, где су раздвојена инструменталом.

Јунак мог детињства

● Ослобођењем Лознице, међу окупљеним народом завладала је радост због пораза непријатеља, а и туга за изгубљеним командантом устанка, па су се помешали радост и туга, уз бригу о томе шта ће бити после, без потпуковника Мисите. Ја, као дете, видевши Миситу пре у Трноши, он је остао као јунак мога детињства (препознаје се наставак казивања Божидара Панића). Он је то остао до данашњих дана.

Вуков дом одбија предају

● Поручник Комарчевић је код Вуковог дома са Немцима започео преговоре о часној предаји. Немци су је одбили. Онда је и овде почео напад. Маса устаника, иако слабо наоружане, жестоко су нападале, те су Немци убрзо били приморани да се предају.

Ипак пада

● Пошто сам се укључио у тај покрет неколико дана након ослобођења Ковиљаче, ја сам разговарао са Мијом Тејићем. Обилазио сам горе рањеног Мију и он ми је причао да је задње упориште било у Вуковом дому и да је било једно од најтежих. Ту су, под командом Мике Комарца, Мија Тејић, Дако Тешмановић и неки Луја из Трбушнице одиграли главну улогу. Они су од једне мале кафане прешли преко улице и кренули на главни улаз. Ту је рањен Мија и још двојица, а остали су продрли у Вуков дом, који је након десетак минута био ослобођен, јер су се са спрата јавили да је све уништено и ликвидирано.

Најјачи отпор у гимназији

● Немци су најдуже успели да се одрже у Гимназији и ту су пружали најжешћи отпор, настојећи да устаницима нанесу губитке. Нападом је руководио игуман Џица и према неким подацима Ло-

зничана, врло спретно и храбро.

Немци се предају

● Кад сам дошао на Луку, испред гимназије, из ње су тукли митраљези, као и из зграде у којој је данас СДК. Мени и мом брату опасност је претила од митраљеза из гимназије. Згради сам прилазио поред темеља, тако да ме нико није видео. Ухватио сам митраљез за цев. Немац је вукао себи, ја себи. Цев је била врела и спржила ми дланове. Кад сам помислио да пустим цев, сетио сам се да помоћник митраљесца може да бацни бомбу, у том је у гимназијском дворишту експлодирала бомба. Немац се уплашио и пустио митраљез. Са њим сам ушао у зграду и почели смо Немце истеривати из учионица. Пошто смо их заробили, отерали смо их пред Вуков дом, а затим у Трношу.

По ратном праву са заробљеницима

● Када су се предали и Немци из гимназије, остало је још неосвојено њихово упориште у Хајдуковића кафани. Четници су тамо одвели неколико заробљених Немаца, који су своје сународнике позвали на предају. Најзад су и ови положили оружје. После два сата борбе, Лозница је заузета.

У борбама за ослобођење Лознице заробљена су 93 немачка војника. Неколико је убијено, а неколико рањено. За-

Четничка комора прелази Дрину. Преко исте реке у августу 1941. године Немцима у Лозници стигла је у помоћ усташка бојна

робљеници су спроведени у манастир Трношу, а рањеници у болницу и према њима се поступало врло хумано. Четничко одељење послато на Зајачу, под командом калуђера Мардарија, поделило се на неколико мањих група и са разних страна припуцало на зграду где је била смештена немачка посада. Мало касније, немачки војници су се у мањим групама извукли из Зајаче и пошли у састав своје чете у Лозници. У Пасковцу, на путу Лозница-Зајача, сазнали су да је Лозница заузета. Узели су водича и преко Гучева пошли према Ковиљачи. Недалеко од села, три четника припуцају на Немце, позову их на предају и преко 60 Немаца положи оружје.

Прича шумара

● Ја добијем задатак, а био сам ту шумар, да оне Немце са четничком стражом спроведем у манастир Петковица, код Рачића. Рачић је ту са комунистима направио заједничку команду. Са Немцима смо пролазили кроз села и где год смо дошли, наш јадни народ нас је заустављао и доносио шта ко има. У то време сви су били сиромашни и ни сами нису имали довољно да једу, али свеједно, доносили су свако понешто, нашим заробљеницима да поједу. А ови су тако учтиво то примали, да неће узети више него што им треба. Види роб да немају ни наши сељаци. Кад сам са њима изашао изнад Јадранске Лешнице на Цер, ушли смо у мрак, усред шуме, а онда ме преко

тумача пита њихов старешина куд их водимо. Кажем да идемо у манастир Петковицу и да је тамо четничка команда, да одатле треба да их разменимо за наше логораше у Шапцу. То није била истина, већ да се не побуне, јер шта бисмо са њима нас двадесетак, са пушчицама на узицама и мало муниције, а њих стотину ратника. Отели би се за час, побили нас и отишли. Ја им зато кажем да ћемо их можда заменити за наше затворене. Кад дођосмо у Петковицу, њима држи говор неки Ковачевић и каже да ми нисмо њих овде тражили, већ су сами дошли. Њих је Хитлер послао да нас пљачкају. Он им сасвим другачије прича него што сам им ја рекао уснут. Сутрадан сам се вратио са својом стражом, а заробљени Немци су остали. Били су тамо у неком нашем магацину, у Церу. Тамо смо их сместили. Кад су Немци почели са авијацијом да туку, они су давали неке знаке, да би пилоти видели да су у питању њихови. У први мах ови су ваљда мислили да су то све устаници, а оно није. Стотину самих Немаца. Док сам се вратио на ваљевски пут, код Натпине кафане, јаве ми да је тамо све изгинуло, побили немачки авиони у Церу, код наших магацина, где су они били смештени.

Устаничке жртве

● Губици ослободилаца Лознице били су четири рањена, прича највероватније Пармаковић, и осам погинулих. Као учесник у борби погинуо је 17-годишњи

младић Веља Лазовић. Неколико момчана је утицало на лакоћу којом су се немачки официри и војници предали четницима без озбиљнијег, а негде чак и без икаквог отпора. Претходног дана, 30. августа, стигло им је наређење више команде 65. немачке команде за Србију, да се против банди које делују као национални четници не треба борити, већ се уз њихову помоћ борити против комунизма и да не треба спречавати растурање летака који потичу од четника. У наређењу није наглашена разлика између четника Косте Пећанца и драже Михаиловића.

У Ковиљачи

● Пред Ковиљачком, срео сам групу наоружаних људи, на два километра према Лозници који су ме, када смо кренули ка њима, питали шта би са Лозницом. Заузесмо Лозницу, одговорио сам им. Док смо ми са њима разговарали и шили, један од тих људи је узвикнуо: Немци! Како је то рекао, људи су скочили леводесно и заузели положај. Почели смо пуцати и Немци су отворили ватру. Ја сам иза једног зида почео тући. Био ми је то први окршај у животу и док сам се окренуо, нигде није било никога. И ја сам се тад повукао у шуму. Горе сам их нашао осморицу и питао што ме оставише. Одговорили су да неко мора да штити повлачење. Зар мене, најмлађег остависте да вас штитим? Па, мора неко, одговорих. Одатле сам пошао кроз шуму, а у међувремену Немци су пошли из Бање

Сви најбољи Срби кренули су под кокардом на Швабу

Устанак је био масован, а устаници су били наоружани оружјем које нису хтели предати после априлског слома Југославије

Ковиљаче и продужили ка Лозници. Код данашње „Вискозине“ капије број три, био је један чардак са две собице у приземљу. Тус у били стари ратници Тривун Неђић и Милош Милутиновић и њих двојица су брзом палбом одбили 17 Немца натраг у Ковиљачу. Они су се повукли. Затим, увече, кад је пао мрак, Немци су камионима са рефлекторима кренули према Лозници. Почела је борба у Лозници, затим су се брзо вратили натраг. Тада смо ја и Светислав Илић-Пиро-ћанац отворили ватру на њих, из старих српских ровова. Тукли смо ми њих, они нас. Они су тад запалили неколико чардака и кућа и отишли за Ковиљачу. Суградан смо опколили Ковиљачу и почели водити борбу.

Све снаге у нападу на Ковиљачу

● У нападу на Бању Ковиљачу прикупљене су све четничке снаге у том крају, а то значи Церски четнички одред Драгослава Рачића и јадрани четници под Цицином командом (наставља опет највероватније Пармаковић - по стилу и начину излагања, иначе аутор књиге „Мачвански партизански одред, овде као да чита из књиге). Рачић је као активни официр, артиљеријски капетан Југословенске краљевске војске, био врло амбициозан и предузимљив човек. У ствари, он је руководио нападом на Ковиљачу. Међутим, немачке снаге у Ковиљачи су биле јаке и имале подршку авијације. Она

је са ескадрилама „Штука“ долетала из Земуна. Имали су и артиљеријску подршку и помоћ усташа који су покушавали да пређу из Босне. Био је, такође, један покушај да им се пошаље помоћ немачког батаљона чије су чете биле у Ковиљачи, а он је био у Зворнику. Међутим, тамо су их јединице Ваљевског партизанског одреда и Војно-четничког одреда Зечевића и Мартиновића дочекали и вратили натраг (од Зворника су Ковиљачу и Лозницу штитили 300 бораца поручника Лазара Савића, ађутанта Веселина Мисите, који је био под његовом командом, а не Мартиновића и Зечевића. Лазар Савић је и сам ту тешко рањен и илегално пребачен у Београд - према његовом аутентичном казивању - примедба аутора).

Писмо за Крупањ

● Приликом борби на Ковиљачи, дошао је један од официра и рекао ми да уземем писмо и носим у Крупањ. Са њим сам кренуо преко Гучева и Борање. Утом су авиони надлетали Крупањ. Спустио сам се у село Кражаву и тамо нашао партизански одред, код посланика Недељковића. Једном од њихових официра предао сам писмо. Он је рекао да ће доћи. Они су са једном четом дошли у Ковиљачу и заузели положај код санаторијума. Када је Ковиљача ослобођена, одмах су се повукли. Куд су отишли, не знам...

Септембар у Ковиљачи

● Трећег септембра ја мислим да су се догодиле неке одлучујуће ствари за преокрет у нападу на Бању Ковиљачу. Прва је била што је Рачић отишао у Богатић, кога је тог дана ослободио Мачвански партизански одред. Имао је велике губитке, 15 бораца је погинуло ту, али место је ослобођено, Мачва је била слободна, све до Ковиљаче било је слободно. Рачић се ту договорио са штабом Мачванског партизанског одреда о два ствари, врло значајним, наставља Пармаковић. Једна је била да Мачвански партизански одред одмах четницима пошаље у помоћ две чете. Штаб је одлучио и одмах послао чете Мике Митровића и Лале Станковића. Те чете су отишле и узеле учешће у нападу на Бању Ковиљачу.

Друга одлука је била да се у Мачви приступи формирању органа устанка, које су партизани називали народноослободилачким одборима. Сложили су се да се то ради заједнички. Одређена су два представника. Од стране четника је одређен поп Данило Дукић из Клења, који је већ био у четничким јединицама, а од стране Мачванског партизанског одреда одређен је Милан Ђаковић, врло угледан и имућан сељак из Мачве, члан - пре рата, Главног одбора Народне сељачке странке Драгољуба Јовановића, познатог опозиционара и врло близак комунистима. У то време командант Мачванског батаљона Мачванског партизанског одреда био је командант тај Ђаковић. Трећег септембра догодиле су се

Грађани Шапца прате радио-пренос суђења Дражи Михаиловићу

још неке значајне ствари. По наређењу Више команде 65 требало је да трећег септембра стигну појачања у Ковиљачу. То је требало да буде једна противтенковска чета, која је из Лазареваца пребачена у Шабац, да би одатле ишла у Ковиљачу и Други батаљон 750-ог пешадијског пука из Шапца и пет усташких чета да се пребаце из Босне у Ковиљачу. Штаб усташког пука већ је био у Ковиљачи.

Усташе у Србији

● Наређено ми је да чувам Козлучки навоз. Тамо добијемо да једемо неки паприкаш, а он је био толико посолоњен, да ти очи искачу. Ја кажем некоме Стјепи Кикићу да пази на Дрину, усташе стално навеславају. Ми окинемо, они оду низ воду. Ја почео јести онај паприкаш, кад одједном севну исто онако као кад је у мајдан пала граната. Мене је неко ударио у главу и ја је забодем у песак. Кад сам дошао себи, везали су ми руку и ногу и протурили мотку и донели ме под брдо на обали, где је Дрина нанела шодер. Тамо донесу и мог друга, кад они већ заробили 150-оро, са нама двојицом, 17 нас Срба. Били смо усташки заробљеници. Пришли су нам одакле се нисмо надали, са леђа. Пред смирај сунца, са друге обале иде једна четица, они направиле трајект и пребацују се усташе - Јањанци били. Још су носили стара одела, капе мало заврнули и од порције направиле оно „У“. Прилазе, ми њима мајку турску, они нама мајку српску, против кога смо се ми дигли, ово, оно. Из оне четнице један узео па прети прстом и мало затим дође. Фудбалер неки. Он приђе и

нешто шапну мом другу, а чувало нас је око 30 усташа. Њих толико, нас 17. Сви смо били повезани и Стјепо није хтео да ми каже шта му је овај рекао. Кад су нас одрешили и потерали на трајект да нас воде у Босну, Стјепо скочи у Дрину, а и ми за њим, сваки на своју страну. Убили су само некога Красавчића из Коренице и једног избеглицу, неког мученика Владића. Побегло нас је петнаесторица.

Напад на Ковиљачу

● Рано ујутро трећег септембра четници су предузели силовит напад. Рачић је наредио јуриш. Они су пошли на јуриш, продрли у Ковиљачу са западне и јужне стране, пробили се до самог центра и у близини хотела „Београд“ и „Подриње“ један четник је погинуо. Са источне стране четници су највише напредовали. Дошли су до парка, на око сто метара од немачких положаја, али их је ту највише изгинуло. Немци су кроз живу оgradu парка спровели жицу и укључили електричну струју. Покушавајући да продру у парк, четници су налетели на жицу и изгинули.

54 жртве у Ковиљачи

● Дали смо 54 жртве. Највише је stradало од струје, зато што су Немци поставили струју поред јабланова и ноћу, кад се јуришало, људи нису знали за то и многи су изгинули. Изгинули су и од бацача, од куршума најмање. Немци су изгубили десетак војника, који су били сахрањени пред хотелом „Подриње“ и Управом

бање. Ту су им били гробови. Шест дана смо водили борбу, у помоћ су им дошле усташе из Козлука, преко козлучког навоза.

Напад на Ковиљачу ипак успешан

● Немачкој одбрани помагала је и артиљерија из Козлука. Напад је трајао до зоре, али без успеха. Четници су се повукли уз осетне губитке. И поред тога што четнички напад није успео, а немачка посада се одржала у Бањи Ковиљачи, трећи септембар био је пресудан дан за окончање напада и ослобођење Бање Ковиљаче. Тога дана били су коначно осујећени сви напори немачких команди да опкољеном гарнизону пошаљу помоћ. Мада неповезани, без заједничке команде која би, непосредно, обједињавала и усмеравала њихова дејства, Подрињски и Ваљевски партизански одред, извршавајући сваки свој задатак, извојевали су тога дана победе, које су много допринеле да се борба за Ковиљачу са успехом приведе крају (констатује даље у емисији Пармаковић, очигледно проглашавајући партизанима и оне који то нису били, са очигледном намером да пресудну улогу у свему унапред додели комунистима). Успеси партизанских снага у Крупњу и Богатићу утицали су посредно, а одлучно затварање правца од Шапца и Ваљева, као и Зворника према Ковиљачи, непосредно је утицало да се борба за Ковиљачу са успехом приведе крају. Ниједна од непријатељских јединица, упућених као појачање посади у Бањи Ковиљачи у току дана, није успела да стигне у Бању. Током четвртог и петог септембра није било зн-

ачајнијих окрпаја око Бање Ковиљаче, а главни и одлучујући напад био је одређен за ноћ између петог и шестог септембра и у том нападу учествовале су, поред четничких чета и обе чете Мачванског партизанског одреда, прва чета Мике Јарца и Четврта чета Лале Станковића. На паљбу устаничких јединица, Немци су одговорили ураганском паљбом из митраљеза, аутомата и пушака, артиљеријском и минобацачком ватром из Босне. Цела долина између немачких и партизанских положаја (сад су, одједном, све то партизани, што је безочно присвајање туђих заслуга - примедба аутора) била је обасјана рефлекторима.

Погибија у мајдану

● Ја сам био код виле „Србадије”, чији је власник био Душан Савић, отац поручника Лазара Савића, који је обезбеђивао од Зворника, у једном мајдану камена. Било нас је осморица и чим смо добили муницију, тукли смо блатно купатило, где су се Немци били забарикадирали и тукли нас. Муниција нам је била светлећа и Немци онаде одакле тучемо. Ујутро паде једна, па друга граната. Шест-седам граната пало је у мајдан. Ту изгине шест људи, останемо живи ја и неки Рајо Вукосављевић.

Извлачење Немаца

● Такав двобој, на удаљености од око 300-400 метара ваздушне линије, трајао

је све до око три часа ујутро, шестог септембра. Тада је примећено да немачка ватра јењава, а у исто време зачула се бука камиона према Зворнику. Одмах је упућена једна десетина да изађе на пут Ковиљача-Зворник и извиди о чему се ради. Она нас је известила да се Немци извлаче из Ковиљаче.

Посланик потценио устанике

● Међутим, шта су Немци урадили? Нису хтели повести са собом петоклонаше Марка Крпана, поповог фотографа, капетаницу, Јозу Карина и једног Руса који је радио у Управи Бање, као и посланика Жикку, званог Купус, који је био код њих у вили „Херцеговина”, када су преговарали да се предају и довели немачког команданта из Лознице. Он је тад рекао: „Имају пар зарђалих метака, које ће испуцати”. Тада му је један од официра рекао: „Жико, добро ћу то упамтити”. И кад су га заробили, они су га отерали и предали партизанима у Петковицу. И тако је Ковиљача ослобођена шестог септембра. Уследило је сахрањивање изгинулих, којих није било мало. После тога се ишло на Радаљ, према Зворнику.

Први устанак у Лозници

● Убрзо се сазнало да је Ковиљача слободна, па су у њу ушле и све четничке и партизанске чете. У нападу на Бању Ковиљачу Четврта чета Лале Станковића имала је губитака. Четири партизана

је погинуло, а исто толико их је рањено. Изгинули партизани свечано су сахрањени у Бањи Ковиљачи. По сећању Јосипа Антоловића, била је ту чак и нека музика. Мика Митровић, командир партизанске чете, почео је да држи посмртни говор. Омиљени командир био је врло смотљив, није могао да заврши и заплакао је. Плакали су и остали борци. Четврти су у нападу на Ковиљачу имали приличан број погинулих. Према подацима и од стране партизана и четника, њихови губици су били 37 погинулих војника у нападу на Бању Ковиљачу. У подне је приређен заједнички ручак за четнике и партизане испред хотела „Подриње” у Бањи Ковиљачи. За свега седам дана, од 31. августа до седмог септембра 1941. године, устаници су у северозападној Србији од окупаторске војске очистили Лозницу, Богатић, Крупањ и Бању Ковиљачу. Истовременим нападима, постављањем обезбеђења и заседа, међусобним помагањем партизанских и четничких одреда код Крупања и Ковиљаче, непријатељу је онемогућена концентрација и пружање помоћи угроженим местима. Он је разбијен и натеран на повлачење. Тако се брзо и очигледно показало колико су Комунистичка партија Југославије и партизани у праву што инсистирају на стварању јединственог фронта у борби против окупатора.

Одржавање добрих односа са партизанима и ступање у акцију против окупатора, народ је подржавао, те су церски и јадрански горски одреди постали у то време најјаче четничке јединице под командом Драже Михаиловића. Они су били и једини делови четничких одреда Југословенске војске, који су почетком септембра изашли из оквира предвиђених устројством горских чета и организовали се као веће оперативне формације. (Посредно, не заборављајући да стално упуће и велича Комунистичку партију и партизане, Драгослав Пармаковић признаје и, у ствари, саопштава да оно што је организовао, осмислио и покренуо потпуковник Веселин Мисита, јесте Трећи српски устанак, односно његов почетак. Напад на Лозницу је први сукоб четничких одреда Драже Михаиловића са немачким оружаним снагама, а ослобођење Бање Ковиљаче први заједнички борбени подухват четника и партизана у Србији).

И у овој емисији присутна је јака доза предубеђења и навике да се заслуге комуниста морају истицати испред свега, без обзира на њихов стварни значај и историјску улогу. И у описивању историјских догађаја, бежи се од непристрасне истине, па се дају паушалне оцене и партизанима и комунистима, проглашавају стихијски и они који то нису били, нити би икада то постали. Уосталом, навођење воде на своју воденицу омиљени је комунистички манир. Они, па они. Величајући себе не примете кад им пролетц омашка којом сами, нехотице, открију и потврде истину, попут ове о стварном устанку српског народа у Другом светском рату, који јесте прави Трећи српски устанак.

На примеру младог потпуковника руше се заблуде дуже од пет деценија

СВЕДОЧЕЊЕ ПОРУЧНИКА ЛАЗАРА САВИЋА

ЧАСТ ЕВРОПЕ У СРЦУ БАЛКАНА

Последњег дана августа 1941. године, противно директиви свог команданта Драже Михаиловића, потпуковник Војске краљевине Југославије у отаџбини са саборцима је извео патриотски чин, који је представљао образ, част, понос и достојанство антинацистичке поробљене Европе. Веселин Мисита био је оличење мужевности и војничког држања, строгости и правичности. У сећању сабораца и ретким белешкама остао је као лик достојан поштовања и дивљења

Поручник Лазар Савић, ађутант потпуковника Мисите, непосредно уочи рата

Тек 1991. године група Лозничана сетила се да изнад запуштене хумке на лозничком гробљу подигне споменик и на њему забележи да је ту сахрањен потпуковник Веселин Мисита, школовани официр и патриота без премца, командант ослобађања Лознице 31. августа 1941. године. Потпуковник Мисита развио је барјак слободе над поробљеном Европом кад му време није, пркосећи Трећем рајху на врхунцу моћи, у име исконске части српског народа. Нажалост, по старом српском обичају, постављење споменика на гроб јунака изазвало је непријатне, јетке и жучне полемике у којима су безначајни покушали да постану значајнији од самог Мисите, само учешћем у подизању споменика. На гробу, крај споменика, војничку пошту и захвалност свом некадашњем команданту одао је тада 74-годишњи поручник Краљевине Југославије Лазар Савић, некадашњи командант Гучевског четничког одреда, а потом командант батаљона и бригаде са обе обале Дрине. После рата био је човек-сенка, до 13. септембра 1953. године крио се на тавану родитељске куће у Лозници.

По Дражном наређењу

„Тек по провери и позиву преко јавке, на Равну гору стигао сам 15. јуна 1941. године, а прво се срео са својим класним другом из Војне академије Ратком Мартиновићем, са којим сам био смештен у исту колибу. Тада сам се први пут срео са Дражом Михаиловићем. Био је то скроман човек, елитни генералштабни официр Краљевине Југославије. Поред осталих, имао је и француску Ратну школу. Диван човек. Поручио је кафу и захтевао да му испричам своју улогу у рату. Заједно смо вечерали, мимо правила. На Равној гори сам провео 15 дана. Ратко Мартиновић, иначе Бањалучанин, стално је инсистирао на акцијама, за шта Дража није био, не желећи да се за једног

Немца стреља сто Срба. Историја је показала да су комунисти жртвовали хиљаде невиних да би пре започели борбу, у невреме и пре дошли на власт, која нас у то време није интересовала, већ само будућност српског народа. У то време, на Равној гори није било речи о потпуковнику Мисита. Ја и Ратко Мартиновић добили смо наређење да идемо у Босну. А тек када се на Церу појавио Драгослав Рачић, на састанку у Божића колиби, око даљих активности било је поменуто Миситино име.

Дакле, у првој половини јула, ја сам и даље био илегалца, у родитељској кући у центру Лознице, која је била велика и са помоћним зградама и чардаком излазила на две улице. Једно јутро, куца неко на врата. Изађе моја сестра Војка, кад висок и наочит човек пита да ли је то кућа Лазара Савића. Јесте, каже Војка, и човек уђе и представи се: потпуковник Веселин Мисита.

Он је, наиме, на Равној гори добио обавештење од Чиче да му је јавка у Лозници поручник Лазар Душана Савић. Тако је Мисита, почетком јула, дошао у наш крај и он је аутоматски, као генералштабни артиљеријски потпуковник, постављен за команданта целог сектора. И капетан I класе, Драгослав Рачић, њему је био подређен, и да није погинуо, много тога би било другачије, па и Рачићева каријера. Стан му је нашла моја сестра Лепа, на спрату код Росе Тицине, изнад чувене Тицине кафане, између Владића куће и апотеке Мила Гајића. Та кућа постоји и данас и дуг је поколења да се на њој постави спомен-плоча. Ту је Мисита одсео у малој собици и ту је становао до устанка.

У међувремену, радило се на терену и већ је почињала акција. Мисита је донео одлуку да идемо у манастир трношћу и тамо организујемо штаб. Решили смо да идемо нас двојица и Мика Вуковац, односно Мика Вујичић-Илије Карајичића жене Маре рођени брат. Он је био официр четничких јуришних одреда. Међутим, он нас је изневерио, јер му сестра није дала да крене. Плашила се. Ми смо, ипак, пошли и кад смо стигли у Тришић, ухватила нас је таква провала облака, било је око Петровдана, да смо морали да се увучемо у стрњик, да мање покиснемо. Кад је пљусак престао, схватио сам да смо испод куће Бањанаца. Свртали смо да се осушимо. Кад тамо, Милорад ради свој посао, син Раја и кћерка Мара, која сриче речи из неке немачке читанке, до које је дошла Бог зна како. Мисита се одмах открио захтевајући да се немачка књига поцепа и почео причу о ослобођењу. Милорад нам је показао пут за Трношћу, али је тамо стигао пре нас и дочекао нас са Георгијем Бојићем-Цицом, игуманом манастира и попом Владом Зечевићем, каснијим комунистичким министром.

Ми смо били први људи који су у Јадарском срезу почели договоре о устанку. Ту нам се придружио Страхинја Мићић, полицијски писар из Лознице. У то време, радио Москва је давала вести о томе колико је на колхозима помузено мле-

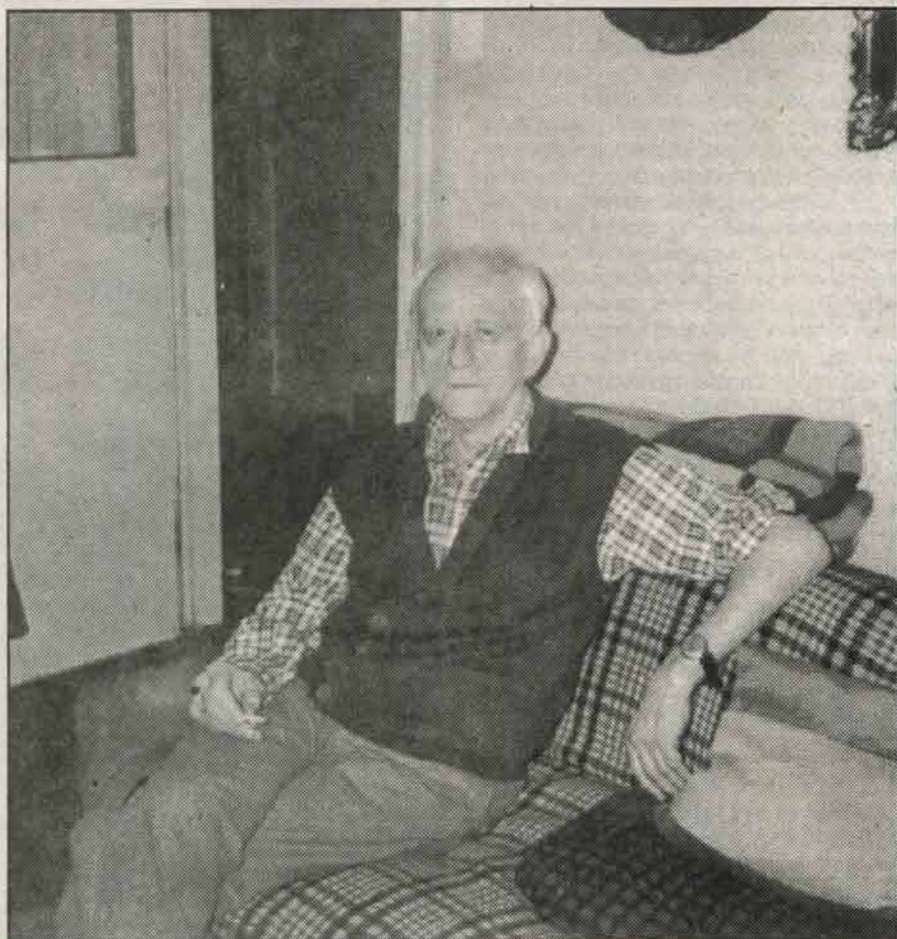
ка, а о пропасти Југославије - ни речи. Уместо тога, СССР је фактички признао НДХ отварајући своју амбасалу у Загребу. Мисита је тако почео да обавља послове и задатке команданта. Ја сам отишао у Батар код Борине да тамо организујем устанак са Милетом, Милутином и Душаном Поповићем, свештеничким синовима. Пре напуштања Лознице, средином јула, наређење и благослов примио сам од Веселина Мисите. Било је то, најкасније, око 15. јула. Срели смо се још неколико пута - дошао је са мојим рођаком Николом Гордићем, такође официром", прича нам у Београду ових дана поручник Савић.

Жустар и импулсиван

За време боравка у Лозници, од првих дана јула 1941. године, потпуковник Мисита се у слободном времену дружио једино са породицом Савић, која му је нашла стан и од које га је раздвајала једино Владића кућа, па је често био гост и током седељки уз кафу, отварао душу. Нажалост, поручник Савић у то време је био у Борини и Батру са око 300 припадника своје четничке јединице, па није имао прилике да дуже буде уз свог команданта. У сећању му је ипак остало да му је Мисита причао да је у војсци редовно напредовао и био одан заклетви и веран војничком позиву. Међутим, био је импулсиван и по Савићевом мишљењу, то га је коштало живота. Жустрину је по-

казивао и у односу са људима, па му је поручник Савић саветовао да са Јадранима не поступа тако.

„У дружењу, Мисита је највише времена проводио са мојом сестром Војком, иначе правницом, као и са мојим братом Љубишом, ваздухопловним потпоручником. Међутим, енглески обавештајцац Армстронг, који је радио у руднику антимона у Зајачи, инсистирао је на брзој акцији, јер је било питање ко ће пре: ми или комунисти дићи устанак и дочепати се свега онога што је било у Зајачи, мислим на експлозивна средства и други материјал. Договор за напад на Лозницу постигнут је 30. августа у Трноши. Напад на Немце започео је сутрадан, око девет ујутро. Положај моје јединице у то време био је на Влашким њивама, у Радаљу и Радаљској бањи. Ми смо пружали заштиту од усташа из Босне, који су са четири аутобуса одмах пошли у помоћ Немцима у Лозници. Од мојих, једино је погинуо неки Вучетић. Погођен је тачно у чело. Већ у 11 сати јављено ми је да је потпуковник Мисита погинуо у првих пола сата борбе која је успешно текла. Имали смо доста заробљеника, са којима смо коректно поступали. И ја сам одмах затим био тешко рањен чувајући сектор Ковиљача-Мали Зворник. Мене су илегално пребацили у Београд, на лечење. Херојско дело потпуковника Мисите и нас којима је командовао, остало је да живи за поколења”.

Лазар Савић данас, у свом стану у Београду

О СВОМ КОМАНДАНТУ, ПОТПУКОВНИКУ ВЕСЕЛИНУ МИСИТИ,
СЛОБОДНО, ПРВИ ПУТ ПОСЛЕ 57 ГОДИНА, ГОВОРЕ ЊЕГОВИ САБОРЦИ,
СЕЉАЦИ ИЗ РУЊАНА КОД ЛОЗНИЦЕ:
90-ГОДИШЊИ МИЛОСАВ И 82-ГОДИШЊИ БРАНИСЛАВ СТЕПАНИЋ

ПОЗВАО НАС КАО КАРАЂОРЂЕ СВОЈЕ УСТАНИКЕ

Миситин позив војним обвезницима да се са оружјем јаве ради отпора немачком окупатору, сељаци Јадра доживели су као њихови преци Карађорђеви: ко у руке пушку, ко секиру, у бој са Немцима. О идеологији или власти после победе, никоме није пало на памет да размишља

Пуних девет деценија оставио је иза себе Милосав Степанић, земљорадник из Руњана код Лознице, већ годинама настањен у Липничком Шору, поред самог пута Лозница-Шабац, на улазу у Шор, са леве стране идући од Лознице. Лето се ближи, почеле оморине, па часна старина најрадије лешкари, у хладовини, у малој кућици са летњом кухињом или седи под лиснатом крошњом која покрива и кућицу. А кад млађарија оде послом у ниву, време дуго, а човек што старији, успомене из младости све живље и јасније:

„У војсци старе Југославије био сам ваздухопловац, на аеродрому у Новом Саду. Опслуживао сам авионе. Кад је пукло, избегао сам заробљавање и бавио се код куће, у Руњанима. Сељак увек има шта да ради, а време несигурно и тешко. И онда нам дојавише да све што уме да рукује оружјем буде спремно за позив да се устане на Швабе. То је био глас који је ишао од ува до ува, преко нива, воћњака и плотова. Какав писмен позив и курири, сви смо били курири. Мени је рекао један, ја пренео другом, а овај трећем. Какви партизани и какви четници. Војничка и национална част је звала и одазивала се. Већ смо били чули о том потпуковнику, причало се о њему јер је уз чин имао и појаву и држање. Био је рођени вођа. Ауторитет. Кад мајка земља стење под туђинском чизмом и зове, све се оставља. Тако и ја нађох пушку, а није имала ни каиш, па везах канапу”.

На Шанцу

Старина застаје, снебива се и каже да сем укућанима, на ову тему никоме и ни са киме доскора није смео да прича.

„Били су и нас и Миситу прогласили четницима и непријатељима народа, а ја

Милосав Степанић: „Мисита је био рођени вођа”

сам на његов позив пошао да се борим баш за народ, па како да будем непријатељ? Али, целу ту ноћ, 30. августа, падала је киша.

Дошао сам пешке, ту је био и мој рођак Бранислав, који је млађи од мене. Скупили смо се на Шанцу више Лознице, одакле је град као на длану. У седам ујутро звона на лозничкој цркви означила су почетак напада. Прво су кренули они млађи, са западне стране. Ја сам прешао речцу Штиру код куће Драге Јефтића. Ту, на ћошку, био је један жандар, наредник. Он је имао пушку, а моју пушку је докопао млађи рођак. Сам је није имао, а био је млађи, звао се Светомир. Из гимназије је тукао немачки митраљез. Онај жандар, наредник, гађао је митраљесца. Погодио га је из пушке. Наши су нападали од Штире и Клубаца и Немци су се убрзо предали. Кад су се предали и они из Вуковог дома, дошао сам тамо. Сећам се да је један наш обио фијоку стола и у једном коферту нашао новац, наше стотинарке. Рекао сам му да то није ни моје, ни његово, утом један Циганин пчепе онај коверат и побеже с парама. Миситу сам видео на Шанцу и после на Доњој Луци. У оној гужви и пуцњави, како је погинуо скоро да нико није видео. После се само прича-

ло, Није га убио Лаза Хајдуковић, него неко други, а ко, не зна се ни данас. Ми смо га поштовали, слушали и волели. Кад је погинуо, сви као да смо изгубили рођеног брата, а да је остао жив, он би био значајнији од Драге и од комуниста. Њега су и Немци поштовали”.

Нови Карађорђе

У Руњанима, у недељно мајско преподне, затичемо и Милосављевог рођака, 82-годишњег Бранислава Степанића, такође борца потпуковника Мисите у августовском устану 1941. године. Он је изразито виталан, са одличним памћењем и добар приповедач. Школски је друг поручника Лазара Савића и изненађен је што се неко, коначно, интересује за догађај о коме није смело да се прича и због којег се имало и непријатности, ако се говорило како је стварно било, без истицања у суштини непостојеће улоге комуниста у њему.

„Било нас је много на Шанцу тога јутра. Рано смо стигли, после дугог пешачења. Највише је било зрелих људи, који су одслужили војску и били спремни за борбу. Ми смо знали зашто смо дошли и

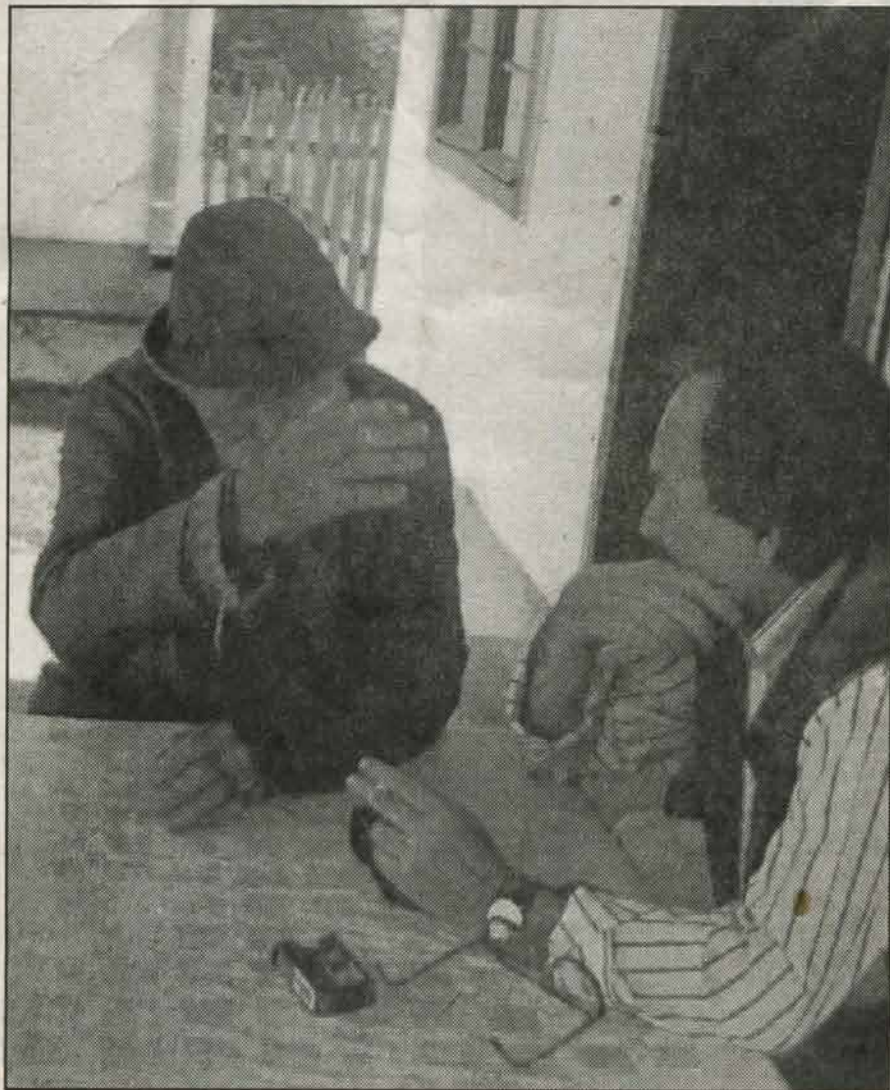
да се неки од нас неће више живи вратити кућама. Мисита нас је позвао на устанак као што су то некада чинили Карађорђе и Милош. Ми смо били устаници у правом смислу речи, војска која је имала свог команданта и стратега, непријатеља кога је ваљало напасти и започети борбу за ослобођење, која ће се ширити и распламсавати. Црквена звона су означила почетак напада. Лаза Хајдуковић је митраљез, из ког је пуцано са чардака, бацао у бунар и предао се уз речи: „Браћо, нисам ја крив”. Онда је један наш сишао у бунар и извадио „шарап”. Код школе „Анте Богђевића” ја сам тај митраљез расклопио и очистио. Сутрадан је нас шест са тим митраљезом кренуло у Зајачу.

Ми смо, у ствари, прво били позвани у Трношу, уочи напада на Лозницу. Ја сам био курир у општини, а у Трношу су отишла моја браћа Милосав и Микајло. Зато што сам био курир, ако шта треба да се обавесте људи, нисам могао да одем у Трношу. Срео сам Милосава и Доброслава Станојевића, који су се враћали из Трноше и рекли ми да се сутра спремам за борбу, на Лозницу. Тако смо се међусобно обавештавали и одавде сам кренуо са братом Ранисавом, Милосавом и Микајлом. Са нама је, као наредник, био и Ристан Ђокић. Он је из оног рата био носилац Карађорђевог звезде. Кренули смо заједно, као прави устаници. Благосиљали су нас родитељи и укућани, испраћени смо са сузама и радошћу. Била је част бранити своју земљу и кренути онако, устанички, кад је непријатељ већ био ту.

Мисита је, иначе, био популаран међу нама. Он је умео да нас окупи, уз њега смо просто летели. Погинуо је на капији Јулине кафане, коју је држао Лаза Хајдуковић. Чуо сам да је погођен из митраљеза, а митраљез је био на чардаку. Ту је погинуо и Мујага Зечановић. Нама су испричали да је са чардака из митраљеза пуцао Лаза Хајдуковић, штитећи Немце који су хтели да оду својима у Вуков дом или Гимназију, па је онда митраљез бацао у бунар.

Кад је Мисита пао, мислили су да се још нешто може учинити, да је само рањен и одмах је пренесен у болницу. Ја све то нисам видео, али сам био у близини, иза некадашње старе пекаре. Одмах пошто је Мисита пао, створила се гужва. Они су га упртили и понели у болницу. Команду је затим преузео капетан Дрљача. Најближи месту Миситине погибје био је Милан Суботић. Ми нисмо ишли у групи, јер нисмо знали где су све Немци. Тако су о Миситиној смрти знали само они најближи. После је вест о његовој погибји ишла од уста до уста. Ми смо се пребацивали од заклона до заклона. Ја сам то о погибји нашег команданта чуо од Милана Суботића.

И тако, кроз фрагменте, из сећања која су до скоро била забрањена, Степанић извлаче детаље, замагљене протеклим деценијама. Оно најбитније, што јесте историјска истина, да су на Лозницу попли као припадници народног устанка који је организовао потпуковник Веселин Мисита, кристално је јасно. У тим августовским данима 1941. године, чиста јадарска душа није била оптерећена никаквом идеологијом.

Бранислав Степанић: „Уочи напада командант нас је позвао у манастир Трношу”

„ПОСЛЕ РАТА БИО САМ ПОРОТНИК, И СВЕДОК САМ ДА СУ СМРТНЕ ПРЕСУДЕ СУДОВИ ИЗРИЦАЛИ ПО НАРЕДБИ СЕКРЕТАРА КОМИТЕТА ПАРТИЈЕ, ПА ЈЕ СИГУРНО ДА СЕ МИСИТА, ОНАКО ПОШТЕН И ПОЛИТИЧКИ НЕАНГАЖОВАН, СУПРОТСТАВИО ПОНУДАМА ДА ПРЕЂЕ У КОМУНИСТИЧКИ ТАБОР И ЗБОГ ТОГА, ПО НАЛОГУ, БИО ЛИКВИДИРАН У ТОКУ НАПАДА НА ЛОЗНИЦУ“, ПРИЧА ЖИВКО АНТОНИЋ ИЗ ЛОЗНИЦЕ, НЕКАДАШЊИ ГАРДИСТА И ЦИЦИН БОРАЦ, А ПОТОМ ПРЕДСЕДНИК ОПШТИНЕ ПОД КОМУНИСТИМА

КАД СУДЕ НЕЉУДИ

Иако је од пада комунизма у Југославији прошла скоро деценија, страх од могућих репресалија њихових наследника у актуелној власти још је велики, па људи тешко и нерадо говоре о прошлости и од пре скоро шест деценија. Иако нас је у првом тренутку одбио, уз објашњење да се нерадо сећа и не жели узбуђења која доносе евоцирања успомена на устанак у Лозници из последњег дана августа 1941. године, Живко Антонић из Лознице нам је открио могући сценарио ликвидације потпуковника Веселина Мисите

Аутентична прича открила нам је и могући сценарио ликвидације потпуковника Веселина Мисите. Иза звезде петокраке крило се најтамније мрачњаштво у коме је циљ оправдавао и најбестијалнија средства. Страх од комунистичких одмазди и данас спречава људе да се сећају онога што се десило 31. августа 1941. године испред или у Хајдуковића кафани у Лозници, када је невин човек стрељан као убица потпуковника Веселина Мисите, како би се прикрили прави злочинци.

Дражин миљеник

Непосредно пред рат Живко Антонић, млинар из Лознице, рођен у угледној породици са доста земље у селу Пасковцу, на путу Лозница-Зајача, налазио се на одслужењу војног рока у Краљевској гарди у Београду. Командант му је био пуковник Дража Михаиловић и кад би у посету краљу и главном граду долазила нека делегација и указивала се потреба да се построји почасна чета гарде, Дража је лично бирао војнике. Морали су да буду високи, добро грађени, изузетно обучени и дисциплиновани.

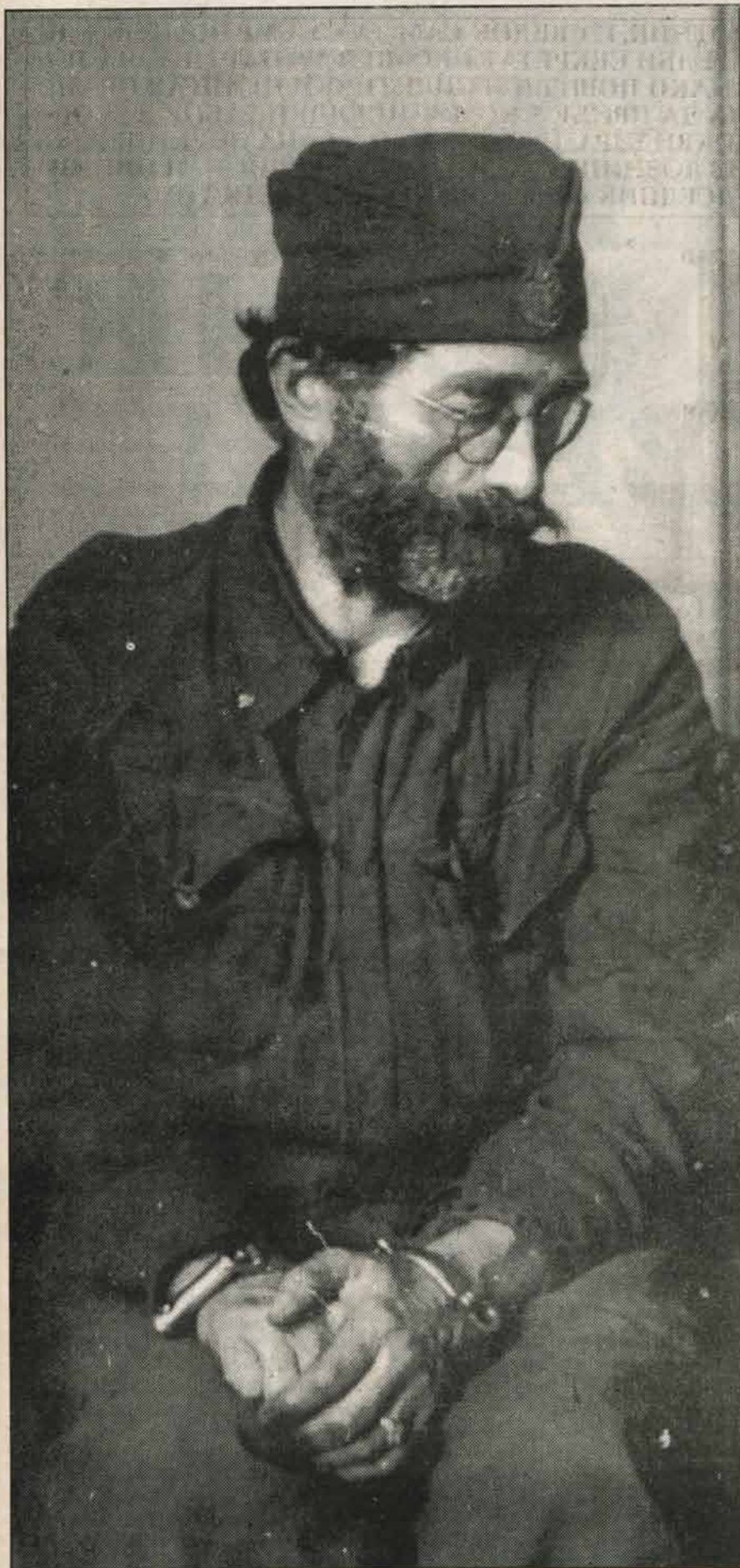
„Дошао би до мене, упро прст и рекао: Живко, припреми се. Знао ме је по име-

ну и презимену и одакле сам, па кад је Београд бомбардован, био сам међу онима који су одвојени и чекали у некој врсти логора. Лично ми је понудио да му се придружим и са њим пођемо Босну. Иако сам морао да се старам о великом имању у Пасковцу, а другог да то ради уместо мене није било, нисам могао да га одбијем. Међутим, кад је војска провалила жити, јер је мало ко заиста хтео да иде у Босну, побегао сам међу првима. Сви смо ми били сељаци и кад се већ Југославија распала, само смо желели да избегнемо заробљавање и нађемо се што ближе кући. Без обзира на Дражине симпатије према мени и моје према њему, није ми се ишло у неизвесност, далеко од мојих другова и краја. Тако сам се нашао у Лозници.

После рата био сам ангажован у такозваној народној власти. На Луци, испред гимназије, где је била пијаца, одржан је велики народни збор. Влада Зечевић је тражио да и ја говорим и поздравим нову власт. Учинио сам то али сам за говорницом истакао да не ваља што су милиционери, шумари и остали јавни чиновници сад на служби у свом родном крају, што им пружа могућност да буду пристрасни, док пре рата тога није било. Ту сам направио грешку и иако ми је народ одобравао, извукао сам Владину грдњу.

Касније, у Лозници је откривена нека група која је, наводно, радила на ослобађању Југославије од комунистичке тираније. Прво су дошли неки људи да купе новац, као за цркву и оживљавање под комунистима забрањиваног православља. Том Покрету за ослобођење тако су, не знајући о чему се ради и да је новац намењен за куповину оружја, пришли и неки моји сељаци и Лозничани. Откривени су и похапшени, а мене су одредили да будем поротник на суђењу. Међу оптуженима је био и неки Ђајић, момак из познате лозничке породице, дечко који је у ту групу упао случајно.

У групи којој се судило, били су, дакле, голобради момци и сељаци. Пред суђење, порота је имала разговор са секретаром Округног комитета, Богданом Радишићем Малим, који је дао директиве. А оне су биле овакве: тог Ђајића је, као наводног коловођу и најопаснијег, требало осудити на смрт вешањем. Вешање треба да буде јавно, у центру Лознице. Сви остали чланови групе треба да буду осуђени на дугогодишњу робију, од двадесетак година најмање. Испод десет година робијања не сме да прође нико. То ми је саопштено и морао сам да се држим тога. Очи по-

Достојанствени сужањ: Драгољуб Михаиловић непосредно пошто су га комунисти заробили. Заједно с њим осуђена је истина о првим устаничким данима у Србији

роте и суднице биле су упрте у мене, јер ја сам био из тог краја и све оптужене сам знао у главу. Као прво, како бих после таквих пресуда живео међу родбеном тих људи, а друго, све је то било надувано, нико од тих људи стварно није био свестан у шта је увучен. Кад ме је судија питала за савет, рекао сам то и да никога не треба осудити на смрт. Временске казне - добро, али разумне, а време ће учинити своје.

Начелно смо се договорили и тако и пресудили. Највише је добио Ђајић: десет година. Остали мање. Кад смо саопштили пресуду, публика жељна крви је звиждала. Да не поверујеш да су то Срби. Кад смо излазили из суднице, на стеништу, Радишић ми је плунуо у лице и претио. После пар дана позван сам у УДБ-у и већ сам се припремао да тамо и останем, затворен. Дочекали су ме Влада Зечевић и Слободан Пенезић Крцун. Добио сам неописиву грдњу и ипак поновио причу да су ти људи били заведени и несвесни. Подржао ме је Влада Зечевић: кад је све готово, пусти крају. А ја сам рекао да мени, човеку са једва два разреда основне школе, који не познаје права, није требало ни поверавати тај задатак. Где ја да судим и пресуђујем, да осуђујем на смрт, кад нисам убеђен у кривицу људи које знам?

Што се тиче Мисите, Живко Антонић је и даље остајао шкрт на речима. Ипак, дозволио је могућност, кад га је разговор понео, да га на неком од претходних састанака Мартиновић и поп Зечевић, који су већ били ступили у везу са партизанима, убеђивали да се и он приклони њима. Они су га чак, на изврстан начин, и подмићивали, именовавши га за команданта ослобађања Лознице и Крупња. Онакав какав је био, Мисита је, вероватно, понуду и будући положај и успон у партизанима одбио. Знало се какав је човек, у којој мери је рођени вођа и како би ствари могле тећи после ослобађања Лознице и Крупња, ако би остао жив. Узгредно је питање колико би мање жртава међу устаницима било да је борбама за Бању Ковиљачу и Крупња командовао искусни генералштабни потпуковник, артиљерац али и обавештајац, Веселин Мисита. У сваком случају, не пристајући да се приклони партизанима, осудио је самог себе, а у маси устаника лако се могао наћи и смести и близу потпуковника и његов егзекутор. Сви логични закључци упућују на ову верзију, јер зашто би се Миситина смрт на толико различитих начина интерпретирала? Истину су знали они који су му били најближи и ради себе и својих, кад су комунисти већ победили, морали су да ћуте. Уосталом, Милорад Бањанац није записао и написао, али је Вуки Шкоро, потпуковниковој сестри и његовој сестричини, Мири Симовић, јасно рекао: „Миситу нису убили Немци, он није погинуо у борби, он је ликвидиран“!

ИСТОРИЈСКА ЈЕ ЧИЊЕНИЦА ДА ЈЕ ПОТПУКОВНИК ВЕСЕЛИН МИСИТА У ЛОЗНИЦИ ОРГАНИЗОВАО И ПОДИГАО ТРЕЋИ СРПСКИ УСТАНАК, ТВРДИ КОСТА НИКОЛИЋ, МАГИСТАР ИСТОРИЈСКИХ НАУКА, ИСТРАЖИВАЧ ИНСТИТУТА ЗА САВРЕМЕНУ ИСТОРИЈУ У БЕОГРАДУ

ПРВИ НЕМЦИ ЗАРОБЉЕНИ У ЕВРОПИ

Докторска дисертација мр Косте Николића, објективни научни рад, недвосмислено доказује важност и значај догађаја који је последњи дан августа прве ратне године у Србији сврстао међу најсветлије датуме у историји српског народа. Пред микрофоном Радио Подриња он је то потврдио још пре три године

У борбама за ослобођење Лознице заробљена су 93 немачка војника

У време када се по новијој српској прошлости још стидљиво чепркало, са добрим намерама и малим могућностима да истина у пуној мери изађе на светлост дана, један млади човек имао је храбрости да постави научну тезу о Трећем српском устанку, коју доказује у својој докторској дисертацији магистар историјских наука и истраживач Института за савремену историју у Београду, Коста Николић је тада пред микрофоном Радио Подриња рекао:

„Организовање и прикупљање снага за покретање отпора против немачког окупатора у Србији на замаху добија током јула и августа 1941. године. Већ тада имамо мање акције које се, углавном, огледају кроз саботаже и диверзије, нападе на железничка постројења и углавном на жандармеријске јединице српске комесарске владе коју су Немци поставили. Од почетка тих покушаја за деловање против окупатора имамо и неке облике заједничке сарадње два антифашистичка фактора која су се појавила на ратној сцени Србије у лето 1941. године, значи четничког и партизанског покрета.

Преговори о заједничкој сарадњи и отпору против Немаца почели су у августу 1941. године и већ 25. августа те године имали смо први потписан споразум између та два покрета о заједничком деловању против Немаца. Споразум су потписали Подрињски народноослободилачки партизански одред и командант Церског четничког одреда, капетан Драгослав Рачић. Из те сарадње и акција које су покренуте, проистекао је и догађај о коме се данас говори: ослобођење Лознице 31. августа 1941. године.

Наиме, тада је Јадарски војно-четнички одред потпуковника Веселина Мисите у целодневним борбама заузео Лозницу и заробио 93 немачка војника. Сам по-

пуковник Мисита је погинуо и у контексту опште историје можемо рећи да је то био највећи оружани сукоб са Немцима до тада у Југославији. Изузетно значајна чињеница је и податак да су тада, први пут од почетка Другог светског рата, значи од 1939. године, заробљени немачки војници. Значи, у Лозници је први пут заробљена једна немачка посада.

Терет осмишљавања, организовања и вођења операције лозничког устанка, иако није из овога краја, понео је на својим плећима потпуковник Веселин Мисита. Операцију је започео и извео бриљантно и можда је, уз друго и то био разлог његове ликвидације по хитном поступку. У историји је ипак остао - човек планина.

Из докторске дисертације мр Косте Николића издвајамо два можда најинтересантнија дела, немачке извештаје о убиству двојице жандара у Белој Цркви, које је почињо Жикица Јовановић Шпанац 7. јула и извештај о борбама за Лозницу, да ју је ослободио, 31. августа 1941. године, Веселин Мисита.

Немачки извори о 7. јулу

Као дан почетка оружане борбе српског народа у Србији против окупатора, означен је од стране власти у послератној СФРЈ, а затим општеприхваћен у историографији, 7. јули - дан када су у Белој Цркви убијена два српска жандарма. Како истиче В. Казимировић, тек „када су ветрови времена у свом вихору однели власт комуниста у Југославији, јавила су се и у земљи мишљења да догађај од 7. јула не заслужује да буде означен као маркантни камен-међац устанка“. Б. Петрановић је 1992. године написао да датум 7. јули није био одређен историјским значењем догађаја који се збио тога дана већ „далеко више чињеницом да је требало обележити седницу Политбироа на којој је 4. јула донета одлука о почетку борби, везати почетак устанка за локацију генералног секретара КПЈ, означити предност комуниста, те при томе још и комунисте - Шпанац“. Немачки извори о 7. јулу су забележили: „У понедељак, 7. јула, у 17,30 часова, појавило се у Белој Цркви 16 до 20 устаника, наоружаних аутоматима, једним митраљезом, пиштољима и пушкама, под командом лекара (Милоша) Пангића из Ваљева и покушали су да становништво наведу на оружани отпор против немачке посаде и на разарање немачких фабрика. Забрањили су даљи рад у предузећу и запретили стрељањем. Два српска жандарма, која су се ту нашла, била су убијена, што је читаво становништво примило са симпатијама“. И фелдкомандатура из Ужица је забележила овај догађај: „7. јула, око 17 часова, на сеоском тргу у Белој Цркви појавило се 10 до 12 људи, делом наоружаних пушкама и једним пушкомитраљезом (тог дана је био црквени сабор). Вође ове банде сазвале су сељацима, око 100 људи, и држале хушкачке говоре против Немачке. Садржина говора је била: позив на устанак, Црвена

награда
од
100.000
РАЈХСМАРАКА У ЗЛАТУ!

100.000 РАЈХСМАРАКА У ЗЛАТУ ДОБИЋЕ ОНАЈ КОЈИ
ДОВЕДЕ ЖИВА ИЛИ МРТВА ВОЂУ БАНДИ
ДРАЖУ МИХАЈЛОВИЋА.

Овај злочинац бацио је земљу у највећу несрећу. Оступавши од разарног живота, уобразио је он да је позван да „ослободи“ народ. Као енглески плаћеник, овај смислио хапшењац није ништа друго радио већ утварао пут бешчаштву и тиме помогао да се униште сви национални добри који су народу од велике била анана и света. Он је тиме поретом био савестан и грађанима урпачио нешто, добио па и живот хиљадама људи, а земљу бацио у најгубињу беду и чежњу.

СТОГА ЈЕ ОВАЈ ОПАСНИ БАНДИТ У ЗЕМЉИ УЦЕЊЕН СА 100.000 РАЈХСМАРАКА У ЗЛАТУ.

Онај који дошао да је овог злочинаца учинио безопасним или га прело најбољом немачкој власти не само што ће добити награду од 100.000 Рајхсмарка у злату, него ће тиме извршити и једно национално дело, јер ће ослободити народ и отлабити од бича немачког крвавог терора.

Врховни заповедник
немачких група у Србији

Највећа опасност претила је Немцима од српских националиста: потерница за Дражом Михаиловићем

армија сада наступа против Немачке, сада је дошао час да се ослободимо од капиталистичког јарма. Цео збор трајао је око 10 до 15 минута. Онда су устаници отишли даље у правцу Крупања и нестали у оближњој шуми. Ускоро после овог збора, појавила су се два српска жандарма: водник Милан Драговић и водник Богдан Лончар из станице Завлака, пред општинском зградом“. Недуго потом, из шуме се појављује Жикица Јовановић Шпанац и пуца у леђа жандармима који гину.

Евидентно је зашто је овај датум касније глорификован као дан општенародног устанка Срба и то довољно убедљиво показује природу и карактер борбе коју је покренула КПЈ.

Сведочење Немаца о ослобођењу Лознице

Најзначајнији догађај у развоју устанка у овом периоду, десио се 31. августа када је подрински четнички одред, под командом потпуковника Мисите ослободио Лозницу. Уочи напада, 30. августа у вече, одржан је партизанско-четнички са-

станак у манастиру Тронуша. Партизани саопштавају своју намеру да нападну град у року од два дана. У таквој ситуацији, Мисита без консултације са Михаиловићем доноси одлуку да сам нападне Немце у Лозници. У току ноћи, прикупља своје јединице, а звона са лозничке цркве дају знак за почетак напада у раним јутарњим часовима. У граду се налазила 11. чета 738. пешадијског пука. Борба се водила кроз град, постепено од куће до куће. Прво су се предале посаде у зградама гимназије и Вуковог дома; посада у градској кафани пружала је најјачи отпор; у једном нападу на њу, гине и сам Мисита. Борбе су окончане у рано после подне. Напад је изведен на брзину, како би се предухитрили партизани, али је био упечатљив по резултатима - ослобођен је први град у окупираној Европи и први пут је један немачки гарнизон натеран на предају - заробљена су 93 војника. Тај догађај ће означити и даљи развој устанка - партизанско-четничка војска храбрије јуриша на немачке одреде, бележи прве веће успехе, развој ситуације све више се отима контроли и немачка команда је принуђена да предузима оштре мере које ће прву ратну јесен привести свом трагичном крају.

Дража на Равној гори: одавде је Мисита пошао у ослобађање Лознице

О борбама око Лознице, немачка команда је забележила: „Устаници на подручју Лознице и Крупња највећим делом припадају националистима. Српско становништво у целини учествује у устанку. Известан број разбијених немачких војника још увек лута на подручју Лознице и Крупња. Још се не могу сагледати сопствени губици.“ О самим борбама у граду, један немачки поручник из 9. чете 738. пука (из састава 718. дивизије) известио је: „У недељу 31. августа чуо сам јаку пушчану и миџраљеску ватру из правца Лознице. Око 11.30 пошао сам пушчичким аутомобилом, у пратњи потпоручника Франца, лекара др Бадера и тумача, у правцу града. На два и по километра пред Лозницом, дочекала нас је јака пушчана ватра са обе стране цесте и из оближњих кућа. Мој возач је погинуо. Кола су слетела у жарак са леве стране и ми смо избачени напоље. И поред тога што нас је непријатељ опколио, пошло ми је за руком да се пробацим до Ковиљаче. Пошто сам од 3. батаљона затражио појачање и одмах добио 12. чету, предузео сам са потпоручником Тернером у 19 часова противнапад на Лозницу. Изненадили смо на путу 15 наоружаних људи које смо стрелили“.

Град је сутрадан напала и 9. чета 738. пука, али је већ при доласку наишла на „јаку пушчану и миџраљеску ватру из кукуруза дуж пута и са југоисточних бржуљака“. Тако су сви немачки противнапади одбијени.

Истог дана када је нападнута Лозница, командант Златиборског четничког одреда, војвода Радомир Ђекић, блокирао је Ивањицу и следећег јутра ушао у град. „Немци побегли ка Ариљу. Разоружао полицију и Недићеве органе. После овога напустио Ивањицу где нисам могао давати отпора, ради репресалија над народом“. После Лознице, борбе су настављене код Крупња од 2. до 4. септембра, против 8. чете 734. пешадијског пука (из састава 704. дивизије) - борили су се Подгорска и Рађевска партизанска чета и четнички одреди под командом попа Владе Зечевића и поручника Ратка Мартиновића (обојица ће се касније прикључити партизанима); 4. септембра немачка јединица се предала (112 заробљених немачких војника); заплена су 22 пушкомитраљеза, 200 хиљада метака и 200 униформи; устаничке положаје бомбардовало је 6 немачких авиона. Два дана касније, партизанско-четничка војска

осваја и Бању Ковиљачу; претходног дана самосталне четничке војводе Р. Ђекић, Ђ. Смедеревац и Б. Јаворски улазе у Нову Варош, али се брзо и повлаче услед немачког напада тенковима и авионима. Богатић је ослобођен 6. септембра: „У град су ушли напред националисти са сликом Краљевом, за њима првене заставе са сликом Стаљина. Са зграде Среског начелства, на којој је истакнута црвена застава, објављено је да је „наш млади краљ испросио ћерку Стаљина Светлану“. Та вест је пропраћена узвиком „Живео Стаљин, таст нашег Краља!“ Затим је саопштено да сваки може на својој згради истаћи коју хоће заставу. Партизани су гледали да повуку за собом народ увлачењем у пљачку и разне друге злочине. Управо је запрепашћујуће како су лако успевали да повуку народ у то. Кад су објавили да иду на Шабац, иза задњих линија четничко-партизанских, стајало је 500 сељачких кола спремних за превлачење пљачке. Липовичку, Калуђерску и Раковачку шуму сељаци су тако отпочели пустошити, односити и продавати Београђанима по скупе паре“, горко је забележио савременик.

Опасност од српских националиста

Када су кренуле прве партизанске акције, Михаиловићев покрет је још био у фази организовања, са плановима о подизању општенородног устанка у „датом моменту“ - када се изведе организација покрета отпора, створе способне војне формације, немачка ослаби на фронтима и стигне значајнија савезничка помоћ или евентуално буде изведена инвазија Балкана. Али, почетак рата на Истоку био је знак и за Михаиловићеве четнике да се и стање у Србији може веома брзо променити. Иако није постојало, као код комуниста, оно убеђење у скором крају рата, чврсто се веровало да је немачки пораз извеснији него икада. О томе говори и једна забелешка М. Аћимовића од 2. јула: „По извесним срезовима појављују се мање или веће групе наоружаних људи, који се представљају као официри или војници бивше југословенске војске, или као четници који се нису хтели предати немачким властима. Ови људи негде мирују, а негде крипом залазе у села, узимајући од сељака храну и друге потребе и причају разне нетачне, измишљене и алармантне вести о догађајима који треба тобоже да уследе за најкраће време“.

Главни разлози за Михаиловићеву резервисаност према директном и отвореном сукобу са Немцима, били су егзистенцијалне природе. Немачке репресалије указивале су да ће извођење герилских акција ускоро постати немогуће и да ће врло ограничене диверзије и саботаже коштати превише живота. Такође, прве вести о страхотама усташког геноцида у НДХ указивале су на неопходност чувања српских живота и пребавивање тежишта акције у Босну, о чему је Михаиловић доста размишљао. Осим тога, иако

немачка војска у Србији није била толико супериорна, она је ипак била довољно јака да спречи постизање било каквих трајних војних резултата у смислу државна ослобођене територије. Такође, Михаиловић је исправно претпостављао да ће веома брзо уследити и довлачење појачања што ће, осим ликвидације устанка, донети и нову несрећу народу. Поруче које је Михаиловић добијао из иностранства такође су утицале на његову стратегију - званични Југословенске владе, на челу са Д. Симовићем, поручивали су четницима да буду мирни, да не нападају Немце и не изазивају репресалије, све до почетка опште акције против немачких снага на том делу ратишта. Није требало водити „непромишљену борбу“ која неће донети ништа осим нових страдања народа.

Михаиловићева „философија егзистенцијализма“ била је колико оправдана, толико и разумна - лако је било подићи Србина у борбу против Немаца, али је најважније питање било - шта после?

За то решење нису имали ни комунисти, осим ако заиста нису искрено веровали у долазак „руских падобранаца“. Они о томе и нису много размишљали - најважније је било покренути „точак историје“, а он ће се већ сам одвести до краја. Михаиловић није пројектовао ни обрачун са „домаћим издајницима“ - срп-

ност од комуниста који нису имали готово никакво упориште у народу. Највећа опасност било је стварање јединственог устаничког фронта и масовно дизање српског села, што су могли да изведу само српски националисти.

Немачка команда желела је да изведе пацификацију Србије и путем споразума са свим оним групама које би могле да угрозе окупациони поредак. Тако нешто, преко комесарске власти, покушано је и са Михаиловићевом групом. О томе је податке оставио Харолд Турнер у свом извештају од 3. децембра 1941. године: „У току месеца јула, на основу претходног одобрења, комесар-министар Аћимовић покушао је да са Михаиловићем склопи сличан споразум као што је то учињено између полиције Државне безбедности Немачке и Косте Пећанца. Међутим, Михаиловић је то избегао. Првих дана по ступању на чело владе, то исто покушао је и председник Недић који је веровао да ће му као армијском генералу поћи за руком да на своју страну привуче бар део официра који су се налазили код Михаиловића“.

Средином јула, први пут се у једном немачком извештају спомиње потреба хапшења „генералштабног пуковника Михаиловића“; под 18. јулом „војни центар за везу у Београду“ известио је да је Михаиловићев штаб смештен у околи-

ни Ваљева и да се у њему налазе и „енглески инструктори“. Учестале вести о Михаиловићу биле су повод да „Група 20“ тајне немачке војне полиције почне да прикупља податке о бившем југословенском пуковнику. Тако је 31. јула закључено да је он „заиста вођа банди“ а пошто стално мења место боравка „још није било могуће да се он ухвати“.

Немачки одговор

Планску борбу против устаника, немачка команда у Србији почиње да води од августа месеца. Већ 4. августа, генерал Данкелман затражио је од генерала Лишта, војног заповедника Југоистока, да се у Србију, у циљу „активног сузбијања српског отпора“ упуће нове полицијске снаге - два батаљона полиције и најмање 200 припадника Службе безбедности Рајха. И Феликс Бенцлер, опуномоћеник Министарства спољних послова за Србију, тражи полицијска појачања, али Врховна команда Вермахта 9. августа одговара да су „полицијске снаге неопходне за Источни фронт и да редовна војска треба да сузбије све покушаје отпора. Наглашено је и да је то изричито жеља Хитлера. Тако је Данкелман 11. августа издао наређење да се одмах предузму операције против „герористичких банди“, уз неопходну „планску психолошку и наставну преоријентацију“, што је значило следеће: „Сада, под потпуно измењеним околностима, нећемо да знамо ни за какве окупационе јединице у Србији, већ само за јединице обучене за борбу. Потребна је муњевита употреба оружја, брзо опкољавање и прочешавање салења, насеља, шумских парцела и кукурузних поља. Дакле, обука за герилски рат“.

Да ће националисти бити главни носиоци устанка, први пут је указала команда Абвера у свом извештају од 8. августа. Национални („нетички“) покрет је оцењен као „великосрпски борбени покрет“, са борбеном традицијом која је укоренења у народу, војнички вођен и организован од стране бивших активних официра, од краја јула је у стању систематског организационог окупљања и припрема у пределима око Београда, Пожаревца, Обреновца, Ваљева, Арнађеловца, Рудника и Крагујевца. Покрет се полако ширио по целој Србији, па је са све већом извесношћу очекиван општи устанак и тражено да сви немачки органи у Србији „морају сматрати својом дужношћу да се у најкраћем року савладају немири“.

С А О П Ш Т Е Њ Е

10 децембра 1942, убијен је, у вршењу своје службе, један паредник Немачке оружане силе од стране припадника банде Драже Михаиловића код Златова, срез Петровац.

13 децембра 1942, бачен је у ваздух један мост на железничкој прузи Пожаревац—Петровац од стране Михаиловићевих бандита, и оборени су телефонски стубови.

Сходно мерама одмазде стрељано је 15 децембра 1942

50 ПРИСТАЛИЦА ДРАЖЕ МИХАИЛОВИЋА.

Међу овима се налазе:

Капетан **И.К. Радован Стојановић**, рођ. 19-VIII-1907 на Цетињу.

Сресни начелник из Жагубице **Дејан Ључић**, рођ. 25-IX-1896 у Заучу.

Капетан **Лазар Михајловић**, рођ. 31-III-1895 у Градацу.

Капетан **П.Кл. Димитрије Марић**, рођ. 20-X-1910.

Београд, 17-XII-1942.

БЛАДЕР, с. р.

Артиљериски генерал

Командујући генерал и Заповедник у Србији

За време окупације Србија је била облеђена оваквим плакатима

Све немачке анализе из најраније фазе развоја отпора у Србији, указују на опасност од српских националиста, окупљених око бивших југословенских официра („комита, четника“), што је било сасвим природно - српски национални покрет који се стварао био је потенцијално далеко већа опа-

КАКО ЈЕ 7. ЈУЛИ 1941. ГОДИНЕ, ОД ДАНА НАЦИОНАЛНЕ СРАМОТЕ ЗБОГ МУЧКОГ УБИСТВА ДВОЈИЦЕ СРПСКИХ ЖАНДАРА У БЕЛОЈ ЦРКВИ, ПОСТАО ДРЖАВНИ ПРАЗНИК, ДОК СЕ ПРАВИ ДАН УСТАНКА СРПСКОГ НАРОДА ГУРАО У МРАК ПРОШЛОСТИ И ЗАБОРАВА, КАО И ЊЕГОВ ОРГАНИЗАТОР И ВОЂА ПОТПУКОВНИК ВОЈСКЕ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ ВЕСЕЛИН МИСИТА

ИСТОРИЈА НА ЛОМАЧИ

Историјска збивања у западној Србији у лето 1941. године – на Ивандан, расветљава Павле Павловић, уредник у „Вечерњим новостима” и писац истоимене књиге који тврди да по националном значају потпуковник Веселин Мисита стоји раме уз раме са Карађорђем и Милошем Обреновићем, а 31. август 1941. године је Дан трећег српског устанка

Стара је истина да историци пишу победници, а званична учитељска живота врви од неистина и фалсификата. Истина је кроз векове много пута завршавала на ломачи, па се тако десило и са оним што се занста дешавало 7. јула 1941. године у Белој Цркви. Злочин Србина над недужним Србима постао је тако, уместо дан срамоте национални празник, а хладнокрвни убица проглашен је херојем. Прави устанак и херојски чин и одмах затим још једно, јучко убиство потпуковника Веселина Мисите, гурнути су на маргину и више од пола века чамили у забраву. Још једна неправда на планини неправди нанетих српском народу. О томе, након деценија истраживања Павле Павловић, новинар и уредник у „Вечерњим Новостима”, писац и песник, рођен у Белој Цркви каже:

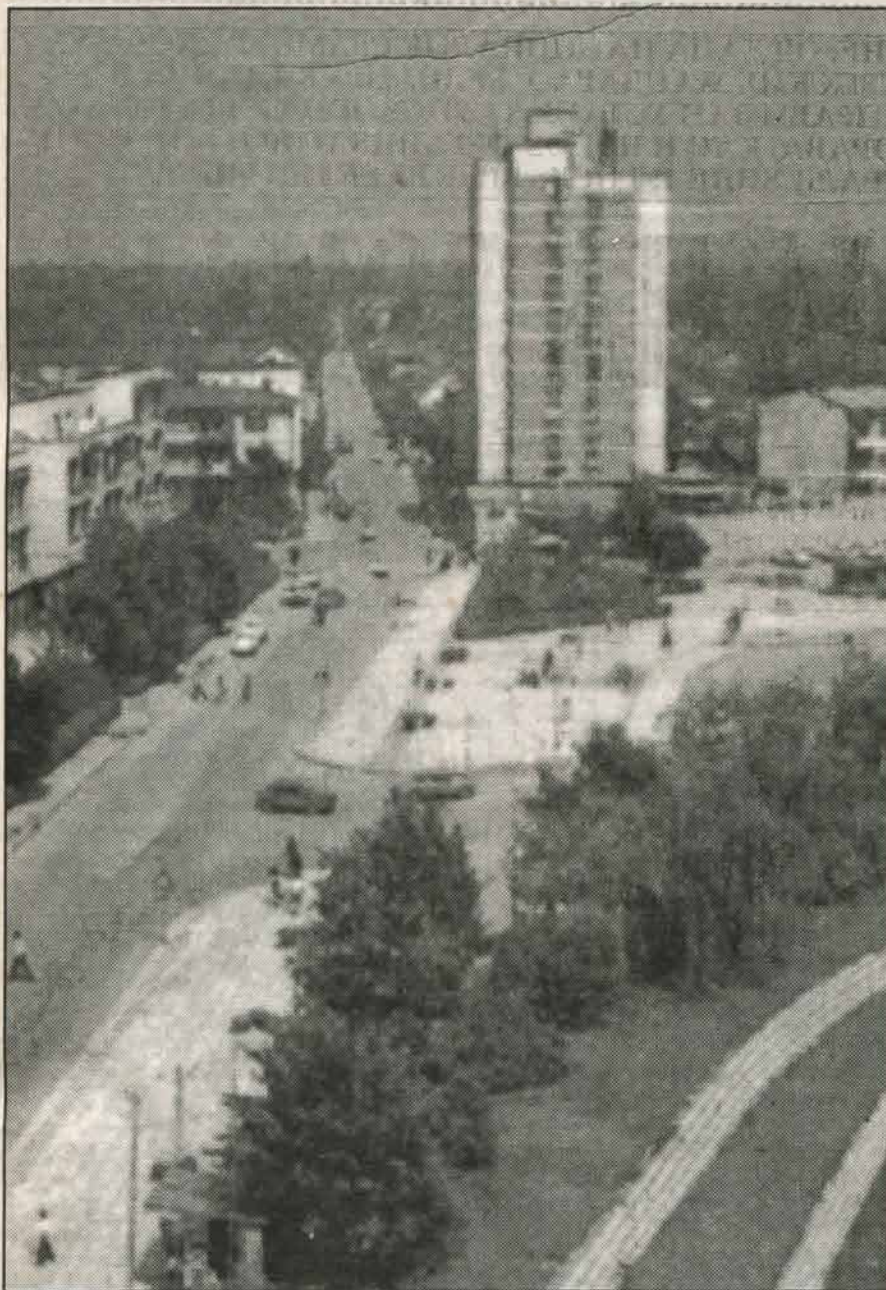
Први ултиматум и први ослобођени град

„Потпуковник Војске Краљевине Југославије Веселин Мисита је друга пукотина у мом знању лекција из историје - овако како смо их у школи учили. Прва пукотина појавила се знатно раније, када сам сазнао за судбину Александра Мишића, мајора Војске Краљевине Југославије, присталице и обожаваоца генерала Драже Михаиловића, сина чувеног војводе Живојина Мишића. Када сам сазнао како су га Немци убили у Ваљеву, упитао сам се: забога, шта је било тим рационалним Немцима да убију свог сарадника? Ако је Дража био немачки слуга и квислинг, шта би Мишић по логици био друго него и сам то исто? А тако је стајало у нашим лекцијама и видео сам да са тим нешто није у реду.

Мало чепркања и дошао сам до запањујућих открића. Истину смо у моје време морали сами да откривамо за себе, уз помоћ забрањених и случајно нападирчених књига и што је још важније - прича. Видео сам да сву ту историју треба заборавити и поново учити и од тада поново учим. Друга историја коју сам поно-

Херојско дело потпуковника Веселина Мисите је систематски заборављано, како би било замењено мучким убиством у Белој Цркви

Упркос свему, грађани данашње Лознице знају ко им је први донео слободу

во учио и друго име моје пукотине у старим знањима историје, рекох, зове се Веселин Мисита.

У једној књизи о историјату Лознице једна до друге стоје две противречне околности, на које нико није обраћао пажњу. Међутим, мени је одједном нешто засметало. Речено је да је Лозница ослобођена 31. августа 1941. године - први пут, а мало потом читам о историји Лозничке партизанске чете и где чуда, стоји да је она основана десетак или више дана касније, у септембру исте године. Ако следимо ону историју од које, наводно, све почиње, ко је то ослобађао Лозницу? Наравно, онда сам сазнао за Миситу. Чуо сам причу од Лозничана, од Миситиног ађутанта и саборца, поручника Лазара Савића, класног друга поручника Ратка Мартиновића, такође Миситиног саборца, а касније Титовог генерала. Видео сам да је Мисита био изузетно частан родољуб, прави родољуб који је

по задатку од Драже Михаиловића дошао у западну Србију да подигне устанак. Да је историја кренула другим током и да није било онога што данас можемо назвати савезничком издајом, можда би тај 31. августа био слављен као Дан устанка народа Србије, јер је Веселин Мисита осмислио битку, коју није довео до краја, пошто је у њој убијен на загонетан начин. Ипак, по његовим замислима борба је спектакуларно доведена до краја када је Лозница ослобођена од Немаца. У Мисити ми видимо патриоту и бескомпромисног борца на испуњењу часног задатка ослобођења од окупатора.

Прича о кафеџији Лазару

Касније сам схватио да сам ја Миситу познавао и пре него што сам чуо за њега и то на посредан начин. Наиме, у генерацијама лозничких гимназијалаца у

којима сам био и сам, у генерацији која је матурирала 1956. године био је син лозничког кафеџије Лазара Хајдуковића, за кога је тада важило (после је и то доведено у питање на основу новијих сазнања) да је Немцима потказао Миситу и да је Мисита убијен у његовој кафани. Тај добри дечко, Лазарев син, био је као девојка: погледаш га, он поцрвени. Тада сам приметио да поред урођене скромности он на души носи неку тежку хипотеку. Стари Лозничани међу које сам ја тада тек дошао, знали су више од мене, па и за причу о кафеџији Лазару Хајдуковићу и, у ствари, на то недужно дете сваливао се део презира Лозничана, због онога што се веровало да се догодило у кафани његовог оца. Прошле су године и мој пријатељ Остоја Горданић-Балкански, академски вајар, урадио је споменик Чеди Михаиловићу-Рогоњи и његовим друговима, који су убијени на раскршћу у селу Воћњаку. Међу убијенима је био и Недељко Мартиновић, рођени брат Дражиног поручника и потом Титовог генерала Ратка Мартиновића. Остоја је мештанима препоручио да ја напишем епитаф у стиху за споменик и ја, не знајући каквог врага на себе узимам, обећавајући инспирацију унапред, пристао сам. Тек код куће то обећање, које ме је обавезивало, ужаснуло ме је. Прича о селу Воћњаку и поделама његових људи, била је потресна и није ми требало много времена да то осетим као давно знању и блиску, потресну причу па да настане песма „Раскршћа“.

Сад враћам причу у Воћњак. Кад смо се у њему састали на прослави откривања споменика био је и генерал Ратко Мартиновић. После тога Ратко у издању београдског „Рад“-а издаје своју књигу „Од Равне горе до Врховног штаба“ у којој, говорећи о трагичним догађајима у Јадру помиње и раскршће у Воћњаку. Прочитао сам књигу и тада поново срео Миситу. Ратко Мартиновић нимало не штеди речи када пред историјом и српским народом брани Миситу као веома часног родољуба и када најлепшим речима говори о ономе што је он учинио ослобађајући Лозницу. Након овога није ме изненадило када сам видео да су Лозничани на Тичару (лозничко гробље) поставили скромни споменик свом потпуковнику Веселину Мисити. Свом, не по рођењу и домицилу, али свом рођеном по ономе што је за Лозницу тог времена учинио. У сваком случају сматрам да за пробијање српске истине, не само о прошлом рату, него српске истине о Србима, Веселин Мисита је незаобилазна личност и поздрављам сваку замисао да се из таме историје и прошлости извуче његово светло име, јер оно би, на неки начин, боље осветлило и саму српску историју.

Можда није на главном колосеку приче о Мисити, али желим још да додам - јер, опет, јесте: оно што се узима за Дан устанка у Србији - седми јули, не може се сматрати само устанком. Тога дана догодило се опет, нешто од српских трагедија, да са прљавом водом ми просипамо и дете, како се каже.

**Срамни злочин
национални празник**

Због онога што је у Белој Цркви било ужасно, ми понекад заборављамо и занемарујемо оно што се стварно десило. А шта је то било? Збиља се десило неки устанак. Али, он је остао у сенци трагичног братоубиства, чиме је, у ствари, почела комунистичка револуција и братоубилачки рат у Србији. Наиме, заједно са Јованом Јањићем из НИИ-а ја сам недавно написао књигу о Белој Цркви, која већ насловом говори о томе шта хоћемо да кажемо: „Ивањдан и Седми јул”. Чак у нацрту корица, како смо га замислили, Ивањдан је написан Мирослављевим писмом, а Седми јул латиницом. Одмах се види шта хоћемо да кажемо. Наиме, у белоцркванском догађају догодиле су се две ствари и то географски и временски раздвојене. Географски - 20 - 30 метара, временски око пола сата. Пред кафаном Босе Недељковић одржан је збор и Рађевци су рекли да су спремни да се боре против Хитлера. То је било једино актуелно име у Европи, које су они тада знали. О Марксу или Лењину, или о икаквим комунистичким манифестима они нису имали појма. Знали су неке манифесте своје слободе, то је друга ствар. Они су се јавили одмах да крену, они су изразили спремност за борбу против Хитлера, што код тог народа никад није било спорно.

И, партизани Жикице Јовановића-Шпанца су отишли према селу Толосавцу и код извора Џебаровца суслике их

Владан Бојанић и каже да су жандари дошли да растерују народ. Жандари заправо нису могли да дођу. Они, као и увек, као и данас, обезбеђују велике скупове. Ако је на подручју твоје станице вашар, ти добијеш налог да идеш и будеш дежурни на том вашару. Они су, дакле, већ били ту и нису растеривали народ, како је то у званичној комунистичкој историји речено. Тадашњи студент Владан Бојанић је отрчао и код Џебаровца извора, на путу за Толосавац зауставио Жикицу и дружину, рекао то што је рекао и они су се вратили. Без упозорења, Жикица је извадио пиштољ марке „Штајер” и хладнокрвно убио двојицу жандара који ничим нису упозорени да су већ без суда и суђења осуђени на мучко убиство. Један је био Личанин, други из Горњег Милановца. Ако је ишта историјско и устаничко у том срамном чину, то је одсуство чести и скрупула код хладнокрвног убице.

У историји славодобитно пише како је Жикица био бржи, па свој „Штајер” потегла брже него жандари своје пушке, иако очевици тог догађаја причају другачије. Ја сам био присутан када представници Ваљевског музеја и остали, који су скупуљали изјаве, говоре. Својим ушима сам слушао када су, предавајући те изјаве говорили. Међу њима су били бивши председник општине из Бле Цркве и други грађани. По војним прописима које су ти људи који говоре знали, жандарима је било забрањено да одмах пуцају, већ као оно данас: стој, пуцају, па метак упозорења - ови су били дужни да испале метак упозорења. Док су они, јадни, пуцали у ваздух, Жикица је пуцао у

њих, без објаве и икаквог упозорења, без икакве моралне и законске обавезе. То јесте било мучко убиство јер у њему, не само што је било братоубилачко, нема ничег витешког.

Фалсификат једног hate

Касније, кад смо већ код те теме, занимљиво је ово. Покојни Мића Јеремић, писар у доба „устанка” у Белој Цркви, прича како је у својој књижици о устанку, а ова је мало смушена, написао једну ужасну ствар која ме је погодила, како људски, тако и интелектуално, национално и политички. Он прича како је судија, кога он зове „нашим пријатељем” и пронише, тражио да се записник о догађају од 7. јула у Белој Цркви прави до детаља по закону, тачно онако како је било. А ми настојимо, прича писар у Суду који се вратио из Беле Цркве, „да нешто прескочимо и забашуримо”. Ипак, овај писар, који то саопштава Мићи Јеремићу и једној групи лево оријентисаних судских чиновника, он доноси у тапши записник из Беле Цркве и Мића Јеремић славодобитно и ликујући каже „... и извадили смо тај записник из тапше и ту, у канцеларији, странице које су спорне и које терете комунисте, истргли смо, запалили шибицом и спалили, ту у канцеларији и подметнули друге”. Историја на ломачи - управо смо тако у књижици коју смо написали Јањић и ја назвали поглавље, фрапирани лакоћом признања сопственог бешчашћа и фалсификата. Тада сам схватио да оно што је Броз рекао:

Иако се није слагао у свему са Дражом Михаиловићем, потпуковничку Мисити његова официрска част није дозвољавала да му одрекне к... у

„Судије, Бога му, држе се Закона к’ о пијан плота...“ много старије од њега и потекло је из наше јадне Србије. Ови су гледали да забашуре Закон и потуре фалсификат о том „устанку“.

То, што се догодило двадесетак метара даље, пред општином у Белој Цркви, пред зградом Ратне општине, разликује се од оног што се догодило пре сата пред кафаном, пред оном липом коју зову историјском. Нипошто не треба да одбацимо да се под липом нешто догодило, чега не треба да се стидимо; да је Србија рекла да хоће против Хитлера ако већ морамо да се стидимо оног што се догодило пола сата касније и двадесетак метара даље, што смо пуцали на недужног брата, који је само обављао своју дужност и није био никакав слуга никаквог окупатора.

Присетио сам се случаја из 1968. године, када су Руси упали у Чехословачку. Будући да смо ми тада плакали пред туђом кућом, не видећи да наша гори, у Београду смо образовали некакву њихову Владу у сенци, јер се у почетку нисмо слагали са оном коју су Руси створили у Чехословачкој. Онда је један чиновник тадашњег Секретаријата за иностране послове, не један од дипломата, већ један од оних чиновника без којих нема рада у министарству и када тамо нема ни министра, ни амбасадора, обазривим тоном рекао да народом, па и чешким, увек неко мора да влада, па и под окупацијом. Та влада има онолико овлашћења, колико јој је окупатор оставио. Тако је то и са Чехословачком и ми бисмо морали да ту владу признајемо и са њом сарађујемо. То је једини начин да одржавамо дипломатске и друге односе на Чехословачком. У министарству је од тада завладала пракса да се поштује тај принцип.

Код нас је таква влада била она Недићева, једина коју смо тад имали у Србији тог времена. Она се морала уважавати, сматрајући да је између окупатора и народа морао да постоји неки тампон, као што је постојао Илија Бирчанин између Турака и Срба, кад скупуља харач. Тада је то примењено као пракса у Министарству иностраних послова, али још није примењено на историју па је зато што је владао Србијом, иако не војно, генерал Недић и данас сматран квислингом. А он је ту био српски представник, због Срба, а не немачки, због Немаца. Ето, то је оно на што желим да скренем пажњу. Скрећем пажњу на фалсификате чињеница.

Уз раме Карађорђа и Милоша

Људски и на основу историјских чињеница сматрам и осећам да потпуковник Мисита са својим делом и погибијом стоји у истој равни, уз раме Карађорђа и Милоша. У свом веку он је поставио

ултиматум, напао и постигао почетну победу над силом која је била јача и значајнија од Турске на почетку прошлог века. Међутим, има једна несрећа у историји. Комунисти су 7. јули 1941. године прогласили за Дан устанка, иако ми имамо раније, у Херцеговини устанке, па и борбе самог Мисите са Немцима код Добоја, пре Лознице.

Шта историја верификује као почетак устанка? Ми данас сматрамо да је договор у оном потоку у Орашцу био почетак Првог српског устанка и нико више не тражи, сем због неких занимљивости, који је то први запаљени турски хан од стране устаника. Та прва акција побуњеног народа не сматра се устанком, него оно друго: договор. Договор под Таковским грмом са Милошем сматра се почетком Другог српског устанка. Не рачуна се који је, после, први Милошеви мо-

Лик потпуковника Мисите немогуће је поредити са починиоцем убиства у Белој Цркви

мак запуцао на Турке, пошто су се разишли испод грма у Такову.

Исто тако су комунисти искористили Жикићину беседу под „историјском“ липом у Белој Цркви и то протурили као почетак устанка, јер то одговара историјској методологији. Иако је за Лозничане, западну Србију и целу Србију много значајније оно што је говором својој јединици, а не целој нацији, јер то и није било могуће, а преко ње и целом народу рекао Мисита и још важније оно што је учинио 31. августа 1941. године, седми јули остао је да фигурира као национални празник. Обележје устанка Мисита је дао у Лозници организацијом, поштовањем ратних правила и војничке етике, ултиматумом, ослобођењем града и по његовој наредби часним поступањем према

заробљеницима. Према томе, ако је то први ултиматум Немцима, историја, ма којом методологијом сводила своје рачунице, не може то занемарити и сматрати некакав празњикав говорчић у Белој Цркви важнијим од Миситиног ултиматума Немцима и од те велике, спектакуларне ратне победе коју је са устаницима имао у Лозници. То у Лозници је први почетак устанка народа Србије против немачке силе.

Историјска неодговорност комуниста

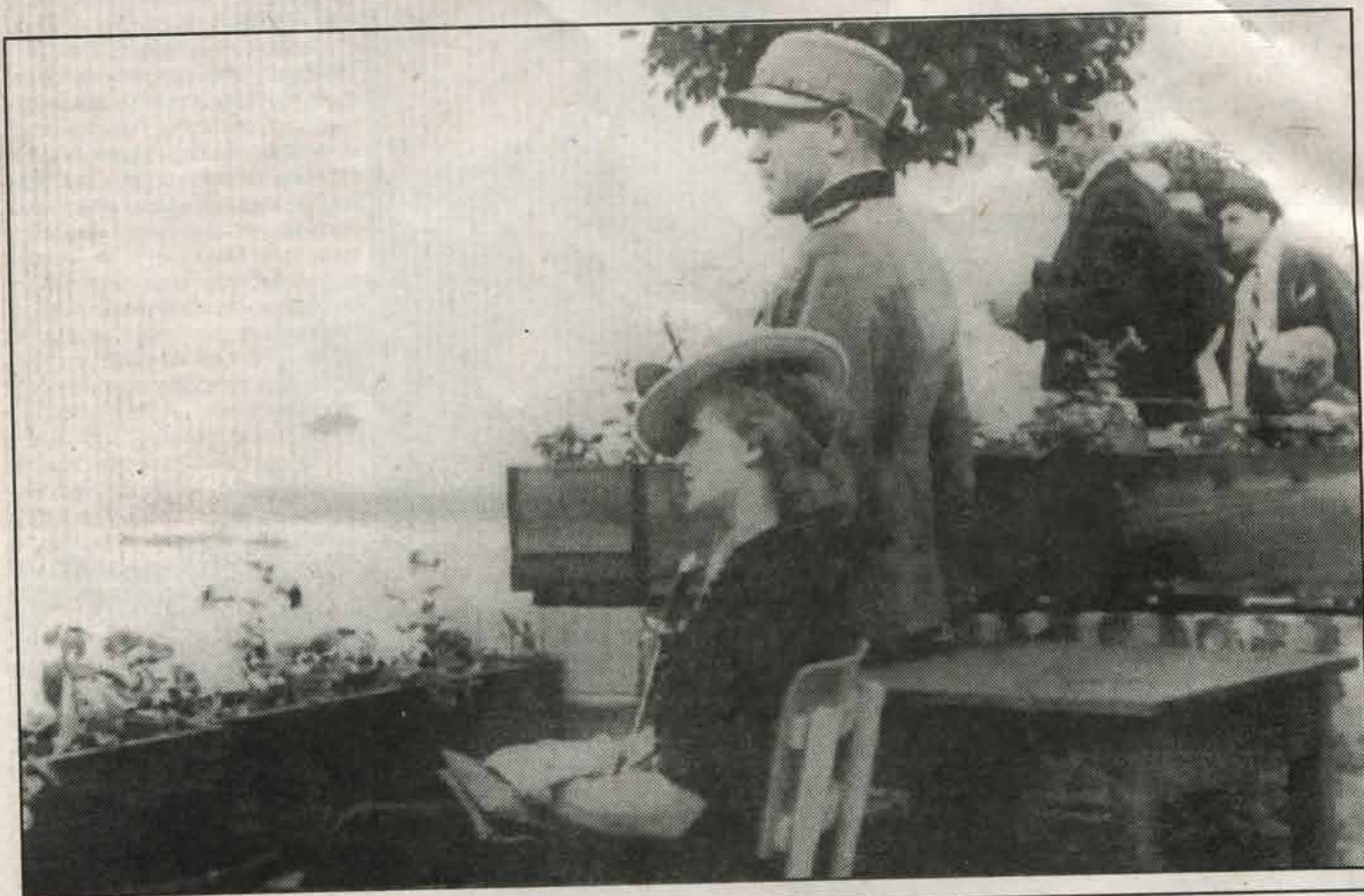
Година 1941. остаће у црној успомени житеља Јадра по нечувеним масакрима и одмаздама немачке казнене експедиције. Пораз у Лозници, међутим, није праћен репресалијама над становништвом, јер су посао обавили војници, а касније, на Гајића стени дилетанти. Најбитније је да су Лозницу напали и ослободили војници који су осећали одговорност према српском народу, у чије име то раде. Напад на Немце на Гајића стени био је злочудна неодговорност да се запуца, убије један Немац и оде, а зна се да за једног убијеног Немца следе стотина стрељаних Срба. Стрељање три хиљаде људи у Драгину извршено је управно због тога. Ту је била присутна и додатна осветољубивост Аустријанаца, који су се посебно скупили у оквиру немачке војске и рекли: „Војници, 1914. године овде је нанета срамота немачком оружју. На нама је да то осветимо“. То је био велики мотив Аустријанаца али су они, исто тако, имали добар изговор, добар повод јер су прокламовали да ће за једног свога убити стотину Срба. Комунисти су им дали мотив за репресалије. „Ако је убијен један, убијајмо стотину!“ То је та неодговорност која ће вечито теретиати комунисте као национално неодговорне авантуристе. Јер, шта је Хрвата Броза коштало да своје рачуне и рачунице, изгледа врло далекосежне, плаћа српском крвљу и српским главама? Ништа. Једним ударцем две муве. Постигне оно што хоће и додатни циљ, проређивање Срба. Ми то бар данас одлично знамо. Насупрот комунистима касније, потпуковник Мисита је показао високи степен националне одговорности. Зато је он Карађорђе или Милош Срба у двадесетом веку и Другом светском рату.

Објективно сагледавање врхунског новинара, публицисте и писца Павла Павловића, рођеног у Белој Цркви и свакако човека који жели да она, ма како мала буде значајно место, недвосмислено одсликава праву истину о „устанку“ од 7. јула и устанку од 31. августа 1941. године.

Личности Жикиће Јовановића-Шпаица и потпуковника Веселина Мисите ни у ком случају нису за упоређивање.

ИЗ ИСТОРИЈСКОГ АРХИВА ГЕНЕРАЛШТАБА ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ:
 КО ЈЕ БИО ОСЛОБОДИЛАЦ ЛОЗНИЦЕ, ИНСПИРАТОР И ОРГАНИЗАТОР
 ТРЕЋЕГ СРПСКОГ УСТАНКА, ПОТПУКОВНИК ГЕНЕРАЛШТАБА
 ВОЈСКЕ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ ВЕСЕЛИН МИСИТА,
 АРТИЉЕРАЦ И ОБАВЕШТАЈАЦ, СПОРТИСТА - СМУЧАР,
 НАЈМЛАЂИ ВИШИ ОФИЦИР, РОДОЉУБ, ХЕРОЈ И ВИТЕЗ
 ПЛЕМЕНИТИХ ОСЕЋАЊА И ПОСТУПАКА

БЛИСТАВА ВОЈНИЧКА КАРИЈЕРА

О ослободиоцу Лознице и првој предаји немачке посаде у једном европском граду у Другом светском рату, о инспиратору и организатору Трећег српског устанка мало се и недовољно зна. О њему је писано такође недовољно и углавном једнострано, из визуре агитпроповског сагледавања догађаја из прве ратне године. Први пут, овде јавности износимо и његову аутентичну војничку биографију која говори о рано прекинутој блиставој каријери која би га, да није мучки убијен, довела на пиједестал војсковође и народног вође, а историју родољубиве борбе на југословенским просторима повела сасвим другачијом током

Из историјског архива Генералштаба Војске Југославије Немци су током рата и пред повлачење узели и однели много докумената, а међу њима и знатан број персоналних досијеа војних лица, а нарочито виших официра. Случај је хтео да, на срећу, досије - односно персонални картон потпуковника Веселина Мисите остане сачуван и доступан истраживачима његове личности и догађаја у којима је био актер. Већ површно разгледање досијеа упућује на недвосмислени закључак да се ради о изузетном човеку и војнику, бриљантне каријере, без иједне мрље. То објашњава зашто су комунисти, кад већ није хтео да пређе на њихову страну, одлучили да га уклоне са историјске сцене, па ма колика то била штета за српски народ.

Лични подаци

Персонални картон потпуковника Веселина Мисите заведен је у Војно историјском архиву под Одсек А/М настале после 15. маја 1945. године К-1135/453 47-6170. Лични подаци потврђени личним потписом потпуковника Мисите гласе:

Род: Артиљерија

Чин: Потпуковник

Презиме, име оца и име: Мисита (Веселин)

Лични опис:

Стас: средњи; лице правилно; коса смеђа; очи смеђе; нос правилан; бркове брије; браду брије; уста правилна, особене знаке нема.

Рођен: Село Ходбина-Буна, срез Мостар; бановина Приморска, војни округ Мостар (бановина - овај део је дописан после 1938. године, јер до тада није било Приморске бановине. У персоналном картону видљиво је да је овај део касније дописан.

Датум рођења: 19. март 1904. године.

Вера: српско-православна

Поданство (држављанство): Југословен

Народност: Југословен (у Југословенској војсци Срби, Словенци и Хрвати вођени су као Југословени. Сви остали уписивали су народност којој припадају).

Образовање: Завршених (шест) 6 разреда Реалне гимназије.

Говори језик-е: француски, немачки и чешки (у време школовања Веселина Мисите обавезан језик био је немачки)

Занимање пре ступања у војну службу: ученик

Напомена: Нема никаквих података о социјалном пореклу, имену мајке, занимању родитеља. Према књизи „Попово у Херцеговини“ доселили су се из Кијев Дола.

Војно образовање

У прегледу војног образовања Веселина Мисите ни за једну школу коју је похађао није евидентиран успех. Од првог децембра 1920. до четвртог октобра

1922. године похађао је Нижу школу Војне академије, за коју је имао сва потребна документа. У Вишој школи Војне академије био је слушалац од 1. октобра 1932. до 1. октобра 1934. године. У Крањској Гори на Триглаву, похађао је ски-курс од 10. децембра 1925. до 10. фебруара 1926. године.

Отуда и његово касније учествовање на смучарским такмичењима у Чехословачкој, где је упознао девојку са којом је намеравао да се ожени, али због војних прописа љубавна веза није крунисана браком. Курс бојних отрова похађао је од првог до 30. новембра 1927. године, а он је одржаван у Обилићеву. У зимско-спортском центру у Мавровим Хановима боравио је 1928. године. И најзад, Артиљеријску школу гађања похађао је 1928. од четвртог априла до 28. октобра, у Сарајеву.

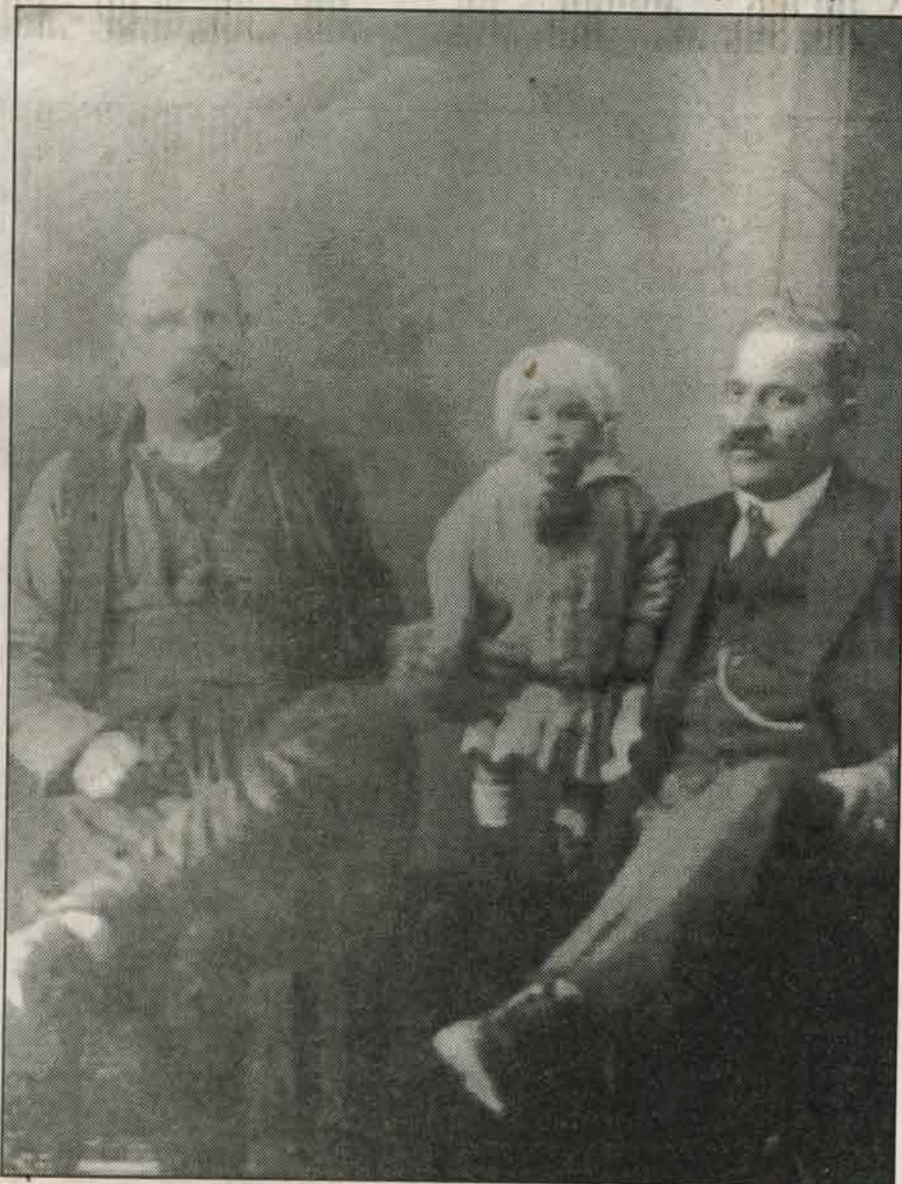
Све наведене податке из персоналног картона (примедба пуковника Мијатовића) и то од 8-13, 15-18 и 20-30 Веселин Мисита потврђује својим потписом 28. децембра 1932. године, као капетан #III класе. Овај потпис је, вероватно дао као слушалац Више школе Војне академије.

Увек најмлађи и најбољи

Потпуковник Мисита напредовао је брзо и без тешкоћа, захваљујући искључиво својим способностима и прилежности у обављању војничких обавеза и дужности. Мада свестран у сваком погледу, када је била служба у питању, он никада није штетео себе.

Иначе, потпуковник Мисита је својевремено, у официрски чин произведен по завршетку Ниже школе Војне академије. Ово је био устаљен обичај у скоро свим армијама и војскама света, уколико је школа намењена за основно школовање активних официра. Раније, па и у бившој Југословенској народној армији, од раних шездесетих година, није се за стицање официрског звања морало имати завршених осам разреда, односно Велика матура. Тако је било у већини армија света. Исто тако, све школе основног (првог) војног школовања, кадете (питомце) почињу унапређивати почев од најнижих чинова.

У чин каплара Веселин Мисита је унапређен по наређењу управника Војне ака-

Василије Мисита (први десна), отац потпуковника Веселина Мисите

демије број 104 од 28. маја 1921. године.

У рубрици „Примедба“ само потпис управника (команданта) војне академије.

Чин поднаредника Мисита је, такође, добио по наређењу управника Војне академије, број 201, од првог октобра 1921. године, а наредник је постао по наредби истог човека, број 138, првог јула 1922. године, дакле тек што је навршио пунолетство. Његово напредовање пратио је управник Војне академије, који је унапређивао подофицире. И за оно време напредовање Мисите је ишло брзо.

Први официрски чин потпоручника Веселин Мисита је по наређењу Ђенералштаба армије стекао већ 4. октобра 1922. године. У чину наредника био је само четири месеца, а наредба о унапређењу носи број 34010.

По наредби Армијског Ђенералштаба број 38779, од 1. октобра 1926. године, Мисита се унапређује у чин поручника. У чину потпоручника био је, дакле, свега непуне четири године, а поручник је постао са 22 године и непуних седам месеци. Иначе, у старој југословенској војсци постојали су Ђенералштаб армије и морнарице и Главни Ђенералштаб.

У чин капетана друге класе Веселин Мисита је по наређењу Ђенералштаба армије унапређен 4. октобра 1930. године. Наредба је носила број 23145.

По наредби број 20649 капетан прве класе постао је 9. октобра 1933. године. Опет брзо и свакако не без заслуга.

Најмлађи мајор војске Краљевине Југославије, капетан прве класе Веселин Мисита постаје по наредби број 30814 последњег дана децембра 1936. године, пред саму Нову 1937. а са 32 године и девет месеци старости.

После само четири године, последњег децембарског дана 1940. док Европа већ стење под чизмом Трећег рајха, а црни облаци надвијају се и над Југославију, мајор Веселин Мисита у 37. години живота постаје потпуковник. Нову 1941. прославља као виши официр Краљевине која ће за који месец бити претворена у прах и пепео, а он ће остати да јој верно служи и живот да за свој народ, веран положеној војничкој заклетви.

„У то време, потпуковник Мисита још није напунио 37 година живота, што је за мирнодопске услове било веома брузо напредовање, поготову ако се има у

виду да је у то време била маса младих официра из Првог светског рата“, напомиње пуковник Томислав Мијатовић, коме дугујемо захвалност за проналажење персоналног картона потпуковника Мисите.

Официр у трупи, ћак и војни педагог

О неправедно и трагично прекинутој, у сваком погледу заиста импресивној и блиставој војној каријери човека који је подигао Трећи српски устанак, потпуковника Веселина Мисите говори и његов ток службе у којој није било војне области у којој се није огледао и доказао.

Веселин Мисита је заклетву положио 18. октобра 1921. године, као слушалац Ниже војне академије. Десетог октобра 1934. године он подноси и писмену заклетву помоћника за Вишу школу Војне академије, под бројем 639/934.

Војну службу, потпуковник Мисита провео је у трупи, као слушалац школа и курсева и као војни педагог - наставник млађим официрима. Тако је од 1. октобра 1922. до 17. октобра 1923. године био у Првој батерији Првог дивизиона Врбаског артиљеријског пука, по наредби ФН 34072, на дужности водника. Иначе, у свим артиљеријским јединицама тога времена водник је командир вода.

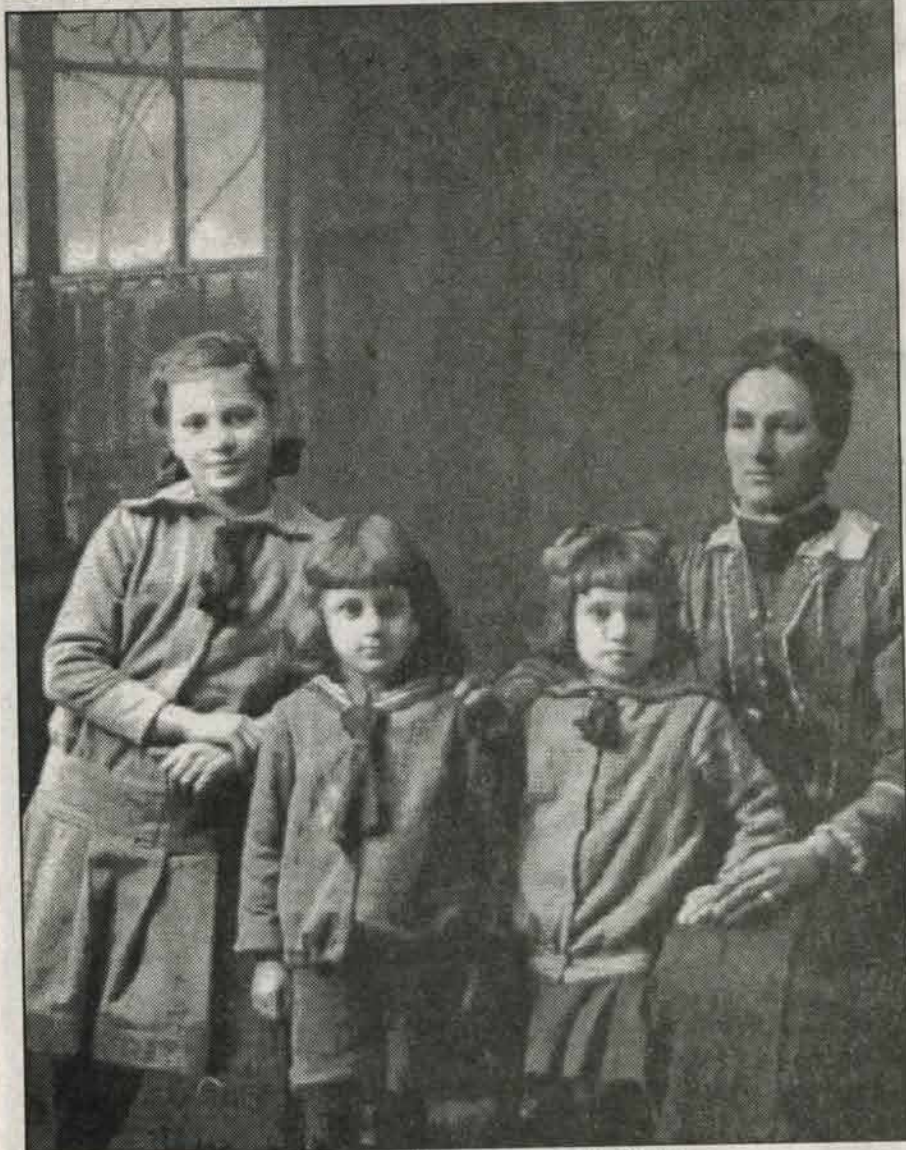
На нову дужност у Првој батерији Четвртог хаубичког дивизиона Врбаског артиљеријског пука, по наредби ФН број 41710, прешао је 27. октобра 1923. и на њој остао до 19. новембра 1926. године. Истог дана прекомандован је у Прву батерију Хаубичког дивизиона Косовске артиљеријске бригаде, наредбом АЂ број 41368. Ту је био вршилац дужности командира батерије. Из овога се види да је из Бања Луке, вероватно, премештен у Приштину, а на новој дужности остао је до осмог априла 1930. године.

Стиже и наредба Армијског Ђенералштаба број 8306 од осмог априла 1926. године, по којој Мисита на курсу за артиљеријске официре, на дужности помоћника наставника проводи време до првог октобра 1932. године. Наиме, вероватно је у склопу основних јединица одржавао курсеве за старешине артиљеријских специјалности.

Од четвртог октобра 1932. до шестог новембра 1934. године, Веселин Мисита је слушалац Више школе Војне академије, а по наредби Главног Ђенералштаба број 20802. Он истовремено и наизменично учи друге и сам се усавршава, напредујући у звањима и чиновима. Дванаестог новембра 1934. године, по наредби Армијског Ђенералштаба број 22802 од 23. октобра 1934. године, врши дужност команданта у Другом дивизиону 37. артиљеријског пука.

Са 30 година живота већ врши дужност команданта.

Од првог априла 1935. до истог дана 1937. године - дакле, две године, Веселин Мисита је био командант у Другом дивизиону 31. артиљеријског пука а по наред-

Слева на десно: Веселинова сестра Винка, брат Светислав са близнакињом Миленом и мајком Јованком

би Генералштаба армије број 6266, од 12. марта 1935. године.

И у Чехословачкој: официр и џентлмен

Време од трећег априла до 27. децембра 1937. године млади официр проводи у Чехословачкој војсци, на једногодишњем стажу, по наредби: Поверљиво, број 1710, од 19. марта 1937. коју је издао Главни Генералштаб. Током овог стажа одликован је чешким одликовањем. За време боравка у Чехословачкој (у то време била је пракса размене трупних официра између чехословачке и југословенске војске) упознао је љубав свог живота, инжењерку Маргину Кестликову, која је постала стјуардеса, да не би прекидала контакте и стално се виђала са Миситом. Војни прописи и ускоро рат, нису дозволили да се ова романтична и незаборавна веза заврши браком, који су обоје желели.

Четири дана пре Нове 1938. године, Веселин Мисита почиње да врши службу у Главном Генералштабу војске Краљевине Југославије, по наредби Генералштаба армије број 6171 од 23. марта 1937. године. Није познато зашто је ово наређење извршено толико месеци касније.

Време до 16. марта 1938. године млади виши официр Веселин Мисита проводи у Оперативном одељењу Главног Генералштаба, по наређењу Генералштаба армије број 23624.

Од првог априла до седмог новембра, он врши дужност у Општем одељењу Инспекције артиљерије, по наредби број 6698 од 10. марта 1938. године.

У испитној комисији за чин артиљеријског потпоручника Веселин Мисита, по наредби 32290 од другог новембра 1938. године, проводи нешто више од годину дана. Овде, наиме, остаје до 26. новембра 1939. године.

И најзад, четвртог децембра 1939. године мајор Веселин Мисита, наредбом Генералштаба армије број 39471, од 16. новембра исте године, бива постављен за вршиоца дужности наставника у Артиљеријској официрској школи.

„Према задњем постављењу, дакле, Мисита је био наставник у Артиљеријској официрској школи. Ово је нормалан пут напредовања и вођења у служби. Да није избио рат, он би, верујем, после наставничког стажа, био послат на школовање у Француску или би био прво постављен за команданта артиљеријског пука, па после одређеног стажа послат на школовање”, закључује Томислав Мијатовић, пуковник Војске Југославије у пензији. „Из до сада изнетог, може се закључити да се радило о веома способном и перспективном официру, који би, сигурно, постао артиљеријски генерал и то пре навршене педесете године живота.”

Ако овако закључује професионални војник – виши официр о свом

колеги који је био нижи по чину и са мање година старости, 57 година након његове смрти, објективност је загаран-

тована.

Такав човек и официр свакако би био добродошао партизанској војсци и комунистима. Али, он је дао усмену и писмену заклетву краљу и отаџбини и није се могао сврстати ни на једну страну, ни пуковника Драже Михаиловића, нити комуниста. Он је служио свом народу и баш због своје способности и перспективности, посебно као вођа Трећег српског устанка, мучки је уклоњен.

Службовао широм земље

Судећи по местима у којима је служио, кофери официра Веселина Мисите били су увек спремни за покрет и нову средину. Можда је и то био један од разлога што се није оженио и оставио потомство што је, објективно, штета. Такав човек – частан у сваком погледу, способан и патријархално васпитан, од малена научен да цени традиционалне вредности, требало је да има породицу и децу. Они, ни у ком случају не би штетили његовој војничкој каријери и можда би је, чак и постепенили. Заузврат, он је осе-

ћао обавезу и одговорност према сестри и њеној деци, коју је подизао и васпитавао као да су сопствена.

У Приштини, Веселин Мисита је провео време од 19. новембра 1926. до осмог априла 1930. године. Официри трупе који су имали најбољу јединицу и постигли најбоље резултате у наставној години, одликовани су и награђивани. У Југословенској војсци у персонални досије уношени су безусловни гарнизони, гарнизони „Јужне” Србије и Црне Горе и то је вођено под рубриком „Служба у Јужној Србији или Црној Гори”. Осталих гарнизона нема, али се да закључити да је служио у Бања Луци, Сарајеву и Београду, где су биле лоциране јединице и установе, које се наводе у дужностима које је обављао. У места службовања, курсеви се не урачунавају.

Ордење и пре Карађорђевој звезде

Потпуковник Веселин Мисита посмртно је унапређен у чин пуковника. Истовремено, Влада Краљевине Југо-

Представљао је војску на армијским смучарским такмичењима:
Веселин Мисита на Татрама

славије у изгледлиштву у Лондону, одликовала га је Орденом Карађорђевог звезде с мачевима Првог степена.

Али и пре овога, груди потпуковника Веселина Мисите красила су четири значајна одличја, на која је могао бити поносан. То су:

Златна медаља за ревносну службу - по наредби Генералштаба армије број 2261 од 25. новембра 1928. године.

Медаља за војне врлине - по наредби Генералштаба армије број 15108 од 28. јуна 1930. године.

Орден Југословенске круне #IV реда - по наредби Генералштаба армије број 7202 од првог априла 1937. године, за изванредну обуку у претходној години.

Чехословачки орден белог лава четвртог степена - Повеља број 1417-8-412, од 20. априла 1938. године.

Војничка одсуства

Читаоцу ће, свакако, бити интересно да сазна и о делу личности потпуковника Мисите која се огледа у броју дана одсуства за време војне службе и боловања, као и врсте оболења. У персоналном досијеу овог изузетног човека, чак је и то забележено. Тако је 1924. године одсуствовао 19 дана, следеће године два дана мање, 1926. исто толико, наредне 25 дана, годину дана касније свега четири дана, а 1929. исто толико, да би следеће године његово одсуство износило 27 дана. Године 1931. потпуковник Мисита одсуствовао је 45 дана, следеће само три, а 1933. пет дана.

Посматрајући број дана одсуства за време војне службе, може се закључити да Мисита за прве две године службовања уопште није одсуствовао, а 1931. године читавих месец и по. Може се претпоставити да је ово време искористио за припрему пријемног испита за Вишу школу Војне академије. После 1933. године нема евиденције о одсуствима са војне службе. Једино, од 10. децембра 1925. до 10. фебруара 1926. године Веселин Мисита борави на ски-курсу у Крањској Гори, где се заљубљује у овај спорт и касније у њему представља војску Краљевине Југославије на такмичењима у Чехословачкој.

Што се тиче његовог здравственог стања, подаци о одсуствима због болести говоре да је био изузетно виталан. До 1933. године - до када су ови подаци и бележени у персонални картон, најтеже оболење од кога је боловао било је назеб. Године 1922. Мисита је био болестан четири дана, следеће шест, 1925. морао је да одсуствује више од два месеца - 62 дана, али због прелома ноге.

Пошто је те године био на ски-курсу у Крањској Гори, вероватно је спомио ногу при смучању и ово се не може третирати као оболење. Године 1927. болестан је био само 10 дана, а следеће свега три, па 1929. осам, наредне четири, па седам, 1932. опет само четири дана боловања и 1933. године осам дана. За свако боловање - сем кад је у питању био прелом, дијагноза је иста: назеб. И да је од камена,

назебао би на бројним логоровањима и обуци, на терену.

„Овај преглед боловања јасно говори о здравом и за трупну службу способном старешини. Исто тако, посматрајући број дана одсуствости са војне дужности, може се закључити да је потпуковник Мисита био изузетно савестан старешина и да је лични живот подређивао потребама војне службе. Ово тим пре јер се радило о човеку из прве послератне редовне класе”, закључује пуковник Томислав Мијатовић.

Уз добро здравље и савесност, потпуковника Миситу красила је и љубав према спорту. Решењем Армијског Генералштаба број 7698 од трећег марта 1940. године додељен му је знак „Доброг смучара”, са истоименом дипломом.

Иначе, у Миситином персоналном картону нема службених оцена, нити података о томе да је икада због нечега казњен.

„Према свим изнетим подацима, најскромнија оцена је да је потпуковник Мисита био „Веома добар” старешина са три запажена трупна одликовања и низом одговорних дужности које је обављао. Био је крајње савестан, темељит и одговоран. Где год је био, достојно је представљао своју земљу и војску, а част и униформу ни по цену живота није уклањао. Патриотизам и љубав према народу показао је 1941. године”, истиче и под-

влачи, на крају, пуковник Мијатовић који је Војну академију завршио у Титово време, а часно се борио у последњем рату у Републици Српској, посматрајући свог колегу по позиву и чину, Веселина Миситу, са дистанце од више од пет деценија.

Сродници и саборци потпуковника Мисите кажу да је био жустре и плаховите нарави, али правичан, храбар, тактичан, студиозан, одговоран и истовремено духовит и занимљив човек. Знао је да описује где треба и кога треба и да буде центармен у униформи.

Двобој са Хрватом

Осећање части било му је изнад свега и о томе сведочи двобој са колегом, официром, по националности Хрватом, који га је увредио по националној основи. У двобоју, противников мач му је повредио око, али иако тешко оштећеног вида, Мисита је наставио војну службу. Једино такав човек је и могао да планира, организује и поведе Трећи српски устанак. Таква и личност убице два недужна жандара 7. јула 1941. године, на вешару у Белој Цркви, не сме се и не може поредити, а истина, полако, излази на површину.

Бранислав Савић

Прави човек свог времена: официр, спортиста, романтичар који је живео за свој позив

„БИО ЈЕ НЕЖАН И ПАЖЉИВ, ЗА МОЈУ СУДБИНУ УВЕК БРИЖНИ УЈАК. ОБЕЋАЊЕ ДА МИ КУПИ ПРВУ БАЛСКУ ХАЉИНУ И БУДЕ МОЈ КАВАЉЕР, НИЈЕ ИСПУНИО. СМРТ ГА ЈЕ ПРЕТЕКЛА. У СВЕМУ МИ ЈЕ ЗАМЕЊИВАО ОЦА”. ОВО СУ РЕЧИ ГОСПОЋЕ МИРЕ СИМОВИЋ, СЕСТРИЧИНЕ ПОТПУКОВНИКА ВЕСЕЛИНА МИСИТЕ КОЈЕ ОСВЕТЉАВАЈУ ЕМОТИВНУ СТРАНУ ЊЕГОВЕ ЛИЧНОСТИ И ЊЕГОВУ ПОРОДИЧНУ ОДГОВОРНОСТ. О ЊЕМУ ГОСПОЋА СИМОВИЋ ЈОШ КАЖЕ:

ХЕРОЈ ШИРОКЕ ДУШЕ И ПЛЕМЕНИТИХ ОСЕЋАЊА

Једина жива особа која је била у блиским и топлим рођачким односима са потпуковником Веселином Миситом, најмлађим мајором Војске Краљевине Југославије је Мира, удата Симовић, сада настањена у Београду, у који је са мајком дошла да би се ујак Веселин, нежењен, бринуо о њеној мајци и браћи. Мира Симовић се са топлином и нежношћу сећа ујака и тврди да није погинуо у борби са Немцима, већ је мучки убијен и уклоњен са историјске сцене, а за његово убиство неосновано је оптужен и невин стрељан кафеџија Лазар Хајдуковић. Пет година после погибије од издајничког метка, у Београду се појавила Маргита Кеџликова, Чехиња, кћи богатог индустријалца, инжењерка која је радила као стјуардеса и била велика и неостварена љубав потпуковника Мисите, за кога је желела да се уда

Маргит Кеџликова, Чехиња коју је Веселин Мисита упознао на скијању у њеној земљи. До краја живота остала је његова велика љубав

Скоро шест деценија после смрти харизматичног потпуковника који је упутио први ургиматум Трећем рајху и осветљао образ поробљеној Европи и кога су чак и Немци поштовали, из пепела заборава и намерног скривања од српског народа избијају истине о његовом величанственом делу и племенитом и витешком лику. О интимном делу личности потпуковника Веселина Мисите, који је организовао и подигао Трећи српски устанак у мају 1998. године, говорила нам је са неизмерном топлином Мира Симовић, сестричина потпуковника Веселина, којој је он био старалац и у свему јој замењивао оца.

Нежна прича моје младости

Ја сам сестричина Веселина Мисите, једна од ретких живих сродника, али га од свих баш ја најбоље познајем. Имам још једну живу тетку, она је најмлађа и живи у Аустралији и пре неки дан сам телефоном са њом разговарала, баш у вези Веселина. Она ми је том приликом рекла да сам ја једина која аутентично и веродостојно потпуковника Миситу може предати историји.

Мој деда који је имао ни сама не знам колико деце, био је трговац на Буни, што се види и из крштеница ујака Веселина и осталих, јер су крштеницу добили у Худинама. Када су дошли Аустријанци, мој деда Ваца је имао деветоро деце, а сам је био без браће и сестара. Деца му нису рођена на Буни, а имао је четири сина и пет кћери који су мога деду и бабу, на наше

задовољство, достојно испратили на онај свет. Сви су одрасли здрави и били школовани. Деда је прешао у Бања Луку, јер је сматрао да ће његова породица и нарочито деца у већем граду бити безбеднији него на Буни која је била мало место. Мала места увек прва страдавају, а деда је био међу првим и познатим Херцеговцима на Буни, на самом врелу Буне. Нажалост, на Буни нисам никад била. Један рођак, Шкоро, хтео ме је водити тамо али, нажалост, умро је и намера нам се није остварила. Све моје тетке биле су учитељице, два ујака: Веселин и Светислав су били официри, а два ујака трговци. И поред тога што је имао деведоро деце, мој деда Васа је цео Први светски рат провео у такозваној „Црној кући“, као таоц. Цео рат, он је био аустроугарски заточеник и таоц. Најстарија сестра моје мајке звала се Мара, затим се родила моја мајка Вукосава, па Јово - први син, који је наследио дедињу радњу у Бања Луци, па тетка Рајка - била је у Бања Луци удата за лекара, после Рајке родио се Веселин, за њим Младен, па су се родили двоје који су баки умрли, близанци Влајко и Кристина. Бака је после родила Милену и Светислава.

Светислав је најмлађи, њега су партизани затворили. Он је био ожењен и живео у Београду. Када смо са ујном отишли у Голсфордијеву улицу, где је био за-

твор, да га посетимо и однесемо храну и веш, затвореници који су на улици гледали кроз прозор рекли су нам да је те ноћи одведена једна група и да на спрату, у руској канцеларији питамо за Светислава Миситу. Када смо дошли до командујућег руског официра он нам је саопштио да је Светислав стрељан. Моја ујна, која је била само годину дана старија од мене, скоро се онесвестила. Рус је био груб, наређивао ми је да је изведем, а ја нисам могла ни да је дигнем са пода. Један руски војник ми је донео столницу и воду и када се ујна освестила, вратиле смо се кући али мојој мајци нисмо смеле да кажемо шта смо чуле. Мама само саопштили да је ујак Светислав одведен у други затвор. Изгледа да је стварно тако и било, јер месец дана после тога дошла нам је једна жена са Бањице и предала цедуљу од ујака, за кога смо већ веровале да је стрељан. Наравно, обрадовали смо се, али ни овог пута ништа нисмо рекли мами. Отишле смо на Бањицу, али ујака тамо нисмо нашле у списку.

Мама је имала наду да је мој најмлађи ујак одведен у Русију, јер смо чули да су Руси многе официре и млађе људе одвели у Сибир. Претпостављамо да је тако и било, јер је моја ујна после пар година, када је добила запослење, подижући сина хтела да се уда за колегу, морала да мужа Светислава прогласи мртвим.

Проглашен је несталим и она је могла поново да се уда. Тако су оба официра са презименом Мисита, рођена браћа, остали да почивају далеко један од другог.

Ја сам била ујакова мезимица. Волео је сву децу мојих тетака, Светисављев син се родио тек после његове смрти, али ја сам му била посебно драга. Када је долазио код нас, а живели смо у Коњицу, па после у Сарајеву, ујак ме је вечно држао за руку и грлио ме, јер сам му била мезимица. Када сам изгубила оца, он је био забринут за нашу будућност. Био је две године старији од моје мајке и знајући да она нема никаквих прихода, већ је продала радњу коју смо имали и од тога живели, позвао нас је у Београд, да живимо са њим. Из тог периода, непосредно пред рат, у Београду, у сећању ми је остала једна посебна успомена.

Попштење какво доликује Миситама

Наиме, једнога дана ујак Веселин ми је дао новац и замолио ме да му у оближњој трговини купим беле рукавице, какве су официри носили уз униформу. Отишла сам у оближњу радњу која је држала рукавице, купила их са још неким ситницама и вратила се кући. Тек тамо сам приметила да сам добила много више за кусур, него што сам дала продавачици. Овој је недавно био умро муж и била је расејана, па није приметила шта ради. Одмах сам вратила вишак новца и када ме је ујак питао где сам се то задржала, објаснила сам шта се десило. После пар дана ујак се врати расположен, са великим букетом невена који је ставио у вазну на столу. Постављајући ручак, мајка је склонила цвеће и на сто ставила чинију са супом, питајући се чији је рођендан кад ујка доноси цвеће. Нас је, иначе толико било, да смо скоро сваки дан могли да слаavimo нечији рођендан. Ујак се насмејао, свечано устао и предао ми на поклон ручни сат, пољубивши ме.

„Ово је свечани тренутак, јер сам упознао још једну дивну особину наше Мире. Вратила је погрешно јој дат кусур и показала попштење какво доликује Миситама. Зато јој од срца поклањам овај сат и желим јој да сачува своју честитост.“

Тако је рекао ујак Веселин и сви смо били ганути, а ја овај сат чувам и данас. Погледајте, не носим га више, али он је најлепши дар из моје младости. Кад га погледам као да поново чујем ујка Веселинов глас и сузе ми навру на очи.

Била сам у петом разреду гимназије када сам дошла у Београд. Мој ујак је био одушевљен начином на који су нас родитељи подизали и васпитавали. Својевремено отац је био пумућан. Држао је железничку ресторацију и имао много особља. Међутим, ништа није било његово власништво, ни кућа, нити ресторација. Све је држао под кирију, али је запошљавао пуно особља, јер је Коњиц у то време имао 2.800 становника и много сиротиње и незапослених. Из тих разлога мој

Капетан Светислав Мисита, брат потпуковника Веселина Мисите. Нестао је у комунистичком затвору 1945. године

Излет у Кошутњак: Веселин са децом својих рођака

отац је рекао свој родбини, његовој и моје мајке, да нама - деци нико не купује играчке, јер смо се ми играли са свом децом, а та деца би туговала што и сама немају играчке, као ми. Мој отац је, кад год би путовао у Мостар и Сарајево, или Београд, увек нам је, према узрасту, куповао књиге. Њих нам је прво читала мама, када би нас одвела спрат више, да спавамо, а после смо то чинили и сами и уживали у читању. Када је мој ујак видео библиотеку и како је сређена, од књига за најмлађи узраст па до белетристике, био је одушевљен. Отац је био члан Српске књижевне задруге па смо имали све књиге које је издала. Кад смо пошли из Сарајева за Београд, спаковали смо их у три сандука и послали у Коњиц Дому Светог Саве, да оснују библиотеку. Усташе су у Коњицу многе побиле, а они који су успели да побегну рекли су мојој мајци да су све наше књиге спалене.

Као прво што су усташе урадиле било је обијање Дома Светог Саве, избацивање у дворнице и паљење књига, јер су све биле штампане ћирилицом. Прва лочача у Коњицу под усташама биле су наше књиге. Мој ујак је цело време био одушевљен што имамо такво васпитање, да нам је читање књига насушна потреба.

Најмлађи мајор и врстан спортиста

У примитивној жељи да све омаловажи све што је било пре владавине комунизма у Југославији, извртане су чињенице, људи и догађаји гурану у заборав, а Војска Краљевине Југославије генерално проглашена издајничком и никаквом у сваком погледу. Злоупотребљена и изиграна, племенита идеја југословенства, свакако да у датим условима, у периоду између два рата, у војсци припаднике различитих националности није у истој ме-

ри научила патриотизму, али да је официрски кадар био свестрано образован и представљао елиту, несумњиво је. Тако је било и истакнутих спортиста који су се доказали на такмичењима међународног ранга, где су бивали међу најбољима. Војник, елитни високи официр и бриљантни спортиста био је и потпуковник артиљерије Веселин Мисита.

Његове дипломе, одличја и трофеје са спортског поља није имао ко да сачува, али у сећању сестричине Мире остао је лик ујака, изванредног смучара и бројне фотографије које сведоче о томе. Потпуковник Веселин је својевремено и као младић по чину успешно представљао своју земљу и војску на смучарским такмичењима која су се, најчешће, одржавала у Чехословачкој:

„Мој ујак је са 32 године старости унапређен у мајора. Био је најмлађи мајор Краљевине Југославије. Био је и спортиста, добар смучар и кад је требало да се у иностранству презентује смучарство у Војсци Краљевине Југославије, он је био оно што ми данас зовемо репрезентативцем. Захваљујући спорту и смучкама, ујак Вело је упознао госпођицу Маргиту Кећликову, љубав свога живота. Она је била кћер богатог индустријалца, била је дипломирани инжењер, али је радила као стјуардеса. Нажалост, због ондашњих војних прописа, мој ујак као обавештајни официр, није могао да је ожени. Јединица имућних родитеља, Маргита је била свестрано образована, лепа, женствена, пуна шарма и грациозности, са знањем неколико језика. Како је и ујак Вело био ретко леп, висок и изванредно грађан човек, а униформа са сабљом о појасу на њему је била као салвена, уз то добар смучар и јахач, није могао да остане незапажен при првом сусрету у Чехословачкој, за време смучарског такмичења. Букнула је љубав за коју су Маргитини родитељи знали и желели да

се заврши браком, но војни прописи су војни прописи. Дозвола за овај брак није могла да се добије брзо и једноставно. Зато је Маргита летећи на редовној линији Београд-Праг и обратно, често долазила код нас и бивала са ујка Велом.

Маргита је увек била наш гост за празнике или за време одржавања балова у Официрском дому. Мој ујак Вело је на бал одводио моју мајку и своју девојку Маргиту.

Била сам млада и гледајући како мајка и Маргита облаче балске хаљине, завидела сам им. Ујак је то приметно и уз осмех и са пуно разумевања говорио ми како је још рано да и мене води на бал. Тражио је да нацртам хаљину какву бих желела да понесем на свом првом балу, коју ће мајка дати да се сапине. Живела сам у очекивању свог првог бала у Официрском дому, већ сам била у деветнаестој години када је почео рат и мој ујак погинуо 31. августа. Ја сам тад још била гимназијалка.

Не знам које је године ујак упознао Маргиту. Била сам још млада да све памтим, али се сећам његових речи мојој мајци да он не може да је ожени зато што је обавештајца, а она странкиња. У то време важила су и посебна правила о томе која девојка може да се уда за официра. Маргита је имала мирас. Њен отац је пред саму окупацију Чехословачке у Прагу подигао сопствени велики стадион. Маргита по имовном стању није морала да ради и постала је стјуардеса да би могла да долази у Београд и буде са Велом. Кад је рат прохујао, Маргита се изненада појавила. Кренула сам на посао и срела је на степеницама. Загрлиле смо се и пољубиле. Ништа јој нисам рекла о ујаку, она није знала за његову погинулу. Рат их је раздвојио одмах по упаду Немца у Праг. Кад сам је одвела у собу моје мајке, мама је спавала, па сам је про-

будила. Онако буновна, изненађена поновним сусретом након ратних година, са оживелим успоменама на брата и његову љубав са Маргитом, мајка је заплакала и рекла да Веле више нема. Маргита је само задрхтала и у грчу плача бацила се на кревет, грлећи моју мајку. Остале су заједно плачући, а ја сам одјурила да не закасним на посао. Од тада, Маргиту Кацликову више никада нисам видела. Никада више нисмо биле у контакту. Једном сам јој писала на адресу, коју сам имала. Нисам добила одговор. Баш ја сам јој тада писала. Не мама, него ја и осећала сам се као да пишем ујаку Вели.

Сећам се, на такмичењу у Чешкој, ујка Вело је добио скије и смучарску одећу. Све то је поклатио мом брату. Ја сам, рекла сам, добила сат. Сад је то све што је остало од њега. Иначе, о његовом ратном путу сазнала сам од Милорада Бањанца, сељака из Тршиња, његовог саборца и човека који је после рата једно време сакривао Велиновог ађутанта, поручника Лазара Савића. Када смо становали у Ломиној улици. Милорад нам је, не једном, причао о Вели и његовом боравку у лозничкој краји. Он је био у непосредном контакту са њим, међу првима га срео и био поред њега за време ослобађања Лознице. Милорад је, једини знао пуно и праву истину о ујка Велиновој погибији. Та истина је била тајна и таква је и данас, а невини оптужени кафеџија Лазар Хајдуковић је туђу издају платио главом."

Убијен да не уђе у историју

Сама смрт потпуковника Веселина Мисите остала је мистерија до данашњих дана. Званична верзија да га је покосио рафал из немачког митраљеза са чардака у близини Хајдуковића кафане одавно је оповргнута чињеницом да је као непосредни извршилац убиства, или потказивач Мисите Немцима, власник кафане Лазар Хајдуковић стрељан. У непосредној близини је погинуо и Мујага Зечановић, па се неизбежно наметала мисао да није можда баш он тај који је по нечијем налогу пуцао у Миситу, па у гужви и окршају из непосредне близине и сам био ликвидиран? Онај који је заиста био најближи и све видео јесте Милорад Бањанац, а он се поверио одавно, Мири Симовић. Зна се какве су биле прилике и шта би се десило човеку који јавно износи нешто што оповргава званичну верзију о значајном човеку попут Мисите, а оптужује оне који су на власти. Милорад Бањанац је имао и бројну фамилију и потомке, па није чудо што је истину која га је пекла као савест грешног, испричао баш најближој потпуковничковој сестрици Мири коју је, стицајем околности, био добро упознао. У ствари, истина је прво стигла до Миситине рођене сестре Вукосаве, па преко ње и до наше саговорнице која је, у првом разговору, изричито и не без разлога захтевала да тајна о ујаковој смрти остане - тајна.

„Једнога дана, иако је имала близу

гарсоњеру у којој је становала, мама је била код мене, када ми се телефоном јавио др Радован-Раја Бањанац, син Милорадов, иначе неуропсихијатар, рекавши ми да његово четворо деце и супруга нису код куће, а да му је отац Милорад болестан и ту, код њега. Доктор Раја ми је рекао да му је отац изразио жељу да се исприча са мојом мамом. Он га је ставио у кола и довезао код нас. Сели су у кухињу, поред шпорета. Замолила сам Милорада да исприча још једном причу коју ми је испричао пре десет година. Испричао је потпуно исту причу. Говорио је тихо и лагано, скоро од речи до речи истоветно као и читаву деценију раније. Вела није погинуо у борби, он је убијен од оних који су се борили на његовој страни и то од метка тадашњих савезника, који су после четворогодишњег ратовања као победници писали историју", рекла нам је Мира.

Дуго година моја мајка није знала да јој је брат погинуо. Неко је мени и осталој родбини рекао да је ујко Вело погинуо, јер је то јавио Радио Лондон. Јављено је да је живот изгубио у Лозници, приликом ослобађања овога града и да је од Краљевске владе унапређен у пуковника, а посмртно одликован орденом Карађорђевог звезде првог степена, са мачевима. Знајући колико воли брата и колико би се потресла, о томе мајци нисам никада говорила. Она је увек имала наду да је он ту негде, да је можда отишао у Босну или негде другде. Једнога дана, када су партизани били већ ту негде, близу, па се јавно о њима говорило, чуло се да постоји неки Велебит, моја мајка се наглас питала да то није можда Веселин, да није пришао партизанима, па му је то партизанско име. Веселин-Велебит, било је слично. Мама је зато имала наду да јој је брат жив и то је дуго трајало. Ни сама не знам како је сазнала да је Вело ипак мртав. Тад смо почели да се распитујемо где и како је погинуо. Мама и тетка су ишле на Вуков сабор, возио их је Бањанчев син Раја и тако смо стигли до ујаковог гроба.

Од живих сродника имам најмлађу

тетку, близнакињу са капетаном Светиславом који је нестао у руском логору. Мислили смо да је он одведен у Сибир.

Једини се усудио

„За Лозницу, Србију и српски народ ујак Вела је, објективно, учинио оно што су у свом времену урадили Карађорђе и Милош.

Једина разлика је у томе што је Велу смрт спречила да доврши шта је започео и како треба остане забележен у историји", наставља гласно размисљања Мира Симовић. „Зато сам поносна што је једини човек и официр, у том историјском тренутку 1941. године, када је цела Европа била погнута под силом фашизма, који је подигао главу и задао витешки ударац био мој ујак Веселин. Поносна сам што се он усудио да води људе у таквом времену и против такве силе. Био је добар стратег, напад је извео тако да ни један Немац није настрадао без потребе, они који су били рањени, лечени су заједно са нашим борцима, а према заробљеницима се понашало у складу са Женевском конвенцијом. Мени је у каснијим годинама било жао и болела ме је неправда што се о ослобађању Лознице није чак ни писало, а она је била први ослобођени град у поробљеној Европи, док је Ужичка република, која је дошла толико касније и коштала толике жртве, у тој мери описивана и истицана да је Лозницу бацила у потпуну сенку. Радује ме да, изгледа, после 57 година истина о правом устанку Срба против Трећег рајха почиње да излази на површину".

Истина коју госпођа Симовић зна и осећа, у међувремену, избија и кристалише се и у ономе што зовемо непристрасном историјском науком, која познаје само чињенице и не ослања се на хипотезе. Хипотеза се мора доказати. Историјска чињеница за будућност остаје као аксиома у математици.

Бранислав Савић

Мирјана Симовић, најближи живи рођак потпуковника Мисите у разговору са Браниславом Савићем

КАДА ЈЕ ПОГИНУО ПОТПУКОВНИК ВЕСЕЛИН МИСИТА, СЛАВКО МИСИТА,
ЊЕГОВ СИНОВАЦ, ЈОШ СЕ НИЈЕ БИО РОДИО. ЊЕГОВ ОТАЦ,
ТАКОЂЕ ОФИЦИР, МЛАЂИ БРАТ ПОТПУКОВНИКА ВЕСЕЛИНА,
КОГА ЈЕ ЈЕДВА, КРОЗ МАГЛУ УПАМТИО, БИО ЈЕ ЖРТВА
СПЛЕТКАРЕЊА И ПОТКАЗИВАЊА

ВЕСЕЛИН И СВЕТИСЛАВ ЕЛИТНИ ОФИЦИРИ

Мисите су дошле однекуд са севера, нико не зна одакле и њихово порекло се губи у тами прохујалих векова. Уз гробље Бошново у Дубровнику, православно гробље које је још пре Турака оградио један Мисита, записи о овом роду стоје и у књигама у задарској катедрали. Сигурно је да су Срби, православне вере и да нико од њих никада није прешао у ислам или католичанство. Оца, који је у породици мојих бабе и деде, уз стрица Велу, био једини официр, а остале Мисите трговци, једва памтим но и он је, као и стриц Вела био жртва свакојаким прича од којих је једино истинито да су обојица били часни официри, верни своје народу, казује Славко Мисита, најмлађи живи сродник витешког потпуковника, дипломирани филолог одсека германистике

Бол за изгубљеним оцем и терет беспомоћности да се кривац за његов нестанак открије и казни и данас, оптерећују Миситу. Ипак, у сећању заувек остају приче сродника, блиских обојици браће, официра Веселина и Светислава. Оне разгаљују душу и када потекну, озаре лице, а очи засјају и Славо као да доживља-

ва неостварену срећу да буде са стрицем и бар мало још са несталим оцем. У скромној кући на Звездари, у улици Милоша Савковића број 3, близу Градске болнице у Београду, у којој се родила и његова супруга, човек необичне сличности са стрицем Веселином, уз кафу нам прича:

„Порекло породице Мисита је још увек нејасно и у старија времена се не може везати за одређени крај. Корени јесу у Кијеву Доли, али пре њега? У старој катедрали у Задру и данас се чува Повеља. У великој црквеној Повељи уписано је, у време завршетка катедрале и почетка писања Повеље и име племена Мисита.

Породична гробница Мисита, у српском насељу Бјелушине. У овом рату, 1992. године, усташе су уништиле гробље заједно са црквом

Тамо пише да су Мисите дошли однекуд са севера. Шта је север, у то време, значно и представљао? Да ли је то било негде на подручју Босне и Херцеговине, или је то неки други север -

севернији север, да се тако изразим, не зна се. У Повељи пише да су Мисите већ тада били трговци и да су још у то време јели ножем и виљушком. То је мени познато из прича чика Боре Мисите, који је одлазио и у задарску катедралу и истраживао. Много касније и ја сам, као студент, једном отишао у Задар. Међутим, није ми била приступачна. Нисам могао да дођем до те Повеље, јер је она била посебно чувана. Ја сам желео да је фотографисам. Нажалост, није ми то било омогућено, па чак ни да је видим, од стране свештеника и фратара. То је, ипак, католичка црква, али је у њој то убележено. Та Повеља је једини историјски, писани документат о том непознатом презимену, чудно презиме, је ли, које се не може везати за наше појмове. Никако, јер сва наша презимена су везана за нешто: за особу, одређено лице и име или географски појам или за ствари, предмете или занимање. За било шта.

Мисите су одувек били православне вере и као такви су, причао ми је чика Бора, и тамо убележени. Нико од Мисита није променио веру и прешао било у католичанство или ислам.

Мајка ми је причала

Потпуковник Веселин Мисита, мој стриц, је лик који сам градио у машти и дивио му се, на основу прича моје мајке и других рођака, који су долазили у нашу кућу. Мајка Јованка је данас старица која се ближи осамдесетој години живота. Она носи исто име као и моја покојна баба по оцу, мајка очева и Веселинова. То је случајност, али ми је драго због ње.

Веселин је старији брат мога оца. Отац је био најмлађи, један од близанаца. Чика Вела је, као и мој отац, био официр. Од свих мушких чланова породице, само су они били војна лица. У Југословенској краљевској војсци био је најмлађи потпуковник, пре тога најмлађи мајор. Напредовао је свакако на основу неких знања и других квалитета, пошто није имао, како ми то данас кажемо „веза“, нити се од било кога могао надати било каквом протежирању. У напредовању, увек је нешто постигао као најмлађи. У почетку Другог светског рата он је био доста самосталан, што се тиче учешћа у, да га тако назовем, нашем покрету отпора. Дакле, стриц Вело се рано одвојио од Драже Михаиловића и самостално је радио. Са друге стране, он се није приклоњио, нити одмах повезао са партизанима. У његовим акцијама, између осталог, било је и ослобађање Лознице. Његова погибија остала је мистерија. Ја сам о њој чуо више прича. Мени је мајка причала ону верзију да је страдао у Хајдуковића кафани, под мистериозним околностима, па је и данас питање да ли се ради о по-

гибији или мучком убиству. Напад на Лозницу је био у току, знало се шта ће он значити и како одјекнути и оног за чије име је везан тај напад, односно устанак, очигледно је требало уклонити, а то се могло само у току напада. После, то би био атентат. Све је још увек покривено тајном, доста је магловитости и претпоставки. Из чега то резултира, како и зашто, не знам. Не знам ни одакле мојој мајци прича о погибији у кафани. Ја сам се родио после стричеве погибије и о њој сам само слушао. Ипак, увек је била присутна мистерија.

Свети врач - Кузман и Дамјан. 14. новембар, слава породице

Мисита 1941. године није слављена. Ја сам рођен 17. новембра, на други дан Бурђица. Од како памтим славе и окупљање породице, стриц Вела је, иако покојни, увек био присутан кроз приче и сећања. Тако је и у мојим сећањима остао витез из прича. Када сам касније, кад сам постао зрелији, дубље размисљао о њему, кристалисала се слика о његовом значају за историју. Он је био далековид. Знао је шта ради и шта покреће, свесно и одговорно, а вероватно је знао да тиме

излаже опасности и сопствени живот од српске руке. Јер поделе међу Србима, кроз различите -

комунистичке и антикомунистичке интересе, већ су биле почеле.

Крајњи циљ јесте била слобода, као и Милошу и Карађорђу, али уз слободу је ишла и власт, а она припада победницима. Да је остао жив, стриц Вело би, сигурно, постао вођа, јер таква је био личност и фигура. До победе стижу вође и вођу - супарника је

требало уклонити. Мало је непријатно, данас, човеку из исте породице да каже да му је сродник у датом времену и историјском тренутку био оно што су у прошлом веку били Карађорђе и Милош али јесте. Има ту тога. Стриц Веселин је самостално радио и, вероватно, имао одређене замисли, много храбрости, витешког у размисљању и понашању. Био је харизматична личност а објективно посматрајући, последњи августовски дан 1941. године у Лозници, посматрајући у димензијама поробљене Европе, може се сматрати Трећим српским устанком. Мислим да се тај догађај може подвести под то. Партизански по-

Слава свих Мисита су Свети Врач Кузман и Дамјан. Икона је пренесена из Мостара у време Другог светског рата

Јово Мисита, најстарији брат Веселина Мисите

дело. Да се истина, права истина бар покушава да нађе. Нажалост, мало је данас живих сведока свега тога, али ми је драго да се ради на реконструкцији истине историјски објективно. Радује ме да се лозничким устанком баве и млади, стручни и објективни историчари, попут Косте Николића код кога се 31. август 1941. са својим актерима нашао и у докторској дисертацији.

И о судбини свога оца мало знам. Он је одведен када сам ја имао четири године, непуне четири године. Скоро да га не памтим. Покојни чика Аца Мисита, отац архитекте Веселина Мисите, често ми је причао о оцу. Био је капетан прве класе. Међутим, он није никде учествовао, ни на једној, нити на другој страни. Колико је мени испричано, имао је пех

да је заједно са мојим течом, мамине рођене сестре мужем, који је, такође био војно лице, био у кордону заробљених официра. Страни су у композицију и по-

терани у логор и ко зна из којих разлога, у Словенији или Аустрији, композиција је подељена на два дела. Један део је враћен и пуштен, други отеран даље, па је мој покојни теча преживео Аушвиц. Умро је касније а мој отац је, ето, дошао кући. Није учествовао ни у чему, али је био потказан, набеђен као швапски присталица. Колале су неке приче да је он, да су Немци победили, требало да буде командант града Београда и шта ја знам шта све још. Касније се испоставило да су све то биле приче и намешталке. То је било одвраћање одређених испитивања са сопствене личности и недеља. Покојна тетка Вука и Винка Радовић, Вукина сестра, су ми причале да је у Франкопановој улици, у истој кући у којој су и оне становале, био човек који је очигледно шуровао са Немцима. Мој отац је био згодан објекат да се набеди, пошто је био некадашње војно лице, а био је ту. Касније, кад су се њих две преселиле у Ломину и он се тамо преселио. Не сећам се која је то била година, кад је дошло до неког судског процеса и испоставило се као чињеница, да је он многе невинне људе оптужио и послао у смрт, заштитивши тако себе.

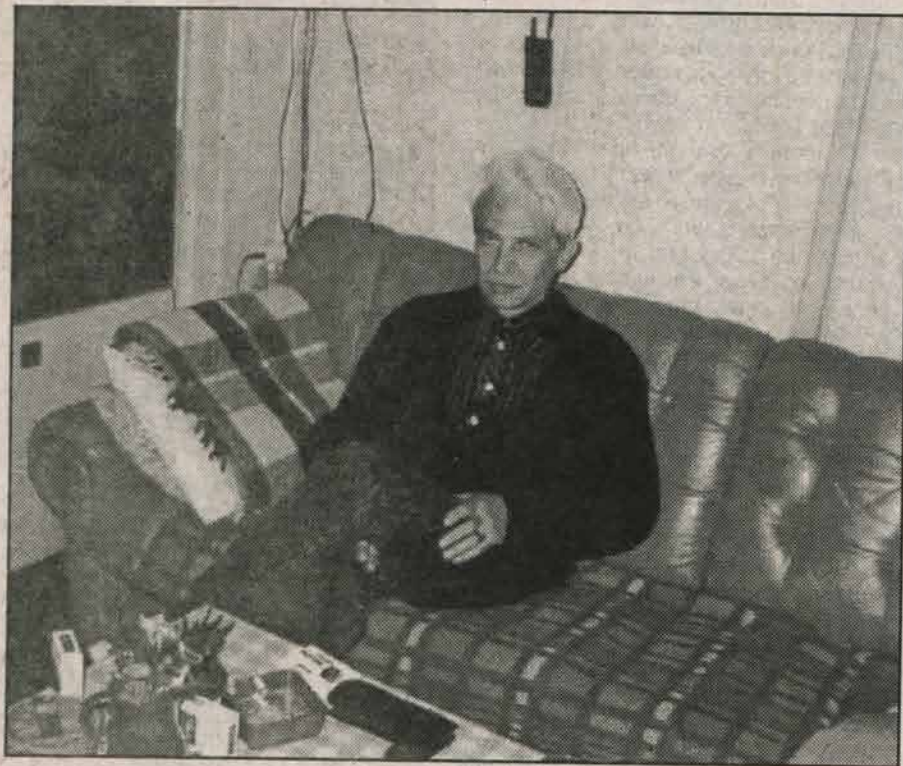
Колико је било таквих, па није чудо што је и истина о стрицу Вело толико деценија скривана и он гуран у заборав и на маргину историјских збивања. О свему бих ја имао друга знања да је стриц Вело остао жив. Овако, ни о мом оцу се ништа не зна. Не зна се чак ни где му је гроб, као што се не знају многи гробови. После педесет година историја пише приче које се ближе истини. Све дође на видело. Ширина онога што је у Лозници покренуто и урадио стриц Вело, сврстава га у народни устанак, попут Карађорђевог и Милошевог.

Бранислав Савић

крет јесте постојао али то је у основи била политичка војска, војска једне политичке партије чијем сваком војнику је било стало да постане члан СКОЈ-а, ако је млад, или комуниста, по цену да то буде и „после херојске смрти“. Код Мисите је једина идеологија било родољубље, а покрет отпора, или народни устанак и јесте само онај који се диже из родољубља. И под Карађорђем и под Милошем су били људи чија је идеологија била елементарно родољубље, не нека партија.

Мене радује једна чињеница: да, између осталог и тај мој стриц, као још неки, данас - после толико година васкрсава. На

крају, не каже се без основа да историја сазнаје истину после бар пола века. Са те временске дистанце све је јасније, објективније. Годинама је стриц називан четником. Ја четнике разврставам на две врсте, притом се не бавећи политиком. Шешел је, рецимо, четнички оријентисан, али у оном правом, изворном и племенитом смислу. Њега инспирише изворно четничтво, које је било изнад свега родољубиво. Њега инспирише она некадашња, права политичка струја и војска. Оно што се касније извитоперило и што су неки себе називали четницима, са изворним покретом и војним формацијама, нема везе. Ти људи су радили све и свашта. Кад ја кажем тако, на то мислим. Радује ме што се данас многе ствари избацују на чистину и ви-

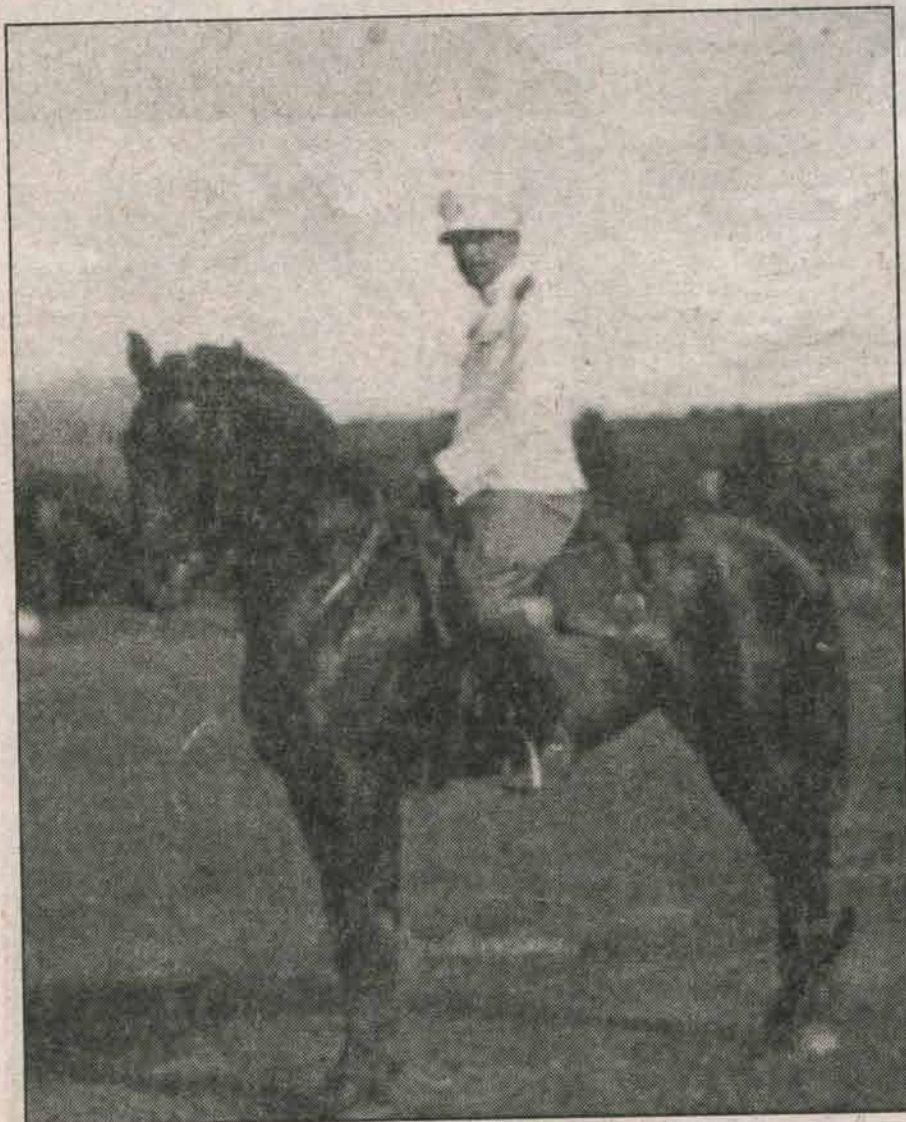

Славко Мисита, синовац Веселина Мисите

ДОЛАЗИО ЈЕ У БАЊА ЛУКУ И МЕНЕ – ДЕЧАКА, СТАВЉАО НА КОЊА. ТАКО СМО ЈЕДНО ВРЕМЕ ЈАХАЛИ ИСПРЕД ЊЕГОВЕ ЈЕДИНИЦЕ И БИО САМ ПУН ПОНОСА, ЧИНИЛО МИ СЕ ДА МОГУ ДА ДОХВАТИМ НЕБО. НАС ДВОЈИЦА СМО БИЛИ НАЈЈАЧИ И НАЈВЕЋИ НА СВЕТУ. ГЛЕДАЛА НАС ЈЕ И ДИВИЛА НАМ СЕ БАЊА ЛУКА. ТАД СЕ, БАР, ЧИНИЛО ТАКО МЕНИ, ДЕЧАКУ ВЕСЕЛИНУ МИСИТИ, УЗ СВОГА РОЂАКА, ПОТПУКОВНИКА ВЕСЕЛИНА МИСИТУ...

С ПОТПУКОВНИКОМ НА ЧЕЛУ ПУКА

Пензионисани архитекта Веселин Мисита из Београда потпуковника Веселина Миситу памти као јунака свог детињства, али права сазнања о њему као личности има само из сећања на очеве приче и казивања сина његовог класног друга из Војне академије. И за њега је неоспорно да је он подигао Трећи српски устанак

Потпуковник Мисита као командант артиљеријског пука
стационираног у Бања Луци

Кад детињство остане далеко иза нас, драги ликови и безазлене успомене све су живљи и ближи. А у сећањима 64. годишњег архитекта Веселина Мисите, из Београда, човека који је пројектујући обншао пола света и нешто више, у најживљој успомени су дани детињства проведени у Бања Луци и сусрети са рођаком, потпуковником-артиљерцем, генералштабним официром Веселином Миситом, имењаком и презимењаком на кога је, окружен породицом и другим коленом, поносан и срећан што је из рода јунака и племенитих људи. О тим данима, када му је потпуковник по коме је добио име био чест гост у очевој кући, он са сетом и љубављу прича:

„Био сам сувише млад да бих имао нека богата и садржајна сећања, али сасвим јасно се сећам дана из Бања Луке, када је рођак Веселин долазио, док је његов пук чекао, изводио ме и стављао на коња испред себе. Падала би команда и кретали смо бањалучким улицама, а људи су застајали и гледали нас. Чинило ми се да сам најважнији на свету, а мој рођак попут принца или краљевића, док за нама одјекује топот копита и бат маршевског корака његовог пука. Девојке су нам махале, а деца ми завидела. Он, мој ујак, јунак, једном руком је држао дизгине, а другом придржавао мене, благо мамузајући прелепог коња витког врата и ногу, негованог репа и подсечене, сјајне гриве. До данас ми је у ноздрвама остао мирис коњског зноја помешан са мирисом коже угланчаног седла. Тако бисмо превалили један део пута заједно, а онда би ме неко од војника, ожалашћеног што је чаролија прекинута, враћао кући. После тога, данима сам имао шта да причам браћи и деци из комшилука.

Веселин нам је често био гост. Дружио се са мојим оцем, били су блиски. Из приче оца Александра, што се тиче 1941.

Снимљено у Бањалуци: сестра Веселина Мисите Рајка са мужем и децом

године, знам да Веселин није признао капитулацију. Са јединицама којима је командовао пружио је отпор код Добоја, а потом се нашао у Лозници. Знао да је са њим био и поп Влада Зечевић, као четни свештеник. После Веселиновог убиства, он је прешао у партизанае. Отац ми је причао да су и Дража и представници партизана са њим преговарали али је Веселин одбио да се политички и судбински веже за било кога.

Он је био официр који се заклео и до краја је остао веран себи и заклетви. Веселин је апсолутно био за борбу против Немаца, под свим условима и у Трношци је рекао да му комунистички опредељење ни људи неће сметати, уколико се буду борили, али сам није хтео да се прикључи ни једној страни. Био је професионални војник и није желео да се везује за било каква политичка трвња у времену када је најважнија била борба против непријатеља. Апсолутно је био против подела међу Србима.

Иначе, моје лично мишљење базирано на причама пуковника Милосава Перишића, његовог класног друга из Војне академије, а и осталих, не знам како би прошао у овој поратној ситуацији, јер је био чисти српски националиста. И Веселин и пуковник Перишић су били артиљерци и из Перишићевих прича знам да је Веселин био једини високи официр Југословенске војске који је био слеп на једно око. Наиме, у Академији, они су имали и мачевање и приликом вежби, након дуела се посвађао са противником - Хрватом и овај му је мачем повредио

око. И као такав остао је активни официр, а то говори о његовим војничким квалитетима, јер се зна какав вид треба да имају артиљерци.

Ово је оно чега се ја сећам, остало су приче и препричавања али за крај, издвајам један детаљ. Рекох, био је чисти српски националиста и муслимане је сматрао потурицама и издајницима своје вере и народа. У Сарајеву, док би са официрима седео у летњим баштама - на тротоару, када би поред њега пролазио неко са фесом, знао је да, као случајно, међу ноге му потури канију са сабљом, да би овај пао и фес му одлетео са главе. Ако би се муслиман побунио и покушао објашњавање, устајао би и изударо га на мртво име. Турке је мрзео као кугу. Ниједан Мисита није прешао ни у католичку, нити мухамеданску веру. Нико, а имам податак да је још пре доласка Турака један Мисита подигао ограду на православном гробљу у Дубровнику и да његово име тамо и данас стоји уклесано у камен.

Овде се завршава и прича архитекте Веселина Мисите код кога смо нацилидеородослова Ми-

сита који је пре четири деценије, по казивању мајке, записао Бора Мисита. Завршавајући овај запис додајмо да смо захваљујући Веселину Мисити - млађем, дошли и на траг оригиналним писмима, разгледницама и записима самог потпуковника Веселина Мисите.

Бранислав Савић

Веселин Мисита, рођак потпуковника Мисите

О њему сам само слушао али као да сам га и познавао, ми смо иста лоза и иста крв и све што чинимо подстакнуто је патриотизмом и човекољубљем. Наше млађе генерације су срећне што смо у свом роду имали човека попут потпуковника Веселина Мисите, каже његов рођак, професор др Василије Мисита, познати београдски офталмолог

БОРИО СЕ И ПРЕ ЛОЗНИЦЕ

Правдољубиви патриота и војник „до кости“, потпуковник Веселин Мисита циви својих сабораца није први пут окренуо против Трећег рајха у организованом и добро припремљеном, детаљно планираном устанку и нападу на Лозницу 31. августа 1941. године. Он је то, после несрећно завршеног априлског слома учинио и код Добоја

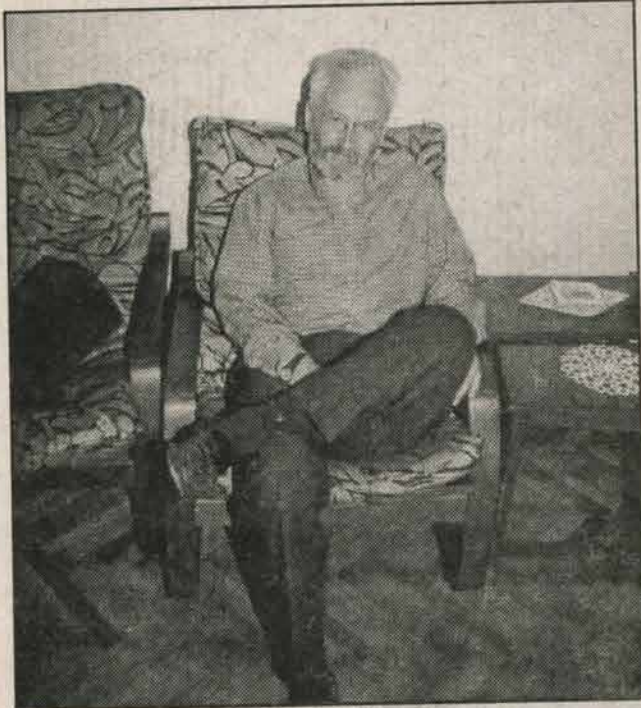
Када су Мисите кренуле из Кијев дола средином прошлог века, било где да су се настанили, од Тасовчића, Требиња, Дубровника до Бања Луке, у себи и са собом су носили нешто што ни ново поднебље, окружење или други обичаји нису могли да измене: оштру и редовно натпросечну интелигенцију, патријархалност, родољубље и међусобну повезаност и заинтересованост за део родбине са којом се изгубила веза. Женски део је удајом добијао друга презимена, али су потомци остајали везани за породицу Мисита. О везаности мушких потомака излишно је и говорити. Захваљујући томе,

уз помоћ др Војислава Шешелја стигли смо и до његовог рођака по мајци и рођака потпуковника Веселина Мисите, офталмолога Василија Мисите, специјалисте за ретинопатију дијабетичку и оперативне ласерске захвате на очном дну. Потпуковник Веселин Мисита и за њега је од младости пример који треба да следе сви припадници лозе Мисита.

„Боро Мисита је имао родослов наше породице, а ја га делимично знам по причању својих старијих. Долазио је у моје село док је био живе, ђед - ми, тако кажемо, Трифко Мисита. Дуго је живео и волео да прича о ономе шта је некад било. Волео сам то да слушам и знам, отприлике, како је све то такло. Мој отац Ристо и Трифко су рођаци. Доњи спрат куће у Кијев долу био је Војиног деде, а наш је био горњи. Он ми је причао за Мисите и у Кијев долу ми смо најстарија породица. Причао нам је и о Миситама у Мостару. Тако знам да је отац потпуковника Веселина одселио негде пред крај онога вијека, значи 19. вијека у Мостар. Тако је Веселин рођен у Буни. Ја сам за њега чуо од мога оца. Он ми је причао како се један Веселин Мисита показао као велики јунак у борби против Нијемаца. Ја сам тад био мали, имао сам само седам осам година. Да ли га је он познавао, ја нисам био сигуран, али већ сам о њему тад чуо.

Више сам о Веселину Мисити чуо када сам дошао у Београд, на студије, од Боре Мисите. Он је умро пре десетак или нешто више година. О потпуковнику Мисити сам чуо и од Аце Мисите, чији је син архитекта Веселин Мисита, преко кога знам да је ослободилац Лознице прво био генералштабни мајор, па потпуковник. Једно време био је у Сарајеву, то ми је отац рекао. Пошто је и он учествовао у априлском рату, зна да је био у Сарајеву и да није био ожењен. Да ли су се међусобно познавали, не знам. Кратко време пре напада Немаца, Вело је био у Сарајеву и колико ја знам борио се против Немаца, пружајући им отпор код Добоја. После тога, прве ратне године, отишао је на Равну Гору и након тога ослободио Лозницу. Немци су на први жесток отпор под командом потпуковника Веселина Мисите наишли код Добоја. У Лозници, знатан број Немаца заробио је на интелигентан начин, без већих борби. Сматра се да га је убио неки Лаза кафеџија, с леђа. Ово, по мом сазнању, није потврђено, иако је Лазар Хајдуковић због тога изгубио главу. На историчарима је утврђивање праве истине о Миситиној погибији.

Интересантно је да нас Мисита има врло мало и да сви потичемо из Кијева дола. Неде после 1830. године почело је њихово расељавање. У Бања Луци је био један Ристо Мисита рударски инжењер, док су у Мостару биле две трговачке куће Мисита. У Тасовчићима код Чапљине такође је било неколико кућа Мисита. То село су прво уништиле усташе у Другом светском рату, а сада је сравњено са земљом. Мисите су се одавде преселиле у Требиње. Сигурно је једно: сви потичемо из Кијева дола, на рубу Попова Поља, између Попова Поља и Дубровника. Сада га држе Хвати. Иначе, стоји преседан да у то село још нико није закорачио од како су га Хвати зауз-

Др Василије Мисита
виредни професор медицинског факултета,
начелник одељења за витроретиналну хирургију

ли у мају 1992. године. Тај део залеђине Дубровника је прикључен Хрватској и направљен је пут из Дубровника до тог села до кога се раније могло стићи само пешке или на коњу. Шта више, оскрнављени су и гробље. Наши, који су побегли у Требиње, на Благовести су покушали да оду тамо. Нису имали времена да упале свијеће, дошли су Хрвати и потерали их. Да не причамо о томе. Тамо се тачно зна гробље Мисита и дјед Воје Шешелја је тамо сахрањен. Тај гроб је оскрнављен, као и гроб мојих родитеља. Крст је слоњен и пуцано је на споменике. И други гробови су оскрнављени, а све куће су спаљене.

И наша најстарија кућа је спаљена. Тамо су били сви документи о нашем пореклу и власништву, све земљишне књиге, старе фотографије, све је спаљено. Дјед Воје Шешелја, Трифко и мој дјед Ђуро су били у Америци, па сам ја од мог дједа имао фотографије из Америке. Он је дошао из Америке још за време Аустроугарске, 1913. или 1914. године, одакле је донио своју документацију и фотографије. Имао сам и фотографије Војиног дједа Трифка. Као мали дружио сам се са њим и он ми је причао приче из Америке, а долазио сам и као студент. Све ме је то копало и интересовало. Поручили су нам и загадили и чатрине. Тамо нема бунара, већ се копају и цементирају цистерне за воду. У кршу је био велики труд обезбједити воду, а усташе су све те резервоаре уништили експлозивом да, ако се неко врати, нема ни воде.

Да се вратимо Веселину, за њега сам од оца чуо чим сам пошао у школу. У вријеме комунизма о томе се мало причало. Зачудио сам се да су о томе писа-

ле „Вечерње новости“ далеке 1968. године. Тада сам студирао. Аутор написа био је Титов генерал Рато Мартиновић, у августу 1941. године саборац Веселина Мисите и по чину поручник. Изненадило ме је да се помињање потпуковника Мисите могло објавити, јер је он устанак подигао пре партизана, а комунисти нису дозвољавали да се такве ствари објављују. Ипак сам знао за Велу. То је било актуелизовано када је Боро Мисита, наш рођак из Београда, долазио да обиђе своју постојбину и корене. То је било 1955. године. Он нас је тада све обилазио, чак је донео и неке дарове, јер се сви ми сматрамо за рођаке.

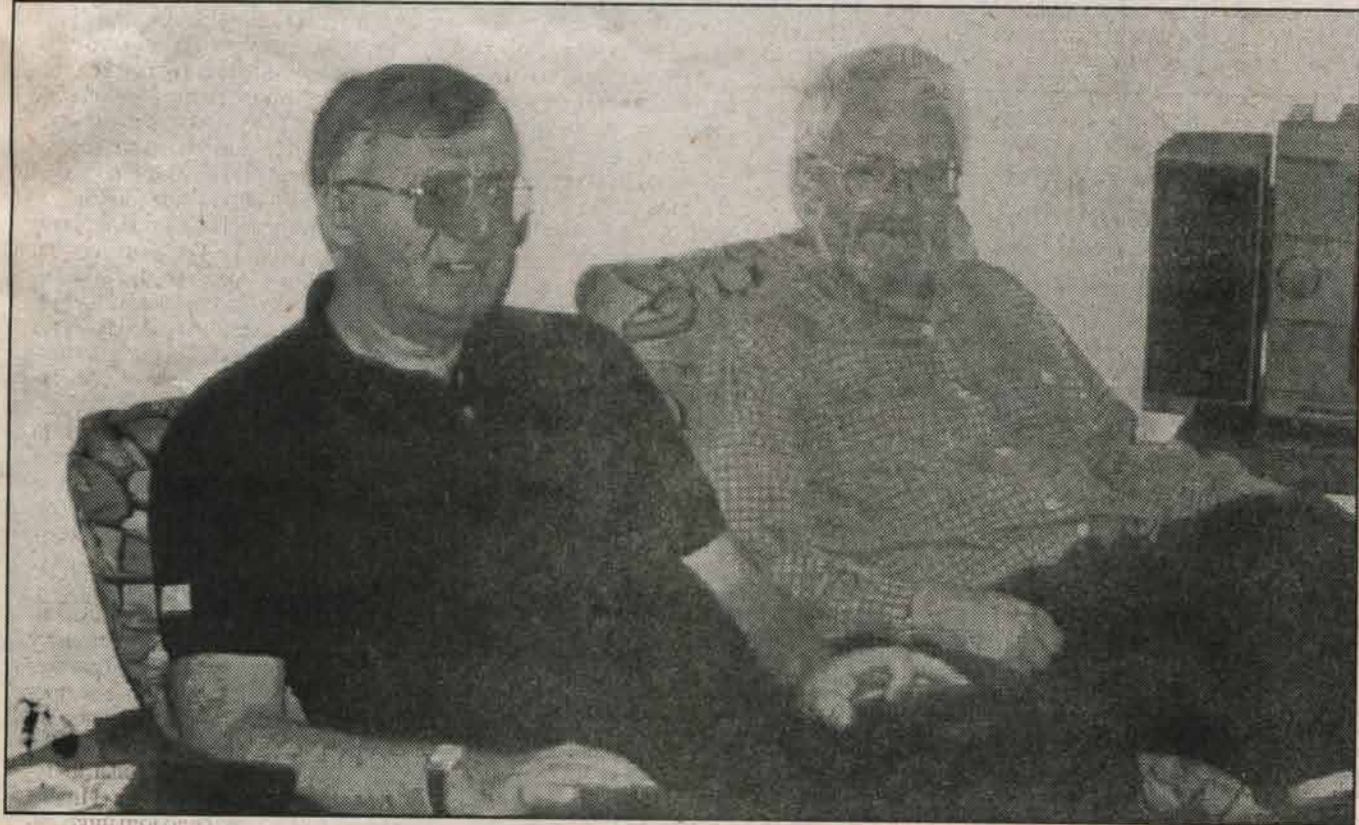
Тај Боривоје Мисита био је правник, радио је у Савезном извршном већу. Ни он нема потомака, а како је докторирао на Сорбони, био је ожењен Францускињом Франсоаз, која га је за неку годину надживела. Имали су стан на Гундулићевом венцу, на првом спрату, са леве стране. Мисите су биле и преко пута. Нажалост, људи забораве и сећања се не обнављају. Бора је родослов Мисита наследио од мајке и допунио га.

Несумњиво је да је потпуковник Мисита био харизматична личност, без обзира на наше родбинске везе. Он припада историји, а она суди по делима и мора да буде објективна. Он је био сублимат свих позитивних особина своје лозе и био одарен изузетном интелигенцијом која га је у датом времену учинила добрим стратега. Истовремено га је природа обдарила стасом и физичком лепотом, па је био складан спој духовног и телесног и свуда будио пажњу. По свему заслужује да буде незаборављена личност и његова улога у историји његовог народа је значајна.

И још један доказ да је био човек у пра-

вом смислу те речи је чињеница да је он у Београд из Мостара довео своју самохрану сестру Вукосаву са децом и у свему се бринуо о њима, школујући их. Уосталом, за време старе Југославије бити генералштабни мајор и потпуковник, много је значило. То је био висок чин и звање. Није свако то могао да достигне. Старење о сестри говори о изузетном карактеру, који није свакидашњи. Он није водио рачуна само о себи и својој каријери, већ и о породици. Био је несебична личноста и у суштини човек широке и пламаните душе, одан породици и традиционалним вредностима. У сваком погледу био је човек и јунак, како би рекао Марко Миљанов. Таква се показао и према Немцима. Горостасна личност прегуна духа, официр од главе до пете. Није ми узалуд, од малена, отац говорио да се један наш рођак Мисита, показао као велики јунак у рату против Немаца и да је то био преседан за то време. Ондашња Југословенска војска је врло ретко показала неки јачи отпор против Немаца. Под командом Веселина Мисите не само да је пружен отпор, већ извршен ослободилачки напад. Први његов подвиг био је код Добоја. И то је био јуначки отпор. Груписао је артиљерију и један пук војске, ратнички дочекујући Немце. То је, вероватно, забележено у војној историји, уколико су сачувани подаци.

У Добоју отпор, додуше узалудан, па без деморалисања, упркос војнички све неповољнијој ситуацији, у августу исте године ултиматум и напад на Трећи рајх оличен у немачкој посади у Лозници. Због војничког држања и поштовања ратних правила, становништво је остало поштеђено. То је била непосредна заслуга потпуковника Веселина Мисите и то млади и образовани савремени историчари, објективно бележе.

Др Војислав Шешел и његов рођак др Василије Мисита

ИНТЕРВЈУ: ДР ВОЈИСЛАВ ШЕШЕЉ О МИСИТАМА,
ПОРОДИЦИ ЊЕГОВЕ МАЈКЕ

СВЕ МИСИТЕ СУ РОД

Даница Шешељ, девојачки Мисита, мајка др Војислава Шешеља, потиче из исте куће из које је и деда потпуковника Веселина Мисите. Кућа Мисита у херцеговачком селу Кијев до стара је више од петсто година. О Веселину Мисити причало се само у најужем кругу укућана

Са др Војиславом Шешељем смо разговарали у Француској 31, седишту Српске радикалне странке. Био је то ужурбани радни дан, налик на све такве дане у централни радикала. Тога уторка улице Београда биле су пуне, тек понеки Београђани узалудно је чекао градски превоз који никако да дође. Није ни чудо, био је државни празник, 7. јули.

Наравно да је та очигледна разлика условила прво питање које смо поставили потпредседнику Владе Србије:

• **Нисте се укључили у прославу данашњег празника. У Српској радикалној странци је радни дан. Због чега?**

Др Шешељ: За српски народ 7. јули није никакав празник политичке природе. 7. јул је верски празник - Ивањдан, како народ каже, односно празник Светог Јована претече који је крстио Исуса Христа. А на тај дан 1941. године десио се један злочин у коме је комуниста Жикица Јовановић Шпанац убио с леђа српског жандарма, ни кривога ни дужног.

Комунисти су тим догађајем озваничили почетак свог устанка и прогласили га државним празником. До сада власт у Србији није смогла снаге да се тај празник укине као државни, али ће радикали учинити све што буде у њиховој моћи да се то постигне у најскорије време.

Нажалост, ми смо били преокупирани много тежим проблемима - косовско-метохијским, албанским тероризмом, притисцима западних сила, тако да, практично, нисмо имали времена и могућности да се посветимо решавању и таквих питања као што су симболи, државни празници и остало, али то не губимо из вида и то ће ускоро морати да дође на ред и у Влади Србије и у Народној скупштини.

• **Када сте први пут чули за потпуковника, а касније пуковника Веселина Миситу?**

Др Шешељ: Као дете сам чуо за потпуковника Веселина Миситу, за његову борбу против Немаца, за његов херојски подвиг у Лозници, али не са много детаља, није се много о томе причало. Причало се само међу најближим укућанима, међу члановима породице у селу Кијев до, одакле је моја мајка, из породице Мисита.

Потпуковник Веселин Мисита је наш

Др Шешељ: „Битио је да се утврди историјска истина о потпуковнику Мисити”

далеки рођак и његови деда је одселио из те куће у којој је моја мајка рођена у долину Неретве, а касније се његов отац преселио у Бањалуку, тако да није било неких ближих контаката. Комуникације су раније биле веома тешке, од Сарајева до Попова Поља путовало се целу ноћ, иако је то неких двеста километара удаљено, није било телефона, није било електричне енергије, у то село електрична енергија је уведена тек седамдесетих година, пут никада није асфалтиран, делови су асфалтирани седамдесетих година. Ишло се пешке или на коњима, чак ни коњска кола нису могла да прођу до тог села. Кијев до, постојбина Мисита, је у ствари село на Бобанској висоравни између Поповог поља и Јадранског мора.

Мисите су једна од најстаријих српских породица у Херцеговини. Та породица није многобројна, али постоји нешто чиме се поносе све Мисите, то је да никада ниједан Мисита није прешао ни на католичанство ни на ислам.

Оно што целу породицу испуњава је бескрајан патриотизам. У таквој породици је израстао и потпуковник Веселин Мисита, елитни официр који је муњевитом брзином напредовао у војничкој хијерархији и који се прославио 1941. године као ослободилац Лознице.

• **Која је слава породице ваше мајке?**

Др Шешел: Породична слава су Свети врачци Кузман и Дамјан и то је слава свих Мисита. Све Мисите које данас постоје живе у Требињу, у Црној Гори, Београду, Бањалуци, у иностранству, потичу из куће у којој се моја мајка родила у Кијеву долу. Та кућа је стара више од 500 година, можда и хиљаду година. Интересантно је да та кућа уопште није зидана уз помоћ малтера, него су камени блокови вешто клесани и слагани један на други.

• **Мисита је помало необично презиме. Знате ли шта та реч значи и којег је порекла?**

Др Шешел: Не знам, вероватно би то језички струч-

њаци могли да одгонетну, а први пут се у писаним споменицима налази на српском православном гробљу у Дубровнику, јер је један Мисита још у време пре Турака направио ограду око тог гробља и његово име је уклесано на огради.

Мислим да се у Шибенику, у некој катедрали налазе неки списи о Миситама, о повељама које су имали као трговци и ту се наглашава да су Срби и православци.

• **Много херцеговачких Срба је пореклом из Дубровника.**

Да ли се ради о некој миграцији која је наступила касније?

Др Шешел: Нема ниједног херцеговачког Србина који потиче из Дубровника. Процес миграција се кретао у супротном правцу. Дубровник су непрекидно насељавали херцеговачки Срби и уливали му свежу крв, али у време државне самосталности Дубровника био је веома јак утицај католичке цркве и процес покатоличавања. Рецимо, из тог нашег краја отац Руђера Бошковића сишао је у Дубровник и тамо прешао на католичанство.

Даница Шешел са сином Војиславом

Друго цар Душан је продао Стон и Пељешац, потписао је уговор да и у Стону и на Пељешцу и даље православни свештеници треба да обављају верску службу на старословенском језику по православним обредима, а Дубровчани се нису дуго тога држали.

У месту Слано, такође у дубровачкој општини постоји црква Светог Илије, која је била православна, а касније је претворена у католичку. Међутим, све до овога рата, сваке године 2. августа, на Илијдан тамо је био велики вањар, и сво православно становништво из околине је долазило у Слано. Православци су увек 2. августа улазили у ту цркву, без обзира што су у њој служили католички свештеници, крстили су се са три прста, по православном обреду, јер су ту цркву сматрали својом, без обзира што је преузета од римокатоличке цркве пре неколико стотина година.

• **Јесте ли имали прилике да боље проучите догађаје у Лозници који су се одиграли 31. августа 1941. године?**

Др Шешел: Знам основне ствари о

свему што се десило у Лозници. Потпуковник Веселин Мисита је био командант српских устаника, имао је директну везу са Дражом Михајловићем, али, иако је Дража Михајловић инсистирао да се не иде у борбу, он је организовао свој одред и са лакоћом, пошто је био веома вешт официр, ослободио и Лозницу и Крупањ, по свим правилима борбене вештине и по свим регулама међународног ратног права, тако да се Немци, када су освојили Лозницу и Крупањ, нису светили српском становништву, јер ниједан њихов заробљеник није малтретиран.

Дакле, био је коректан, частан, способан официр, који је, нажалост, погинуо од српске руке, с леђа.

• **Дан раније потпуковник Мисита је упутно ултиматум немачкој команди Лознице. То је први такав ултиматум у окупираној Европи. Можда тај датум може да се узме као почетак српског устанка против окупатора?**

Др Шешел: 31. августа, он је прак-

ично потпуно ослободио Лозницу. Немци су схватили да нема могућности да се одупру, да се одбране, да не могу да врате Лозницу, и предали су се.

Нажалост, устанак 1941. године је пропао, јер је, пре свега дошло до поделе и крвавог рата између партизана и четника, комунисти су устанак покушали да злоупотребе и претворе у револуцију, а и Немци су довели огромна појачања у Србију и поново заузели све ослобођене градове, не само Лозницу, и Крупањ, него и Ужице и многе друге који су били ослобођени 1941. године.

• **Партизани су стрелили Лазара Хајдуковића, кафеџију у чијој је кафани убијен Мисита, тако је практично нестало кључни сведок његове погибје. Имате ли нека сазнања како је у ствари он настрадао тога дана?**

Др Шешељ: Тај Хајдуковић је осумњичен да је с леђа пуцао на потпуковника Миситу. Не могу да тврдим да су га партизани стрелили. Хајдуковић је стрелян под оптужбом да је потпуковника Миситу убио за рачун Немаца. Међутим, та се прича појавила тек тридесетак година после Другог светског рата у мемоарским књигама неких партизанских командана-та који су у првим данима рата сарађивали са потпуковником Миситом и чак о њему врло коректно пише и некада претерују, тврдећи да је остао жив да би се сигурно прикључио партизанима и тако даље - то су већ њихове идеолошке спекулације, након свих ових догађаја.

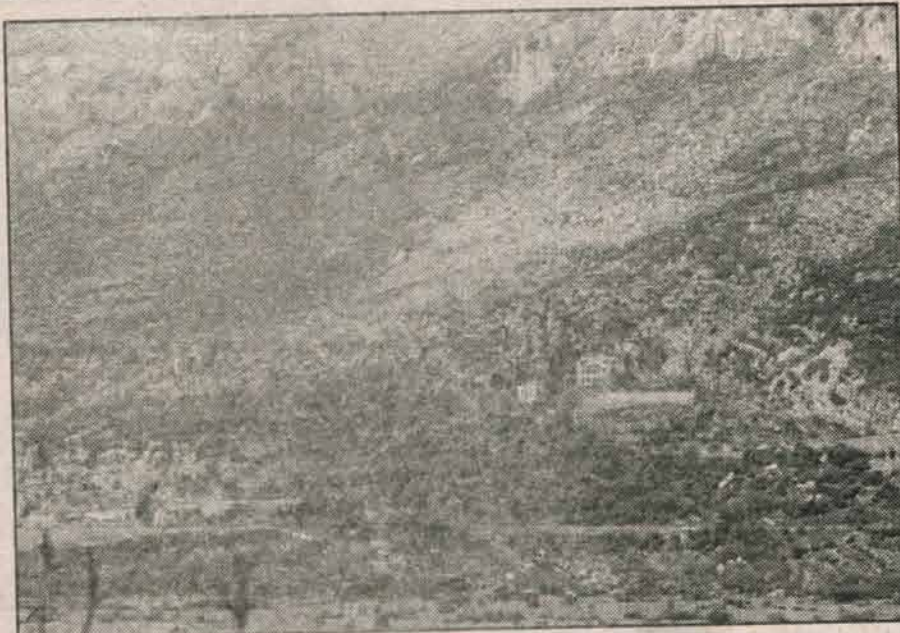
Али првих дана по погибји потпуковника Мисите Лозницом се ширила прича да су га ликвидирали комунисти, јер им је сметао, јер се није уклапао у њихове идеолошке образце, тако да ће вероватно остати заувек мистерија ко је дао налог да се убије потпуковник Мисита.

• **Устаници, а не четници или партизани ослободили су Лозницу и у томе се слажу сви живи сведоци. Да ли је баш због тог чина и због коначног помирења међу Србима идеално да баш тај датум, 31. август буде узет за национални празник, дан устанка у Србији?**

Др Шешељ: Ја не бих тако поставио те ствари. Нисам човек који је склон стварању нових празника, обележавању светковинама разних датума, претварању у гозбе, у митинге и тако даље. То је питање сасвим небитно. Битно је да се зна историјска истина. А ово што сте рекли „нису ни четници, ни партизани, него устаници“ - не, сви су били четници, а међу њима су били и неки комунисти, врло мали број. Јер, у српском народу четник је синоним за устаника. Четници су устаници - герилци. То је наш назив за комите, рецимо, који је увела влада Краљевине Србије негде 1903. године, да би се наши герилци по називу разликовали од бугарских комита у Македонији. Раније су се и једни и други звали комитама - и српски и бугарски.

„Четници“ је сасвим исправан термин да се означе српски устаници и у Другом светском рату. Комунисти су после за своје оружане формације увели нови назив партизани. Тада, заправо, партизана није било.

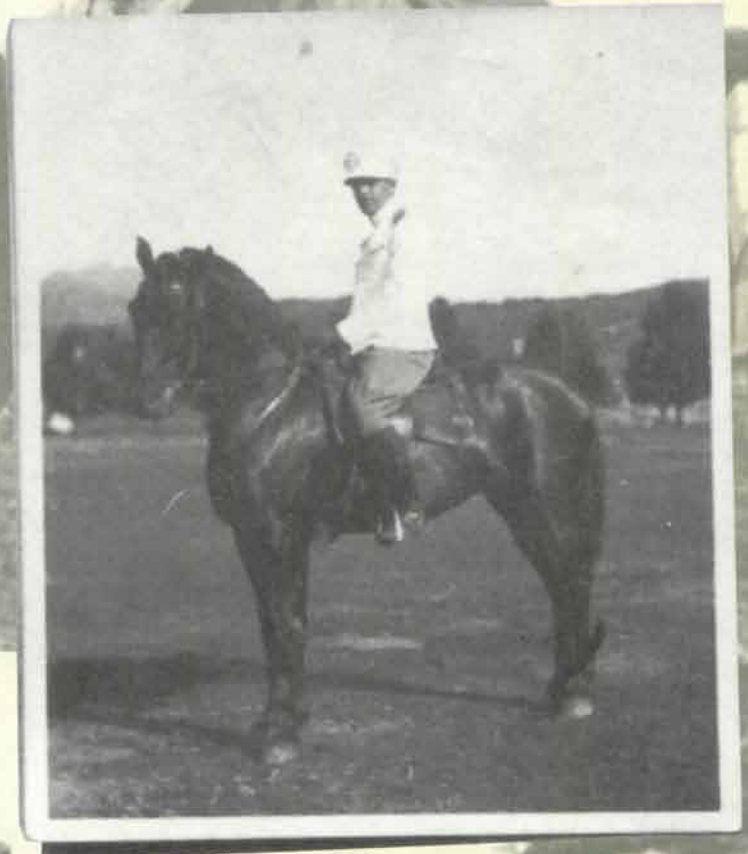
Огњен Михајловић

Панорама Поповог поља

Др Шешељ у посети Маревој Љути. Село се налази насупрот Кијевог дола, на ободу Поповог поља којег је српска војска успела да одбрани

**31. август 1941. године, уочи ослобођења Лознице
ПРВИ УЛТИМАТУМ НЕМЦИМА У ОКУПИРАНОЈ ЕВРОПИ**

Активни и резервни официри, подофицири и редови, са својим учитељима и свештеницима и целим околним грађанством траже предају града, при чему вам се јемчи свака војничка част. Уколико не извршите предају града, ми ћемо вас напасти и град отети. У том случају немате шта да тражите од нас, а рок за испуњење овога захтева је 30 минута.

Командант: Потпуковник Веселин Мисита